

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Bc. Kateřina Němcová

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

Bc. Kateřina Němcová

Možnosti vzdělávání dospělých cizinců v České republice

Possibilities of Education for Foreigners in the Czech Republic

Praha 2013

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Lorenzová, Ph.D.

Poděkování

Upřímně děkuji paní PhDr. Jitce Lorenzové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za všechny odborné rady a její ochotu a vstřícnost při konzultacích.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 23. června 2013

.....
Bc. Kateřina Němcová

Klíčová slova

imigranti, cizinci, migrace, vzdělávání, přístup ke vzdělávání, kvalifikace, integrace, bariéry

Key words

immigrants, foreigners, migration, education, access to education, qualification, integration, barriers

Abstrakt

V České republice žije rok od roku více cizinců. Na jejich život v nové zemi, pracovní možnosti a celkovou integraci do společnosti má velký vliv jejich vzdělání a přístup k němu. Tato diplomová práce přináší přehled možností, které cizinci v oblasti vzdělávání v České republice mají, a to ve čtyřech jeho sférách: učení se českému jazyku, vysoké (střední nebo vyšší odborné) vzdělání, získávání sociálního, kulturního a právního povědomí a jiné dosahování kvalifikace nebo rekvalifikace. Přitom jsou popsány bariéry, kterým cizinci musí čelit při zájmu o vzdělávání, jako jsou problémy při příchodu z původního prostředí do českého vzdělávacího systému, nostrifikace dosaženého vzdělání, byrokratické obstrukce, jazyková bariéra či finanční potíže. Empirická část odhalila, že existují jisté rozdíly mezi dvěma početnými skupinami cizinců – Američanů a Ukrajinců – v přístupu ke vzdělání a k motivaci se vzdělávat, avšak že více než na zemi, ze které jedinec pochází, záleží na tom, zda do České republiky přichází již za konkrétním cílem (prací, studiem) či založením rodiny a jaké jsou jeho finanční možnosti.

Abstract

There are more and more foreigners living every year in the Czech Republic. Their lives, working opportunities and overall social integration are significantly affected by their education and the access to it. This diploma thesis brings essentially an overview of possibilities of education in four areas: the learning of the Czech language and the access to university, high school or higher vocational school education; the acquisition of social, cultural and legal awareness, as well as other paths for gaining qualification or retraining. However, foreigners are commonly faced with deterrents when coming from a foreign educational system to the Czech one: nostrification of their documents, bureaucracy, language barriers and financial difficulties. The research part of the thesis has shown that there are some differences between two large minorities – the Americans and the Ukrainians – as to their access to education and motivation to learn. Furthermore, it has ascertained that their integration also hinges upon whether they are coming to the Czech Republic with a secure goal (job, studies, Czech partner or family) and what their financial background is.

OBSAH

1.	ÚVOD	8
2.	LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE	12
3.	CIZINCI V ČR A JEJICH VZDĚLANOSTÍ ZÁZEMÍ A VZDĚLÁVACÍ POTŘEBY	15
3.1.	CIZINCI ZE TŘETÍCH ZEMÍ	17
3.1.1.	<i>Ukrajinci</i>	18
3.1.2.	<i>Vietnamci</i>	19
3.1.3.	<i>Mongolové</i>	20
3.1.4.	<i>Američané</i>	21
3.2.	OBČANÉ ZEMÍ EVROPSKÉ UNIE A EVROPSKÉHO HOSPODÁŘSKÉHO PROSTORU A ŠVÝCARSKA	22
4.	INTEGRAČNÍ A MIGRAČNÍ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY	25
5.	INTEGRACE DO JAZYKOVÉHO PROSTŘEDÍ	28
6.	VZTAH VZDĚLÁNÍ CIZINCŮ K JEJICH MOŽNOSTEM NA TRHU PRÁCE	31
7.	MOŽNOSTI A BARIÉRY VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ V ČR	34
7.1	ČESKÝ JAZYK	34
7.2	STŘEDNÍ A VYŠŠÍ VZDĚLÁNÍ	36
7.3.	ZVYŠOVÁNÍ KVALIFIKACE A REKVALIFIKACE	38
7.4.	KULTURNÍ, SOCIÁLNÍ A PRÁVNÍ POVĚDOMÍ	40
8.	VÝZKUMNÁ ČÁST	44
8.1.	TÉMA VÝZKUMU: MOŽNOSTI A BARIÉRY VE VZDĚLÁVÁNÍ U VYBRANÝCH SKUPIN MLADÝCH LIDÍ-CIZINCŮ ŽIJÍCÍCH NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY	44
8.2.	CÍLE VÝZKUMU	44
8.3.	VÝZKUMNÁ OTÁZKA	44
8.4.	VÝZKUMNÁ METODA	45
8.5.	PŘÍPRAVA A PRŮBĚH VÝZKUMU	45
8.6.	CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	50
8.7.	PROFILY JEDNOTLIVÝCH RESPONDENTŮ	51
8.8.	VÝZKUMNÁ ZJIŠTĚNÍ	53
8.9.	VÝZKUMNÁ ZJIŠTĚNÍ VE VZTAHU K CÍLŮM VÝZKUMU	72

8.10.	DISKUSE	76
8.11.	ZÁVĚR VÝZKUMNÉ ČÁSTI.....	78
9.	ZÁVĚR	80
10.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ.....	83
11.	SEZNAM TABULEK.....	89
12.	SEZNAM ZKRATEK.....	90
13.	SEZNAM PŘÍLOH	91

1. ÚVOD

Od roku 1989 se v České Republice zvyšuje počet cizinců a v přibližně posledním desetiletí přestala pro migranty naše země být „přestupní stanicí“ na cestě do vyspělých zemí, ale stala se pro mnoho z nich cílovou destinací. Tento fakt si žádá změnu přístupu k otázkám migrace, integrace a celkového postoje k imigrantům ze strany státu. Naše země je součástí Evropské Unie, kde je volný pohyb obyvatelstva základním právem občanů a migrace je předpokladem hospodářského vývoje a kulturního obohacení. V politice již pominula éra multikulturalismu, tedy ideologie prosazující možnost spokojeného soužití různých kultur, podle které v jednom státě mohou žít skupiny různého kulturního původu, což má být prospěšné pro stát, jeho původní občany i samotné menšiny. Tento směr byl zpochybněn i třemi významnými politiky: Angelou Merkelovou, Jamesem Cameronem a Nicolasem Sarkozym. Lídři nejen evropských států si jsou vědomi, že migrace je nevyhnutelná a je potřebná. Je však třeba ji řídit a snažit se o integraci přichozích cizinců do společnosti, ve které se nově ocitli, a to ke spokojenosti většinové společnosti i imigrantů.

Česká republika byla po mnoho let cizincům téměř uzavřena. I když od té doby již uběhlo mnoho let, dle četných výzkumů veřejného mínění a náтуры příspěvků zabývajících se problematikou migrace a integrace cizinců ve všech typech médií, se zdá, že soužití s lidmi odlišných kultur je českou veřejností vnímáno jako problematické a negativní a xenofobní, dokonce rasistické postoje lidí přetrvávají.

Imigranti a vzdělávání

Velmi zřídka se ale média i občané zabývají pohledem z druhé strany. Je slýcháno, že „cizinci by měli...“ a „cizinci, kdyby chtěli, tak by mohli...“ Lidé z různých koutů světa k nám přicházejí za lepším životem, prací, vyššími výdělky, bezpečnějším prostředím, možností získat vzdělání. Právě vzdělání je mnoha autory věnující se cizinecké problematice cestou k integraci do společnosti. Skrz vzdělání mohou být cizinci seznámeni s naším politickým a právním systémem, kulturními a sociálními zvyklostmi, historií. Vzdělávání znamená také naučení se jazyku, který je i podle dokumentu Koncepce integrace cizinců prioritou číslo jedna na cestě k integraci. Vzdělávání také znamená získávání a zvyšování kvalifikace nebo rekvalifikování se na obor činnosti, který je pro člověka více naplňující nebo pro společnost přínosnější. Vzdělání je také jednou z nejdůležitějších sociálních podmínek, které ovlivňuje rozvoj člověka. Možnost vzdělávání (se) dospělých cizinců je sociálně pedagogickým tématem, které se zjevně dotýká současné společnosti, je v jejím zájmu věnovat mu pozornost

stejně tak jako kulturním odlišnostem, které do naší společnosti migrace lidí přináší. Omezený přístup ke vzdělání má za důsledek jevy patologického charakteru jako chudobu, kriminalitu, bezdomovectví, dlouhodobou nezaměstnanost. Může vést k nevhodnému trávení volného času nebo užívání návykových látek.

Kdo se vzdělávání cizinců věnuje

Tématem vzdělávání cizinců se u nás zabývá mnoho autorů. Větší pozornost než dospělým je ale věnována dětem, jejich integraci do českých škol, metodice práci s nimi, inkluzivní školou. Tímto se u nás zabývají autoři jako Hana Kasíková, Jana Straková, Milan Valenta a několik dalších. Již méně autorů se zabývá právě vzděláváním dospělých cizinců. Lze jmenovat Dušana Drbohlava, Miladu Horákovou, Roberta Trbolu, Miroslavu Rákoczyovou. Neocenitelnými zdroji pro zkoumání tématu vzdělávání cizinců jsou také díla autorů zabývajících se jednotlivými menšinami nebo národy. V této práci je čerpáno z publikací a článků např. mongolistiky Veroniky Kapišovské věnující se této skupině imigrantů u nás nebo Jána Iča zabývajícího se vietnamskou komunitou. Zvláště z praktické stránky pro přímou práci s cizinci autorka považuje za velmi užitečné publikace a příručky vydané pracovníky jednotlivých neziskových organizací pracujících s imigranty u nás, např. Centra pro integraci cizinců nebo Sdružení pro integraci a migraci. V případě nedostatku tištěné literatury bylo možné kompenzovat mnoha internetovými zdroji. Užitečnými portály jsou www.migraceonline.cz, stránky Ministerstva vnitra České republiky a portál organizace International Organization for Migration, www.iom.cz.

Cíl práce

Autorka si vybrala pro diplomovou práci toto téma z důvodu dlouhodobého zájmu o problematiku migrace a integrace. Inspiraci a podněty také přinášela osobní setkání s cizinci při stáži autorky ve Sdružení pro integraci a migraci, kteří přicházeli s dotazy týkající se možností vzdělávání v České republice a bohužel posléze s dotazy jak překročit nejčastěji byrokratická úskalí a moci se vzdělávat. Protože se autorka i ve svém zaměstnání a volném čase setkává s cizinci, kteří celkový přístup úřadů a někdy i běžných občanů k imigrantům považují za xenofobní, neuctivý a při jakékoli možnosti kladoucí překážky, bylo rozhodnuto o psaní této diplomové práce s cílem poskytnout ucelený obraz o možnostech vzdělávání cizinců v České republice, seznámit případného čtenáře s legislativou týkající se této problematiky, podat přehled nabídky v oblasti vzdělávání cizinců v českém jazyce, středním, vyšším odborném a vysokém vzdělávání a v oblasti kulturního, sociálního a právního

povědomí, a pomocí různých zdrojů popsat problémy a úskalí, kterým musí cizinci čelit, se zřetelem na ty menšiny, které jsou na našem území v této době výrazně početně zastoupeny.

Koncepce práce

Tato diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a část výzkumnou. Teoretická část přibližuje legislativní podmínky vzdělávání cizinců v České republice, konkrétně podmínky nostrifikace dosaženého vzdělání, podmínky nástupu do vzdělávacích institucí a studia na středních, vyšších a vysokých školách a podmínky účasti na rekvalifikaci poskytované Úřady práce.

Poté je pozornost věnována vzdělanostnímu zázemí a potřebám týkajících vzdělání cizinců v České republice. Jelikož toto se liší již na úrovni rozdělení cizinců na dvě skupiny, občany Evropské Unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska a na občany tzv. třetích zemí (na tyto dvě a takto nazvané skupiny cizince dělí český právní systém), autorka se rozhodla v diplomové práci věnovat větší prostor občanům třetích zemí z toho důvodu, že častěji je jejich vzdělání nekompatibilní s naším vzdělávacím systémem, tyto lidé zde vykonávají i přes vysokou úroveň dosaženého vzdělání podřadnou práci, přišli do České republiky za jiných podmínek a potýkají se s množstvím bariér, které se netýkají občanů zemí první uvedené skupiny. Zvláštní pozornost je věnována Ukrajincům, Vietnamcům, Mongolům a Američanům. Tyto skupiny se od sebe ve svých potřebách, podmínkách, za kterým imigrovali, i vzdělanostním zázemí liší a potýkají se s jinými obstrukcemi. Také jsou to minority v České republice výrazně početně zastoupené. Na dalších stránkách je shrnut vývoj české migrační a integrační politiky a prioritám, jejichž naplnění vláda České republiky považuje za klíčové při integraci cizinců. V nich má právě vzdělávání přední místo.

Dále se autorka v diplomové práci věnuje aspektům integrace do jazykového prostředí. Znalost jazyka země, do které cizinec přichází je totiž k cestou k integraci, otevírá brány k dalšímu vzdělávání, získávání kvalifikace a na trh práce. To o České republice platí zvláště právě z důvodu dlouhodobé uzavřenosti vůči jiným kulturám, jazykové homogenitě v naší zemi a nízké znalosti cizích jazyků majoritní společnosti. Dále je v této diplomové práci nastíněn vztah a propojení výše vzdělání, kvalifikace a znalosti jazyka s možnostmi uplatnění na pracovním trhu a typy zaměstnání, které v České republice imigranti vykonávají. V poslední kapitole teoretické části autorka mapuje možnosti, které cizinci v oblasti vzdělávání, konkrétně při učení se češtině, ve středním a vyšším vzdělávání, při zvyšování své kvalifikace, při rekvalifikaci a při vstřebávání a porozumění našim kulturním a sociálním zvyklostem a pochopení základních právních předpisů v České republice mají. Mnoho

imigrantů, přestože by se vzdělávat chtělo, ale čelí bariérám, kvůli kterým má ke kurzům ztížený přístup. Bariéry se většinou ty samé, tedy nedostatek financí, časová vytíženost či jejich nedostupnost v místě, kde cizinec žije. Jak tedy nabídka odpovídá poptávce a co cizincům v účasti na vzdělávání brání je popsáno v této kapitole.

Pro výzkumnou část byl vytvořen kvalitativní výzkum. Bylo vybráno pět amerických a pět ukrajinských respondentů, tedy lidí z jedné z nejpočetnějších národnostních menšin žijících v České republice, které se zároveň od sebe v mnohém liší a kterým bylo věnováno více prostoru v teoretické části. Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, zda se tito mladí cizinci v ČR vzdělávali, vzdělávají nebo to plánují v oblastech, které jsou popsány v této práci, jsou-li informováni o vzdělávacích možnostech, zda podle jejich názoru mají ke vzdělávání přístup nebo jsou-li jim kladeny nějaké překážky, má-li na přístup ke vzdělávání vliv jejich národnost, sociální a ekonomické postavení, a jak se do vztahu ke vzdělávání promítá otázka osvojení češtiny jako podmínky úspěšné integrace, zejména ve vztahu k uplatnění na trhu práce.

2. LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE

Mluví-li se o možnostech vzdělávání dospělých cizinců v ČR, jedná se nejčastěji o přístup k střednímu, vyššímu odbornému a vysokoškolskému vzdělání, rekvalifikaci, vzdělávání se v českém jazyce, získávání kulturního, sociálního a právního povědomí a řešení otázky nostrifikace vzdělání ze země původu.

Vzdělávání cizinců na střední a vyšší odborné škole vysvětluje zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a zákona 325/1999 Sb., o azylu¹. V nich stojí, že cizinci, kteří obdrží povolení k trvalému² nebo přechodnému³ pobytu, kterým byla udělena mezinárodní ochrana⁴ nebo jsou účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany, či jde o osoby s doplňkovou ochranou⁵, mají právo na bezplatné vzdělávání na českých středních školách. Mají pouze povinnost řediteli školy předložit doklad, kterým potvrzuje, že na území ČR může legálně pobývat nebo takový doklad v co nejkratší době doložit. Při přijímacím řízení je cizinci prominuta zkouška z českého jazyka za podmínky, že prokáže, že je schopen česky komunikovat v běžných denních situacích. Pro přijetí do vyššího ročníku střední školy musí cizinec doložit úroveň dosaženého vzdělání. Ředitel taktéž přihlíží ke znalosti českého jazyka, přičemž může nařídít vykonání rozdílové zkoušky. Tomu tak je i v případě, že cizinec není schopen doložit úroveň dosaženého vzdělání. Na středních školách je český jazyk a literatura povinným předmětem, přičemž vyučující musí při klasifikaci přihlídnout k dosažené úrovni znalosti češtiny studenta. Při nedostatečné znalosti není cizinec první rok studia z českého jazyka a literatury klasifikován, ale při skládání maturitní zkoušky již musí zkouškou projít stejně jako čeští studenti. Při středoškolském studiu existuje výjimka pro

---

¹ Azyl je institut, jehož cílem je ochránit cizince, který je v zemi původu pronásledován státními orgány z různých důvodů a hrozí mu natolik vážné nebezpečí, že vrátit se zpět do země by znamenalo ohrožení života nebo porušení základních práv člověka. Kromě azylu z důvodu pronásledování lze cizinci udělit azyl za účelem sloučení rodiny, a to v případě, že manželovi/manželce, nezletilému svobodnému dítěti nebo rodiči cizince byl v ČR udělen azyl z důvodu pronásledování nebo humanitární azyl. Humanitární azyl může být cizinci udělen tehdy, kdy nejsou shledány důvody pro udělení azylu z důvodu pronásledování, ani azyl za účelem sloučení rodiny, přesto však existují závažné důvody, proč se cizinec nemůže do země původu vrátit (Asociace pro právní otázky imigrace, 2013).

² Trvalý pobyt se vydává na žádost cizinci, který v ČR pobývá déle než 5 let nebo studuje déle než 2,5 roku či po 2 letech, je-li alespoň rok rodinným příslušníkem občana EU. Udělení trvalého pobytu je možné i v několika dalších případech, ty však nejsou relevantní pro téma této diplomové práce.

³ Přechodný pobyt se týká občanů EU nebo jejich rodinných příslušníků pobývajících v ČR déle než 30 dní.

⁴ Mezinárodní ochrana je pojem, který se používá ke společnému označení azylu a doplňkové ochrany (Asociace pro právní otázky imigrace, 2013).

⁵ Doplňková ochrana je udělována tehdy, kdy nejsou zjištěny azylové důvody, ale cizinec prokáže, že mu v zemi původu hrozí nebezpečí uložení nebo vykonání trestu smrti; mučení či nelidské nebo ponižující zacházení, je ve vážném ohrožení života aj. Rovněž může být udělena rodinnému příslušníkovi osoby, která už doplňkovou ochranu obdržela. Doplňková ochrana je udělována na dobu určitou (MVCR, 2012).

studenty ze Slovenska – ve všech předmětech kromě českého jazyka a literatury mohou používat slovenštinu. Stejné podmínky se týkají i vyššího odborného vzdělání. To je zpravidla poskytované za úhradu, která musí být cizinci vyměřena ve stejné výši jako občanům ČR.

Podmínky studia cizinců na českých státních vysokých školách se řídí zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách. V něm stojí, že studenti-cizinci mohou studovat na státních vysokých školách za stejných podmínek jako občané ČR, tedy škola na ně obdrží dotaci a student-cizinec za studium neplatí. Cizinec ale musí splnit všechny podmínky stanovené vysokou školou pro přijetí do studijního programu v českém jazyce.

Pravidla poskytování rekvalifikací vyplývají ze zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti a vyhlášky č. 176/2009 Sb. Rekvalifikace poskytovanou Úřadem práce (ÚP) se může cizinec zúčastnit za stejných podmínek jako občan ČR, pokud:

- je v evidenci ÚP jako uchazeč o zaměstnání.
- má odpovídající vstupní kvalifikační předpoklady pro daný rekvalifikační kurz, tj. příslušný stupeň vzdělání, některé znalosti a dovednosti. Pokud cizinci chybí doklad o nejvyšším dosaženém vzdělání v zemi původu, nebo mu nebylo uznáno, je z rekvalifikačního kurzu vyloučen.
- je zdravotně způsobilý k absolvování rekvalifikace a následnému výkonu profese
- rekvalifikace musí být potřebná (tj. dosavadní rekvalifikace mu neumožňuje nalézt zaměstnání).
- rekvalifikace musí být účelná (tj. je zde reálná šance, že po absolvování kurzu najde zaměstnání).

Rekvalifikačním kurzem pro cizince hrazeným ÚP může být i kurz českého jazyka.

Chce-li cizinec v ČR studovat nebo pracovat v oboru, který vystudoval v zemi původu nebo získat pracovní povolení (týká se občanů třetích zemí), musí nostrifikovat své doklady o dokončeném vzdělání. Výjimkou jsou pouze doklady vydané na Slovensku, které není třeba nostrifikovat. Existuje rozdíl v požadavcích na nostrifikování dokladu získaného základním, středním nebo vyšším odborným vzděláním a vysokoškolským.

1. Základní, střední a vyšší odborné školy

Uznávání dokladů o ukončeném základním, středním a vyšším odborném vzdělání upravuje zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a prováděcí vyhláškou č. 12/2005 Sb. Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Zde záleží, v jakém státě byl doklad vydán. ČR má s některými zeměmi

uzavřené mezinárodní smlouvy o vzájemném uznávání vzdělání. V tomto případě je cizinci vydáno osvědčení. V případě, že smlouva mezi státy neexistuje, je vydáno rozhodnutí. Pokud se obsah a rozsah vzdělání na zahraniční škole liší od českého rámcového vzdělávacího programu výrazně liší, není nostrifikace možná. Jestliže se liší jen částečně nebo z dokladu není patrný obsah a rozsah absolvovaných předmětů, je cizinci nařízeno vykonání nostrifikační zkoušky.

2. Vysokoškolské vzdělání

Uznávání vysokoškolských diplomů upravuje zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách. Cizinec se v tomto případě obrací rovnou na vysokou školu, která v ČR studijní program, které na zahraniční škole vystudoval, také organizuje. Tato vysoká škola také rozhoduje o uznání diplomu. V případě vzdělání v oblasti vojenství nebo bezpečnostních sil je za nostrifikaci odpovědno Ministerstvo obrany nebo Ministerstvo vnitra. S některými zeměmi má ČR uzavřenou bilaterální smlouvu o vzájemném uznávání rovnocennosti dokladů o dosaženém vzdělání. Tehdy je diplom uznáván Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Stát není legislativně zavázán poskytovat dospělým cizincům při příchodu do země žádný typ vzdělávání. Kurzy jakéholi typu nejsou nárokové. Zde však výjimku tvoří azylanti, kterým je nabídnuto zařazení do Státního integračního programu⁶, zajišťující bezplatný jazykový kurz s časovou dotací 400 hodin, je-li kurz individuální, 600 hodin, je-li kurz skupinový. Pro azylanty ubytované v integračních azylových střediscích poskytuje výuku Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Pro azylanty ubytovaných mimo integrační azylová střediska je výuka organizována smluvním partnerem MPSV, které je garantem kurzu.

---

⁶ Státní integrační program je pomoc státu, jejíž cílem je začlenění azylantů do společnosti. Zahrnuje oblast bydlení, výuky českého jazyka a uplatnění se na trhu práce.

3. CIZINCI V ČR A JEJICH VZDĚLANOSTÍ ZÁZEMÍ A VZDĚLÁVACÍ POTŘEBY

K rovnému přístupu ke vzdělání se Česká republika zavazuje několika právními dokumenty.⁷ Přesto poskytování vzdělání cizincům naráží na různé komplikace. Mnoho cizinců, kteří v ČR žijí, se nachází v nepříznivé životní situaci (zejména finanční) a musí tedy veškerou svojí energii a čas věnovat obstarání si nejnnutnějších potřeb (zajistit si ubytování, vydělat si dostatek peněz na zajištění sebe sama i rodiny, mít v pořádku nezbytné dokumenty aj.) Vzdělávat se je tedy pro mnoho cizinců druhořadým zájmem. I přesto, že vzdělávání nebývá pro cizince na našem území prioritou, po jisté době se mnoho z nich začne o možnosti zvýšení své kvalifikace a naučení se jazyka zajímat. Podle Radostného (2007) by stát měl být schopen na tuto situaci rychle a efektivně reagovat a zajistit dostatečné informační kanály dosahující k cílové skupině o možnostech, podmínkách a povinnostech za kterých je vzdělání možné. V další fázi by se mělo počítat se specifickými vzdělávacími potřebami imigrantů. Aktuální statistika vzdělanostního zázemí dospělých cizinců neexistuje. Jsou dostupné pouze statistiky ukazující nejvyšší dosažené cizinců-zaměstnanců. Nejsou však dostupné statistiky např. lidí pracujících živnostenský list, lidí v domácnosti apod. a samozřejmě není možné zjistit údaje o lidech pracujících nelegálně.

Nezjištěno	7,7
Vysokoškolské	16,8
Středoškolské s maturitou	16,5
Střední bez maturity	29,7
Základní nebo bez vzdělání	19,3

Tabulka č. 1: Zaměstnaní cizinci podle nejvyššího dosaženého vzdělání k 31.12.2011
(MPSV, 2012)

Nejsou dostupné ani informace o dosaženém vzdělání imigrantů z jednotlivých zemí.

Vzdělávací potřeby cizinců žijících v České republice se tedy různí v závislosti na jejich stupni dosaženého vzdělání, typu kvalifikace získané v zemi původu a na úrovni

---

⁷ např. Vzdělání pro všechny (Education for all), Dodatkový protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

znalosti českého jazyka, ale i jejich informovanosti o českém právním systému (zvláště pracovně-právních vztazích) a znalosti kulturního prostředí naší země.

Podle Nešporové a Kuchařové (2009) velká většina lidí, kteří do ČR přišli ze třetích zemí, kde také získali vzdělání, ho v ČR neuplatní. Mnoho z nich má často vzdělání nebo kvalifikaci takovou, která je v České republice špatně uplatnitelná nebo nebývají jasná práva a povinnosti, které se k této profesi vztahují. Mnoho z nich také i přes formálně dosažené vzdělání nemá znalosti a dovednosti takové, které jsou nezbytné k výkonu dané profese na českém pracovním trhu. V praxi se autorka této práce nejčastěji setkala s lidmi, kteří měli vzdělání v oblasti informačních technologií, avšak jejich dovednosti v práci na počítači byly takové, které se u nás považují za uživatelskou znalost.

Většina imigrantů potřebuje v ČR prokázat svojí odbornou kvalifikaci. V EU existuje zásada vzájemného uznávání, ale jednotlivé státy mají také zvláštní požadavky na kvalifikaci k výkonu některých povolání, tj. regulovaná povolání. To je taková činnost, pro jejíž výkon jsou právními předpisy členského státu EU předepsány určité požadavky, bez jejichž splnění nelze dané povolání vykonávat (týká se např. zdravotnických povolání či advokátů). Akademické uznávání kvalifikace je uznáváním diplomů, částí studijních programů apod. jednoho vzdělávacího zařízení jiným vzdělávacím zařízením, bez kterého ani občané EU nemohou pokračovat ve studiu v České republice. Nostrifikace tedy nebývá problémem pro občany členských států EU, ale spíše pro cizince ze třetích zemí, protože v mnoha případech v ČR neexistuje studijní program podobný obsahem a rozsahem. Často ale imigranti ani doklady o vzdělání ze země původu nemají (např. azylanti) nebo překlad z „exotického“ jazyka a následná procedura nostrifikace může být pro cizince časově a finančně náročná.

Nedostatečnou kvalifikaci by mohli někteří řešit rekvalifikačním kurzem poskytovaným úřadem práce. Zde se ale potýkají s tím, jak skloubit práci s kursem nebo nedostatečnou znalostí češtiny (viz. kapitola Zvyšování kvalifikace a rekvalifikace).

Znalost češtiny usnadňuje cizinci orientaci v sociálním, kulturním právním i správním prostředí. Jelikož Česká republika byla dlouhodobě vůči imigrantům uzavřená a podle Evropské komise pouhých 49% Čechů se dohoví cizím jazykem je znalost našeho jazyka pro cizince klíčová, a to zvláště pro uplatnění na trhu práce a v možnostech přístupu ke vzdělání. Čeština není jazykem, který by se cizinci mohli snadno učit v zemi původu před příjezdem do ČR a to, jak rychle se jí cizinec alespoň částečně naučí, záleží na jeho mateřském jazyku a úsilí a intenzitě, se kterou se učení může věnovat. Podle MPSV (2007) délka pobytu v ČR není úměrná zvládnutí českého jazyka. Úměra částečně platí u příchozích z jiných slovanských zemí. Cca 75 % cizinců pracuje v prostředí, kde je čeština denně

využívána a tito cizinci mají také o možnost zúčastnění se výuky jazyka zájem. Nižší motivaci projevují lidé kteří pracují v rámci své komunity (nejčastěji Vietnamci).

3.1. Cizinci ze třetích zemí

Za cizince ze třetích zemí jsou považováni ti, kteří nemají občanství žádného státu Evropské Unie a Evropského hospodářského prostoru (tedy Norska, Lichtenštejnska, Islandu) a Švýcarska a nejsou rodinnými příslušníky občanů těchto států. Nejpočetnějšími menšinami na území ČR k 31.10.2012 jsou:

Ukrajinci	114 481
Vietnamci	57 587
Rusové	33 515
Američané	6 913
Moldavané	6 628
Číňané	5 632
Mongolové	5318
Kazaši	4 944
Bělorusové	4 581
Chorvaté	2 488

Tabulka č. 2: Cizinci ze třetích zemí k 31.10.2012 (MVČR, 2012)

Mezi nejčastější motivy příchodu cizinců ze třetích zemí do České republiky podle Trboly a Rákoczyové (2010) patří:

- Špatná situace v zemi původu – nízké životní podmínky, špatná bezpečnostní situace nebo válka k nám přivedla cizince především ze zemí bývalé Jugoslávie, Afghánistánu, Iránu, Iráku, Konga a Somálska.
- Rodinné vazby – sloučení se členem rodiny, který už v ČR žije nebo s českým partnerem/partnerkou.
- Studium – za studiem přijeli do ČR zejména lidé z arabských zemí a zemí Latinské Ameriky a Vietnamu, část z nich už v osmdesátých nebo na počátku devadesátých

let. Někteří se do země původu po studiích vrátili a poté se rozhodli pro opětovný návrat do ČR, někteří po dokončení školy zůstali.

- Za prací – z vyložené ekonomických důvodů do ČR přijíždějí lidé z Ukrajiny a dalších států bývalého Sovětského svazu, Mongolska, mnoho lidí za zaměstnáním či podnikáním přijíždí také z USA.

V následujících podkapitolách autorka popisuje situaci Ukrajinců, Vietnamců, Mongolů a Američanů. Tyto čtyři národnostní menšiny byly zvoleny z toho důvodu, že se jedná o menšiny na našem území početné a jejich vzdělanostní zázemí a potřeby se určitým způsobem liší od jiných a jsou pro danou skupinu specifické.

3.1.1. Ukrajinci

Většinu Ukrajinců přicházejících do České republiky přivádějí pouze ekonomické důvody nebo později slučování rodiny týkající se těch, kteří přišli za prací dříve. Životní úroveň na Ukrajině je velice nízká, země se potýká s vysokou mírou nezaměstnanosti i korupce. Je časté, že lidé nedostanou za odvedenou práci zaplacení. Někteří považují ČR za přestupní stanici při cestě za prací do zemí západní Evropy, někteří si vybrali ČR za zemi, kde chtějí trvale žít, čemuž napomáhá geografická, kulturní a jazyková blízkost. Část, rovněž volící z těchto důvodů pobyt v ČR, si přichází vydělat a našetřit peníze na bydlení, studium dětí nebo i dovolenou a oblečení (Leontiyeva, 2005).

Přibližně 70 % Ukrajinců žijících v ČR má středoškolské vzdělání a najdeme zde i mnoho vysoce kvalifikovaných lidí – učitelů, lékařů, hudebníků, lidí vzdělaných v oboru cestovního ruchu apod. Přesto zaměstnanost Ukrajinců nejčastěji zahrnuje obory jako stavebnictví, úklid, komunální služby, zemědělství, práce v továrnách (Varianty, 2008). Jednou z příčin vykonávání nekvalifikovaných prací je to, že systém vzdělávání na Ukrajině a v Česku není totožný, často uváděné jedenácti- a dvanáctileté vzdělání neodpovídá českému střednímu vzdělání (Janská, 2013), proto tito lidé mají potíže s nostrifikováním svých dokladů o dokončeném vzdělání. Podle Leontiyevy (2005) se nelze na čísla stoprocentně spoléhat, protože mnoho Ukrajinců může vypovídat nepřesně. Ti buď své vzdělání a kvalifikaci přeceňují nebo naopak tají ze strachu, že by nemuseli najít práci, protože jsou „příliš“ kvalifikovaní.

Křečková a kol. (2003) zjistili, že touhu trvale se usadit v České republice mají více ženy než muži a zároveň lidé s maturitou nebo vysokoškolským vzděláním. Lidé se základním vzděláním nebo vyučením přijíždění na kratší dobu a pouze za výdělkem.

Ukrajinci si poměrně snadno osvojují základy našeho jazyka. Jazyková blízkost je ale na druhou stranu často nemotivuje se v češtině zdokonalovat. Kromě znalosti češtiny si ale ukrajinští imigranti potřebují osvojit zejména základní znalosti pracovního práva, mít povědomí o svých povinnostech během pobytu v ČR ve vztahu k úřadům apod., jelikož v této komunitě je velmi rozšířený tzv. klientský systém, kdy různí zprostředkovatelé na jejich neznalosti vydělávají nemalé peníze za zprostředkování práce, vyřízení víz, zdravotního pojištění, tlumočení apod.

3.1.2. Vietnamci

Úroveň vzdělání a znalosti českého jazyka Vietnamců, třetí nejpočetnější menšiny v ČR, se v rámci komunity velice liší. Na jedné straně najdeme příslušníky starší generace, která v ČR studovala nebo pracovala na základě mezistátních dohod přibližně od 50. let minulého století. To jsou absolventi československých vysokých škol, kteří se před zahájením studia zúčastnili ročního kurzu češtiny a poté vystudovali v českém jazyce. Od 60. do 80. let se u nás mladí Vietnamci na základě dalších mezistátních dohod učili na učilištích. Po příjezdu do Československa absolvovali půlroční nebo tříměsíční kurz jazyka, poté začali studovat společně s českou mládeží. Po získání učňovského listu nastupovali do praxe, kde opět byli v kolektivu Čechoslováků. Tito lidé ale tehdy ještě v Československu nezůstávali, ale vraceli se zpět do Vietnamu. Jejich usazení nebylo ze strany Československé socialistické republiky a Vietnamské socialistické republiky plánované a ani dovolené. Vietnamcům nebylo státem dovoleno se v případě vztahu s českou ženou nebo jinou cizinkou s ní oženit (Ičo, 2010).

Tito lidé, kteří měli možnost, kontakty a finanční prostředky, se po sametové revoluci rozhodli do Československa vrátit a mnoho z těch, kteří v tu chvíli u nás studovali nebo pracovali, zůstalo. Přirozeně tito lidé ovládají český jazyk dostatečně dobře, přinejmenším v jejich oboru práce a při běžné komunikaci. Později, v rámci slučování rodin za nimi začaly přijíždět manželky a děti. V té době se začali Vietnamcům rodit děti na území ČR a tím byly položeny základy „druhé generace Vietnamců“, pro které je často čeština jejich prvním

jazykem (Kocourek, Pechová, 2006). Mnoho z nich si ve škole vede výtečně a česká veřejnost zná vietnamské děti jako pilné, snaživé, k učitelům uctivé žáky. Důvodem jejich úspěchu je vysoká motivace rodičů vychovat z dětí vzdělané a úspěšné lidi, tradiční úcta ke vzdělání a touha rodičů, aby jejich děti byly úspěšnější než oni sami. Ičo (2010) poukazuje na vietnamské přísloví: „Je-li syn lepší než otec, rodina je požehnaná.“

Na druhé straně existuje vysoké číslo Vietnamců, kteří do České republiky emigrovali z ekonomických důvodů v posledních deseti letech. Tito lidé neabsolvovali vzdělání v ČR, nebyl jim poskytnut systematický kurz českého jazyka, tudíž mají ztížené podmínky pro to, aby se v češtině zdokonalovali nebo se ji vůbec začali učit a posléze si mohli najít lepší uplatnění na trhu práce nebo se jakkoli vzdělávat. Většinou pracují v obchodech, kde se styk s českými zákazníky omezí na pár základních frází, nebo v restauracích či na stavbách, kde vykonávají pomocné práce a do kontaktu s Čechy nepřijdou vůbec.

K Vietnamcům tedy nelze přistupovat jako k jedné homogenní minoritě, protože vzdělanostní a jazykové zázemí i kulturní znalosti se zde velmi liší. Pro generaci, která zde absolvovala vzdělání může být ČR i její kultura téměř vlastní, pro později přichozí je integrace do velmi odlišného kulturního i jazykového prostředí velice obtížná.

3.1.3. Mongolové

Mezi lety 2006 a 2008 přišla do České republiky migrační vlna Mongolů, která se vyšplhala až na 15 000 osob koncem roku 2008 a nebyť finanční krize a ztrát zaměstnání a tedy nucených návratů do vlasti, počty Mongolů žijících v ČR by zřejmě stále rostly. Nyní se jejich počet odhaduje na 5000 osob (International Organization for Migration, 2009).

Vzdělanostní zázemí mongolských imigrantů je vysoké – největší část má podle IOM (2008) vysokoškolské vzdělání, ostatní středoškolské. Bývají to příslušníci střední třídy, nejčastěji z Ulanbátaru, kteří v Mongolsku nemohou najít práci odpovídající jejich kvalifikaci a doufají, že v České republice (o které mají představu jako o přátelské zemi, která je nyní členem Evropské Unie), po nějaké době strávené v dělnických profesích, najdou odpovídající uplatnění. Část přichozích také získalo vzdělání na československých vysokých školách, které získali v rámci mezinárodních dohod mezi oběma tehdy socialistickými republikami.

Přesto jsou zaměstnáváni jako nekvalifikovaná pracovní síla v továrnách, skladech a stavebnictví. Pouze malá část z těch, kteří u nás před rokem 1989 studovali, se uplatnila např. v restauracích, kadeřnictvích nebo ve zdravotnictvích (Kapišovská, 2010).

Podle této autorky si jsou Mongolové vědomi nutnosti znalosti českého jazyka, a to hlavně proto, aby se stali nezávislími na agenturách zprostředkovávajícím práci (z nichž velká část tyto lidi různými způsoby podvádí), prostředníků mezi nimi a úřady apod., a také možnosti najít si zaměstnání odpovídající jejich vzdělání a kvalifikaci. V učení se jazyku jim ale brání ztížená možnost styku s českou populací. Většinou pracují pouze mezi Mongoly nebo jinými cizinci a sdílí s nimi i ubytování v okolí svých pracovišť. Komunikace se zaměstnavateli bývá omezená na pár nezbytných frází a dokonce předpisy a pracovní pokyny jim jsou poskytovány v mongolštině, takže nemají žádný kontakt s českým jazykem. Skutečnost, že nemají kontakt s Čechy, českým jazykem a kulturním prostředím a neznají svá základní práva a povinnosti, někteří zaměstnavatelé a zprostředkovatelské agentury vítají, protože jim to umožňuje udržet nad imigranty moc. Mongolové také bývají velice pracovně vytížení kvůli častým nestandardním požadavkům svých zaměstnavatelů. Kromě toho ne všude, kde Mongolové v ČR žijí, je možnost účasti v kurzu češtiny nebo nabídka sociálního a právního poradenství, které by bylo v jejich situaci vhodné.

3.1.4. Američané

Menšinou, která se svým vzdělanostním a pracovním zázemím a způsobem integrace výrazně odlišuje v rámci minorit ze třetích zemí, jsou Američané, jejichž vzdělanostní zázemí, potřeby, uplatňování se na trhu práce v České republice a celková integrace do naší společnosti se podstatně liší od jiných občanů třetích zemí, kteří k nám přicházejí z rozvojových zemí.

Podle Reisman (2007) je pro Američany typické stěhování nebo cestování za pracovními příležitostmi, protože zaměstnání a příjem výrazně určují status jednotlivce, jehož vysoká úroveň je v americké silně konzumní společnosti prioritou. Důvodem dlouhodobější imigrace do ČR mohou být také sociální jistoty, na které se Američané ve své zemi nemohou spoléhat tak, jako v ČR, potažmo v Evropě. To se týká především zdravotního pojištění, které ve Spojených státech amerických není tak dostupné jako u nás, nebo míra jistoty setrvání v zaměstnání (nemožnost vypovědět zaměstnanci ze dne na den bez závažného důvodu, existence odstupného aj.).

Publicista Petr Holec (2007) popisuje Američany, kteří do ČR přišli na začátku 90. let, jako ty, kteří v ČR, především v Praze, viděli mnoho příležitostí k podnikání nebo mladé lidi, kteří tehdy nevěděli, co chtějí v budoucnu dělat a ČR pro ně byla levným místem pro život

a zábavu. Mnoho z těch, kteří zde začali podnikat, se stalo úspěšnými a v ČR zůstalo a založilo rodiny. V polovině 90. let do Prahy začali přijíždět američtí zaměstnanci mezinárodních firem, především manažeři. Dnes, jelikož ČR už není levným místem pro život, podle Holce přijíždějí jen Američané, kteří vědí, čemu se tu chtějí věnovat. Nejčastěji to jsou právě poměrně vysoce postavení zaměstnanci zahraničních (ale i několika velkých českých) firem, podnikatelé a lektoři angličtiny. Posledně jmenovaní jsou nejčastěji mladí lidé, studenti nebo čerství absolventi univerzit, kteří v ČR absolvují kurz pro lektory angličtiny a poté tu pracují pro jazykové školy.

Průzkum mapující život Američanů v ČR, jejich vzdělanostní zázemí, zájmy, potřeby či znalost českého jazyka, zatím nebyl proveden. Z předchozího odstavce ale vyplývá, že velká většina z nich budou lidé s vysokoškolským vzděláním a dostatečně vysokým socio-ekonomickým postavením. Někteří nemají potřebu či zájem se v ČR dále vzdělávat. Ze zkušenosti autorky a jejích setkání s několika americkými podnikateli žijícími u nás od počátku 90. let lze říci, že tito lidé ovládají český jazyk vysoké úrovně. Oproti tomu zaměstnanci, kteří tu tráví časově ohraničené období, necítí potřebu se jazyku učit vůbec, protože nepočítají s tím, že by v ČR zůstali. Také styk z úřady, ke kterému většina cizinců češtinu potřebuje, za ně vyřídí zaměstnavatelé a běžnou denní komunikaci lze zvláště ve větších městech zvládnout v angličtině. Stejně tak většina lektorů jazyka, kteří tu zůstávají zpravidla rok či dva, se naučí jen základy běžné komunikace.

3.2. Občané zemí Evropské Unie a Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska

Cizinci ze zemí Evropské Unie (EU) a Evropského hospodářského prostoru (EHP) a Švýcarska u nás tvoří významnou skupinu cizinců. K 31. 10. 2012 u nás pobývalo celkem 159 898 cizinců z těchto zemí, nejvíce z následujících:

Slovensko	85 133
Polsko	19 181
Německo	16 963
Bulharsko	8 096
Rumunsko	5 515

Tabulka č. 3: Občané ze zemí EU, EHP a Švýcarska (MVCR, 2012)

Právo volného pohybu osob umožňuje cizincům pracovat či studovat v České republice bez administrativních bariér. Cizinci ze členských zemí jsou formálně rovni občanům České republiky. Pokud se ale nedíváme jen na administrativní stránku věci, lze vidět, že se cizinci z kulturně, ekonomicky i geograficky blízkých zemí při integraci do české společnosti mohou potýkat s různými potížemi. Jako u cizinců ze třetích zemí bývá bariérou jazyk.

Tito cizinci mířící do České republiky přicházejí s cílem ucházet se o zaměstnání v rámci primárního trhu práce. Ochotní spokojit se s prací nekvalifikovanou jsou pouze lidé s nižším vzděláním ze zemí střední a východní Evropy, ve kterých je najít nekvalifikovanou práci obtížnější než v ČR nebo mzda za ní je výrazně nižší. Příkladem jsou stovky Poláků, Bulharů a Rumunů pracujících v továrnách velkých firem, např. Škody, RTW nebo LEGO. Ještě před několika lety pro ně bylo typické tvoření vydělených komunit uprostřed majoritní společnosti a soužití větších komunit např. v blízkosti velkých podniků. Nyní je cílem většiny pracovních migrantů z Evropy Praha, což je dáno počtem pracovních příležitostí nejen pro nekvalifikované, ale i pro lidi s vyšším vzděláním.

Zvláštní pozici mezi cizinci žijícími v Čechách mají Slováci, kteří jsou druhou nejpočetnější skupinou cizinců v ČR. Migrace Slováků na české území existovala během celého 20. století, kdy proběhlo několik migračních vln přicházejících za prací. Po rozdělení Československa se změnily důvody ke stěhování. Byly to nejprve politické důvody za vlády Mečiara, kdy se v České republice rozhodla usídlit někteří slovenští umělci, politici, novináři a další vysokoškolsky vzdělaní lidé. Jsou rozptýleni po celé České republice, avšak nejméně jich žije v na severu Čech, nejvíce v Praze a v Brně. Tam jich začalo výrazně přibývat od roku 1999, kdy byly Slovákům uděleny stejné podmínky studia jako českým studentům, tzn. bezplatné studium a zároveň možnost užívání slovenského jazyka při studiu. Jelikož jsou české univerzity obecně považovány za kvalitnější a česká větší města nabízejí více pracovních příležitostí, stala se tato města cílem tisíců slovenských studentů. To také změnilo

složení slovenské menšiny žijící v ČR – již nepřevažují lidé dělnických profesí, ale kvalifikovaní a vzdělaní lidé, pracující na stejných pozicích a za stejných finančních podmínek jako Češi (Ezzedine-Lukšíková, 2005).

Soužití s majoritní společností je bezproblémové díky kulturní i jazykové blízkosti a mnohými Slováci ani považováni za cizince v pravém slova smyslu. Na různých žebříčcích popularity jsou voleni za „nejoblíbenější cizince“. Na druhou stranu se občas v médiích objevují stížnosti lidí, že Slováci berou Čechům práci či že studují v Čechách zadarmo a potom se vrací na Slovensko nebo svojí kvalifikaci využívají jinde v zahraničí.

4. INTEGRAČNÍ A MIGRAČNÍ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY

Postavení cizinců na trhu práce a to, do jaké míry na něm mohou uplatnit své vzdělání a dovednosti či se dále v zemi vzdělávat a kvalifikovat, závisí v první řadě na typu uplatňované integrační a migrační politiky⁸. Od roku 1990 se až na výjimky každoročně zvyšuje počet cizinců žijících na našem území. Počty cizinců žijících v ČR od roku 1990 do roku 2011 jsou uvedeny v příloze I.

Proto také od listopadu 1989 prošla česká migrační a integrační politika několika fázemi:

1. Liberální - od roku 1990 do roku 1996, kdy migrační politika nebyla prioritním tématem, neexistovala integrační opatření a přestože vstup cizince na trh práce byl podmíněn pracovním povolením, nebylo zde tolik cizinců, aby se imigrace stala tématem a byla zaváděna jakákoli opatření.
2. Mezi lety 1997 a 1999 se přijalo několik zpřísňujících opatření, např. stanovily se roční kvóty pro vydávání pracovních povolení pro Ukrajince. Zavedení takových opatření bylo požadavkem Evropské Unie při jednáních o přistoupení ČR (VÚPSV, 2008)
3. Přibližně v letech 2004–2006 se upevňují a dále zpřísňují podmínky a pravidla vstupu, pobytu a práce cizinců v ČR. Poprvé se také vláda věnuje otázkám integrace a přijímá *Zásady integrace cizinců*, které později tvoří *Koncepci integrace cizinců* (KIC). Kromě toho v roce 2003 byly přijaty *Zásady politiky vlády v oblasti migrace*, které jsou východiskem migrační politiky ČR. V roce 2003 byl přijat zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, který upravuje podmínky vstupu cizinců na trh práce. Ministerstvo práce a sociálních věcí zahájilo projekt inspirovaný přistěhovaleckým modelem Quebecu *Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků*, kterým chtělo na český trh práce přilákat kvalifikované pracovníky nejprve pouze z Bulharska, Chorvatska a Kazachstánu, potom i z dalších zemí. Projekt byl kvůli zvyšující se míře nezaměstnanosti ukončen v roce 2010.

---

⁸ Pojem migrační politika znamená soubor opatření směřujících k přímé či nepřímé regulaci pohybu lidí přes státní hranice, tedy podmínky vydávání pasů a víz, podmínky udělování azylu apod. Součástí migrační politiky je imigrační politika, která stanovuje, jací cizinci a za jakých podmínek mohou vstupovat a pobývat v daném státě (VÚPSV).

Integrační politika znamená soubor opatření zaměřených na různé dimenze integrace (jazykové, kulturní, sociální, ekonomické) v hostitelské zemi.

4. Období let 2005–2007 je označováno jako neoliberální. V ČR byla v té době nízká míra nezaměstnanosti, země ekonomicky rostla a tím rostla také poptávka po pracovní síle. Začali tedy dojíždět nízkokvalifikovaní pracovníci ze třetích zemí.
5. V roce 2008 se situace pro migranty zásadně změnila vinou ekonomické krize. 1. ledna 2009 byla přijata novela o zákona o pobytu cizinců která zpřísňuje podmínky zaměstnávání cizinců. Uskutečnily se návratové programy⁹, úřady práce byly nuceny striktně dodržovat podmínku neobsazování volných pracovních míst cizinci (nehledě na to, jak dlouho v ČR jsou a jaká je míra jejich integrace) a od července 2012 bylo zakázáno vydávat pracovní povolení pro migranty s nižším než středoškolským vzděláním s maturitou (Valentová a kol. 2012).

Nejzásadnějším dokumentem je právě KIC přijatá v roce 2000. Vláda ČR se tak zavázala k realizaci přijatých zásad integrace cizinců a k financování realizace z peněz státního rozpočtu. Ministerstvo vnitra je prostřednictvím jednotlivých Odborů azylové a migrační politiky garantem a tvůrcem KIC. Do realizace KIC jsou zapojena další ministerstva (MPSV, MŠMT, MZ, MPO, MMR, MK), neziskové organizace i organizace cizinců, jelikož integrace cizinců není záležitostí jedné instituce, ale společným cílem všech.

Základní cílovou skupinou jsou cizinci ze třetích zemí pobývající na území ČR legálně (kromě žadatelů o mezinárodní ochranu), ve výjimečných případech občané EU.

Od roku 1999, kdy byly schváleny *Zásady koncepce integrace cizinců žijících na území ČR*, se podoba imigrace změnila. ČR už není pouze tranzitní zemí, ale pro mnoho migrantů i zemí cílovou a změnil se charakter i složení imigrantů, na což musí integrační politika státu reagovat.

Nyní má KIC stanoveny čtyři hlavní priority:

- znalost českého jazyka – znalost češtiny je považována za nezbytnou z důvodu možnosti účasti na vzdělávání, získávání kvalifikace i aktivní účasti na trhu práce. Usiluje se o dostupnost jazykových kurzů ve všech regionech, rozšíření nabídky o kurzy různých úrovní a profesního jazyka, umožnění e-learningových a samostudijních kurzů prostřednictvím internetu a audio-učebnic. V KIC je zmíněna

---

⁹ Návratové programy, neboli asistované dobrovolné návraty měly charakter programu, který reagoval na zvyšující se nezaměstnanost v roce 2009. V první fázi (od 16.2.2009 do 24.7.2009) byl legálně pobývajícím cizincům ze třetích zemí, s platným cestovním pasem a bez správního vyhoštění zorganizován návrat do země původu tím, že jim byla zaplacen letenka a poskytnut motivační příspěvek ve výši 500 Euro. V druhé fázi (od 27.7.2009 do 15.12.2009) projekt pokračoval za stejných podmínek, jen s příspěvkem 300 Euro. Od 15.9.2009 do 15.12.2009 byl návrat poskytnut i nelegálně pobývajícím cizincům, avšak bez finančního příspěvku (MVČR, 2010).

také nutnost poskytování kurzů češtiny jako rekvalifikace prostřednictvím úřadů práce a propagace formátu zkoušky na úrovni A1 k získání trvalého pobytu. K tomuto byly zřízeny webové stránky www.cestina-pro-cizince.cz a infolinka, kde jsou poskytovány informace např. o formátu zkoušky, možnost získání zkušebních testů aj.

- ekonomická soběstačnost cizince – cílem je omezení závislosti při hledání práce na různých zprostředkovatelích, monitorovat postavení cizinců na českém trhu práce, ochrana před diskriminací, případně efektivně reagovat na vzniklé problémy. Opatřením má být zajištění streetworkera pohybujícího se v prostředí cizinců, který je informuje o možnostech na trhu práce, asistenci, o možnostech sociálně-právního poradenství.
- orientace cizince ve společnosti - cizinci by měli být plně informováni před příjezdem do ČR i ve všech fázích svého pobytu o svých právech a povinnostech, zvyklostech a místních poměrech, běžném řešení každodenních situací. To má být zajišťováno adaptačně-integračními kurzy, které mají cizince seznamovat s výše uvedeným, a také se zásadami demokracie, postavením mužů a žen v naší společnosti, ochrany lidských práv aj. Kurzy mají být vedeny v cizím jazyce nebo s tlumočením do jazyka zúčastněných. Měly by být provázány s výukou základů českého jazyka, poradenstvím a asistencí. Další kurzy ministerstvo organizuje pro osoby s dlouhodobým či trvalým pobytem, jejichž cílem je hlubší poznání české společnosti a jejích hodnot a dále znalost práv a povinností cizinců a seznámení se s úřady a institucemi. Tyto kurzy jsou vedeny v češtině. Za důležitou je považována rovněž dostatečná informovanost před příjezdem do ČR – prostřednictvím úřadů v zahraničí jsou distribuovány brožury tzv. předodjezdového informačního minima se základními poučeními o životě v ČR.
- vzájemné vztahy cizinců a majoritní společnosti – cílem je podporovat harmonické a bezkonfliktní vztahy mezi cizinci a majoritní společností, předcházet izolaci a sociálnímu vyloučení cizinců a následným konfliktům. K tomuto je nutná komunikace mezi oběma stranami, vzájemný dialog, je třeba podporovat vzájemné setkávání, komunikaci, otevřenost a společné aktivity obou stran.

5. INTEGRACE DO JAZYKOVÉHO PROSTŘEDÍ

Integraci cizince do prostředí nové země ovlivňuje mnoho faktorů. Kabelá (2001) uvádí tyto:

1. množství pout v zemi, ze které se rozhodl odejít
2. naplnění očekávání, tužeb a cílů, které má život v nové zemi naplnit
3. schopnost imigranta přizpůsobit se kulturně, sociálně, psychicky i tělesně nové zemi
4. charakter a intelektuální schopnosti imigranta
5. sociální a kulturní aspekty jeho dosavadního života
6. politická situace v zemi původu i hostitelské zemi
7. znalost jazyka hostitelské země
8. postoj hostitelské země k imigrantům.

Ač pouze jeden z výše uvedených bodů se přímo týká znalosti jazyka, dle názoru autorky schopnost domluvit se v nové zemi v sobě zahrnuje většinu uvedených. Např. pochopení politické situace je snadnější, pokud člověk rozumí jazyku země a může si přečíst denní tisk, postoj obyvatel k cizincům ovlivňuje to, jak jsou schopni se navzájem domluvit, schopnost kulturně se přizpůsobit nemůže být úplná bez toho, aby člověk pochopil místní humor, nepsané zásady komunikace v různých situacích atd.

Znalost českého jazyka je pro cizince žijící v České republice klíčová z důvodu o mnoho vyšší možnosti pracovního uplatnění, získávání kvalifikace, dalšího vzdělávání, navazování sociálních kontaktů i uplatňování práv a povinností jednotlivce, tedy celkové integrace do většinové společnosti. Znalost češtiny je pro cizince tedy jakousi „prevencí“ vzniku ekonomických, sociálních a kulturní obtíží a zároveň prevencí kulturně rozdělené společnosti.

Člověk s žádnou nebo nízkou úrovní češtiny má velmi omezenou možnost získání zaměstnání, pokud však:

- neovládá jiný jazyk, který je jeho pracovním nástrojem (např. při práci v zahraničních společnostech; jako lektor jazyka, který zná; v call centrech, kde komunikuje s cizinci; práci v oboru informačních technologií apod.)
- nemá zaměstnání v komunitě svých krajanů
- úspěšně nepodniká.

Tyto tři případy se ale týkají jen menšiny cizinců žijících u nás a většina cizinců si toto znevýhodnění uvědomuje. Podle MPSV (2007) totiž více než tři čtvrtiny cizinců v práci češtinu na nějaké úrovni využívají. Ministerstvo vnitra České republiky dokonce považuje znalost českého jazyka při integraci cizinců ze třetích zemí za prioritu číslo jedna (KIC, 2000).

Získání další kvalifikace nebo rekvalifikace v České republice je téměř nemožné bez znalosti češtiny. Vzdělávací kurzy, o které je mezi cizinci velký zájem, např. kurzy základů podnikání, managementu, vytváření životopisů a motivačních dopisů aj. jsou až na výjimky vedené také v českém jazyce, jen v některých případech je přítomen tlumočník. Pokud tomu tak je, jedná se o tlumočení do angličtiny nebo ruštiny. Některé státní i soukromé vysoké školy nabízejí také studijní programy v anglickém a ruském jazyce (viz. kapitola Střední a vyšší vzdělání). Vzdělávací kurzy pro cizince mluvící jinými jazyky je téměř nemožné najít.

Zkušenosti mnoha cizinců ukázaly, že na českých úřadech je téměř nemožné se domluvit světovými jazyky. To dokazují fóra na webových stránkách jako např. www.expats.cz, kde cizinci sdílejí své zkušenosti s českými úřady. Dalším důkazem může být nespočet firem nabízejících na internetu služby doprovodu s tlumočením cizincům na úřady či dokonce lidé denně postávající před budovou Odbory azylové a migrační politiky (OAMP) nabízející za úplatu doprovod (a také „vystání fronty“ před budovou OAMP, chvilkové vypůjčení peněz k prokázání finančních prostředků). Podle Čechové a Zimové (Ústav pro jazyk český, 2001) se cizinci nejčastěji na úřadech domlouvají pomocí svých krajanů, najatých tlumočníků nebo svých dětí, které často umí česky lépe než rodiče. Z důvodu nemožnosti domluvit se při styku s českými institucemi jinak než česky, je pro imigranty velmi důležitá znalost jazyka.

K soužití lidí různých národností na jednom území je potřeba snaha o pochopení zúčastněných kultur. Průcha (2001, s. 32) definuje kulturu jako *„celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím.“* Dobré vztahy cizinců s majoritní společností (interkulturní dialog) udává KIC jako jednu z priorit integrace.

Podle Uherka (2005) cizinci, kteří přicházejí s představou, že stráví v ČR jen omezenou dobu a po tom, co si vydělají peníze/získají vzdělání odjedou buď do země původu nebo do jiné země, mají velmi malou motivaci se jazyku učit. Mnoho z nich ale se k odjezdu jen pomalu odhodlává a zůstává déle, než si plánovali. I tak ale považují ČR za „provizorium“ a nechtějí ztrácet čas učením se jazyka a „zabydlováním se“. Tito cizinci si tedy ani po mnoha

letech u nás neosvojí ani základy češtiny. V případě ekonomických imigrantů, kteří si Českou republiku pro svůj budoucí život vybrali a mají úmysl se tu usadit, motivace bývá vysoká.

Situace je složitější, pokud tu cizinec získal azyl, přičemž si Českou republiku sám nevybral, ale dostal se do ní „náhodou“ (byla průchodná hranice, mají tu známého, který jim může pomoci, získají tu azyl snadněji než jinde apod.). Jejich cílem nebývá integrace do společnosti, často o místní kulturu a jazyk nejeví zájem. Jejich primárním cílem je najít pro sebe a pro svoji rodinu bezpečné místo k žití. Potřebu „zapadnout“ a porozumět jazyku pocítují až tehdy, když si nejsou schopni kvůli jazykové bariéře zařídit to, co potřebují.

Uherek (2005) zjistil, že mnoho imigrantů ze zemí, kde se píše jinou abecedou než latinkou, se stane v českém prostředí téměř negramotnými a tento jev přetrvává dlouhou dobu. To následně cizincům snižuje možnosti uplatnění na trhu práce, eliminuje možnost kontaktu s jinými lidmi než s těmi z jejich komunity, způsobuje potíže při komunikaci s institucemi. Podle výše jmenovaného autora jde v tomto případě o alarmující jev, kterému je třeba věnovat pozornost a snažit se o nalezení řešení.

Česká majoritní společnost posuzuje znalost češtiny u cizinců různě – při utváření názoru hlavní roli hraje původ cizince, tedy na cizince z různých zemí jsou kladeny různé nároky. Lidé ze zemí EU nebo Severní Ameriky jsou integrováni „automaticky“, bývá jim majoritou odpouštěno, že neumí a mnohdy ani nechtějí se učit česky a nemají povědomí o české kultuře a že se s Čechy nestýkají. Oproti tomu lidé z nevyspělých zemí jsou považováni za nevzdělané, neúspěšné nebo asociální, pokud češtinu dobře neovládají a nerozumí českým reáliím. Mnoho Čechů nerado toleruje, že tito cizinci mají špatný přízvuk, je jim obtížně rozumět, nemají zvládnuté projevy zdvořilosti jako vykání, tykání a oslovení druhých lidí, případně nevhodně použitých vulgarismů, nedodržují nepsaná pravidla vzdálenosti mezi hovořícími, užívání tělesného a očního kontaktu, podávání ruky, úsměvu a smíchu aj.

Podpora jazykové integrace je podle Koncepce integrace cizinců prioritou číslo jedna. Účast na jazykovém vzdělání ale není závazná ani povinná. Podmínkou je ale znalost češtiny na úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky¹⁰ pro získání trvalého pobytu.

---

¹⁰ Společný evropský referenční rámec pro jazyky je obecným základem pro jazykové sylaby, kurikula, zkoušky, učební materiály aj. v celé Evropě. Definuje úroveň ovládání jazyka, podle kterých se měří pokrok studenta v každém stadiu studia jazyka. Dále popisuje, co musí člověk umět, aby byl schopen komunikovat a jednat v daném jazyce na jednotlivých úrovních (MSMT, 2012).

6. VZTAH VZDĚLÁNÍ CIZINCŮ K JEJICH MOŽNOSTEM NA TRHU PRÁCE

Zapojení cizinců na trh práce je podmínkou jejich úspěšného začlenění do společnosti. Ukazatele míry integrace jsou míra diskriminace cizinců na trhu práce, rovný přístup při hledání zaměstnání, možnost vzdělávání a získávání kvalifikace a možnost jejich využití, vertikální i horizontální pracovní mobilita a možnost mzdového růstu (MPSV, 2007). V neposlední řadě účast na pracovním trhu, vztah ke svému pracovnímu místu, pocit, že člověk dobře odvádí svou práci, která je někomu užitečná a za kterou je dostatečně odměněn je důležitým faktorem kvality života jedince. Dobrý pracovní život zahrnuje také rozvoj dovedností, celoživotní vzdělávání, kariérní růst, genderovou rovnost, zabezpečení, přístup k dalším nabídkám pracovního trhu, rovnováhu mezi pracovním a soukromým životem, ochranu před chudobou a před diskriminací (Trbola, Rákoczyová, 2011).

Pracovní trh je značně segmentovaný a vyděluje určité skupiny zaměstnání a sektory trhu práce. Na jedné straně jsou kvalitní pracovní místa nabízející vyšší mzdové podmínky, rozličnou škálu benefitů, možnost kariérního růstu, dobré pracovní podmínky. Druhým pólem jsou pozice s velmi nízkými pracovními podmínkami, kde jsou lidé vystaveni rizikům od špatného zacházení až po ztrátu zaměstnání, nejsou za práci dostatečně ohodnoceni, nemají možnost kariérního postupu, vzdělávání, rozšiřování nebo prohlubování si své kvalifikace. Tato místa tedy nejsou pro uchazeče o zaměstnání atraktivní. Pro zaměstnavatele bývá těžké je obsadit domácími pracovníky, proto na tato místa přijímají cizince ze zemí, kde je přístup ke kvalitním pracovním místům obtížnější než u nás. Zaměstnavatelé těmto pracovníkům vyplácejí mnohdy výrazně nižší mzdu (než za kterou by byli ochotni pracovat místní lidé nebo dokonce než zákon dovoluje) a poskytují horší podmínky. Cizinci při cestě za lepším životem jsou ochotni na určitou dobu toto akceptovat, protože doufají v pozdější zlepšení nebo možnosti najít si jinou práci. Pro některé je vykonávání práce s nízkým statutem v naší zemi vyváženo vyšším statutem po návratu domů (Trbola, Rákoczyová, 2011).

Mnoho cizinců, především těch s nižší kvalifikací, vykonávají práci ne vždy ve standardním postavení. V roce 2011 v zaměstnaneckém poměru pracovalo 217 862 a na živnostenský list 93 059 cizinců. Statistiky ČSÚ ukazují pokles zaměstnaneckých poměrů a zvyšující se číslo cizinců pracujících na živnostenské oprávnění, což představuje nižší ekonomickou a administrativní zátěž pro zaměstnavatele a na druhé straně nižší sociální jistoty pro pracovníka.

Fakt, že cizinci vykonávají práci, která má ve společnosti nízký status, posiluje předsudky a stereotypy vůči nim. Někteří také považují cizince na těchto pracovních místech za důvod nízkých mezd a nevhodných podmínek. Tito cizinci tak nejsou většinovou společností pozitivně přijímáni, což je významnou bariérou jejich integrace.

Odchod z nízkostatusového zaměstnání a nalezení kvalitního je pro mnoho cizinců velice obtížné z důvodu uplatňování předsudků a stereotypů ze strany zaměstnavatelů, diskriminace, obtížného prokazování vzdělání, ztráty kvalifikace během doby na „podřadných“ pozicích, vymáhání práce na živnostenský list místo na pracovní poměr aj.

Vzdělání se ukazuje klíčové pro možnost nalezení kvalitního zaměstnání. Migrace kvalifikovaných lidí je státem podporována. Tito cizinci procházejí jednodušším administrativním procesem (při získání Modré karty, v některých případech Zelené karty). Dokonce velmi kvalitní pracovní místa bývají pro cizince přístupná z důvodu nedostatku kvalifikovaných pracovníků u nás. To také vede zaměstnavatele k nabízení atraktivních podmínek i pro cizince. Migrace za tímto druhem pracovních míst s sebou nese snadnější podmínky pro integraci a mezikulturní dialog. Trbola a Rákoczyová (2008) však upozorňují, že zde se spíše jedná o integraci v rámci dobré životní úrovně a pobytového statusu. O integraci jazykové a ve smyslu vytváření kontaktů a vztahů s lidmi z většinové populace již pochybují. Zjednodušeně lze říci, že integraci tohoto typu vlastně tito lidé nepotřebují, nestojí o ni. Tato situace je typická např. pro lektory cizích jazyků, manažery, vědce. Tito cizinci často neplánují v ČR dlouhodobě zůstat, ale předpokládají svoje další působení v jiných zemích s ještě atraktivnějšími podmínkami.

Výše uvedený typ imigrantů ale není v ČR nejčastější. Výrazně vyšší čísla tvoří lidé pracující na nižších pozicích s nepřilíš vysokou kvalitou práce, případně se jejich uplatnění nachází kdesi v šedé ekonomice, kde setrvávají i po několika letech pobytu. Přesto většina lidí pracujících na nižších pozicích má schopnosti a kvalifikaci lepší práci vykonávat. To je výsledkem neuznání kvalifikace ze země původu či považováním nostrifikace diplomu za příliš obtížnou proceduru.

Při hledání zaměstnání a uplatňování svého vzdělání mají výjimečnou situaci azylanti. Při uznávání kvalifikace mají oporu ze strany státu a celkově mívají větší zájem o hladké začlenění se do společnosti. Mají také možnost práci, o kterou nemají zájem, odmítnout, jelikož jejich pobyt v zemi se neodvíjí od jejich (ne)zaměstnání, ale mají v oblasti zaměstnanosti stejná práva jako občané ČR.

Podle Trboly a Rákoczyové (2011) je vzdělání cestou k úspěchu. Příkladem jsou lidé kteří do ČR přijeli studovat vysokou školu a kteří zpravidla nemají problém po ukončení

studií najít kvalitní práci ve svém oboru. Zároveň se nepřestávají vzdělávat – studují v navazujícím magisterském programu, v doktorském studiu, studují další školy a přitom své dovednosti rozvíjejí ve stávajícím zaměstnání. Právě tyto cizinci získávají kvalitní pracovní místa.

Imigranti, kteří nepřišli primárně za studiem, by se měli orientovat na rozvíjení nových dovedností, případně na získání nové kvalifikace, účastnit se kurzů nabízenými neziskovými organizace nebo úřady práce, kde však může být bariérou neznalost českého jazyka. Těchto kurzů se tedy mohou účastnit jen lidé do určité míry integrovaní.

7. MOŽNOSTI A BARIÉRY VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ V ČR

7.1 Český jazyk

Kurzy češtiny jsou u nás cizincům nabízeny především prostřednictvím univerzit, soukromých jazykových škol a neziskových organizací. Ty nejčastěji nabízejí nízkoprahové kurzy. Méně často lze najít kurz češtiny organizovaný např. obcí nebo městskou částí nebo úřadem práce jako rekvalifikační kurz.

Předpokladem úspěšného studia je to, že účast v jazykovém kurzu je dobrovolná a vychází z osobní motivace. Osobní motivace bude podpořena tím, jestliže se student na každé hodině naučí něco, co bude moci později využívat v praxi. Cizinci jsou si vědomi důležitosti naučit se do určité míry češtinu, ví, že jim usnadní komunikaci s lidmi v okolí, v zaměstnání, s úřady. Jsou si hluboce vědomi toho, že s vyšší úrovní znalosti jazyka mají větší šanci najít si odpovídající zaměstnání.

Podle příručky Nízkoprahové kurzy češtiny pro cizince (2007) je hlavním cílem pomoci cizinci adaptovat se na české prostředí tím, že zvládne alespoň základy jazyka v každodenních situacích. Podstatou nízkoprahových kurzů je, jak z jejich názvu vyplývá, že lidé mohou přijít a odejít kdy chtějí, platí pouze za lekci, na kterou přijdou. Je tedy běžné, že na každou hodinu přijdou jiní lidé s úplně jinou znalostí češtiny, jinými potřebami a očekáváními, se kterými se lektor musí vypořádat na místě. Proto není cílem kurzů jen samotná znalost jazyka, ale i přes pomalé tempo udržovat zájem, motivaci a chuť cizince se dlouhodobě jazyku věnovat.

Nejširší nabídkou nízkoprahových kurzů českého jazyka pro cizince disponuje Centrum pro integraci cizinců (CIC) – v Praze a několika dalších městech otevírá desítky jazykových kurzů všech úrovní, přípravu na zkoušku A1 pro trvalý pobyt, profesní češtinu, kurzy zaměřené na českou gramatiku, fonetiku, psaní a dokonce kurzy „Čeština s filmem“.

Občanské sdružení Meta pro dospělé cizince nabízí také kurzy obecné češtiny a kurzy profesního jazyka – češtinu pro zaměstnance ve zdravotnictví, účetnictví a cestovní ruch. Kromě toho organizuje setkávání dobrovolníků a imigrantů, kteří se vzájemně učí jazyky. Kurzy v ne tak rozsáhlé míře nabízí i další neziskové organizace zabývající se cizineckou problematikou.

Podle příručky Centra pro integraci cizinců (Hrdlička, Slezáková, 2007) v kurzech češtiny mohou nastat krizové momenty, např.:

- projeví se sociokulturní rozdíly, buď ve vztahu lektor – student nebo student - student, některým se může zdát chování lektora nevhodné, např. příliš formální nebo naopak,
- lidé z různých kultur mají svá tabu, kterých si ostatní nemusí být vědomi,
- každý účastník kurzu reaguje jinak na pochvalu a kritiku a jinak je vyjadřuje,
- studenti spolu nechtějí spolupracovat, nemají dobré vztahy mezi sebou,
- studenti mají odlišné potřeby a přístup k výuce – různá úroveň znalostí, rozdílné studijní předpoklady, jiná míra času a ochoty se studiu věnovat doma, rozdílný stupeň motivace atd.,
- studenti mají různé studijní návyky, které si nesou ze svého původního prostředí, např. někomu opisování vadí, někdo ho považuje za normální; někdo rád pracuje ve skupině, jiný na to není zvyklý; některé lidi baví diskutovat a vyjadřovat své názory, pro některé je toto během výuky jazyka neobvyklé apod.,
- někteří s sebou vodí děti, které výuku narušují.

Výše uvedené problémy, ať jsou nebo nejsou výsledkem setkání několika různých kultur na jednom místě, se mohou v nízkoprahových kurzech objevit častěji a s vyšší intenzitou než v kurzech „organizovaných“, tedy kurzech soukromých jazykových škol nebo univerzit, kde je pravděpodobnější setkání lidí s podobným socioekonomickým statutem, podobnými profesemi či zájmy.

Soukromé jazykové školy disponují dostatečně širokou nabídkou v Praze, v jiných městech ČR je nabídka škol a kurzů českého jazyka pro cizince omezená. Zde mohou být bariérou účasti finance, protože semestr studia s dotací 1x90 minut týdně stojí od čtyř tisíc korun výše, což je zvláště pro imigranty pracující na hůře placených pracovních místech vysoká částka. Ze zkušenosti autorky jsou pro jazykové školy cílovou skupinou spíše cizinci v zaměstnaneckém poměru s nadprůměrnou mzdou, častěji Američané či občané EU, EHP a Švýcarska než např. Ukrajinci a Mongolové. Dále je obtížné najít v nabídce soukromých jazykových škol kurzy pro pokročilé, což zřejmě bude dáno skutečností, že většina z cílové skupiny se v České republice neusazuje natrvalo, ale po nějaké době (např. po ukončení studia, stáže, zaměstnaneckého poměru, dlouhodobé pracovní cesty) odjíždí.

Mnoho možností nabízí Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy v Praze. Zde je ale bariérou cena kurzů, pro pracující i časy konání kurzů. Cílovou skupinou tedy zde budou nejspíše dobře finančně situovaní studenti, v případě např. večerních kurzů cizinci s vyššími příjmy.

7.2 Střední a vyšší vzdělání

Výrazně více cizinců u nás nastupuje na vysoké školy, ale mnoho mladých dospělých imigrantů přichází i na střední školy. Pokud cizinec na českou střední školu přichází přímo z jiné střední školy v zahraničí nebo se špatnou znalostí češtiny, může se potýkat s mnoha potížemi a obstrukcemi, které začínají už tím, že ani cizinci, kteří před příjezdem studovali na střední škole v zahraničí (v jiném vzdělávacím systému, v jiném jazyce aj.), nemají nárok na žádný typ přípravy k začlenění.

Těžko řešitelným problémem pro pedagoga může být klasifikování žáka. Učitel řeší otázku jak ho známkovat, když si vlastně navzájem příliš nerozumí. Cizinci dle vyhlášky č. 48/2005 Sb. mají být hodnoceni s přihlédnutím k úrovni jejich jazykových možností. Pololetní hodnocení žáka se v případě, že pedagog nevidí cestu, jak žáka ohodnotit, může odložit o dva měsíce a provést přezkoušení. Pokud ani zde není možné provést hodnocení, lze v případě prvního pololetí nehodnotit vůbec a hodnotit žáka až za celý rok, a to nejpozději do konce září následujícího školního roku. Nástrojem k řešení této situace může být vypracování tzv. Vyrovnávacího plánu, ve kterém se stanoví plán integrace cizince do výuky a to, za co a jak bude hodnocen, co jsou vzdělávací cíle žáka a cesty, jak je naplnit s přihlédnutím k jazykovým znalostem žáka. Každá škola má také možnost hodnotit žáka-cizince slovně. „*Slovní hodnocení zahrnuje posouzení výsledků vzdělávání žáka v jejich vývoji, ohodnocení pile žáka a jeho přístupu ke vzdělávání i v souvislostech, které ovlivňují jeho výkon, a naznačení dalšího rozvoje žáka. Obsahuje také zdůvodnění hodnocení a doporučení, jak předcházet případným neúspěchům žáka a jak je překonávat.*“ (Info.edu.cz, 2011). Podle portálu Inkluzivní škola je alespoň ze začátku studia slovní hodnocení nejvhodnější, protože klasické známkování funguje spíše na principu srovnání v rámci třídy. Cizinci by kvůli své úrovni češtiny neměli šanci v tomto srovnání obstát a nebo by jejich „dobré“ známky působily problematicky při začleňování se do třídního kolektivu. Slovní hodnocení je individuální, působí více motivačně a nemělo by působit neshody v kolektivu.

Středoškolákům-cizincům může pomoci také asistent pedagoga, který mluví česky a zároveň jazykem daného cizince, který může asistovat při integraci do vyučování i školního prostředí celkově.

Občanské sdružení Meta prostřednictvím portálu Inkluzivní škola upozorňuje na závažný problém, se kterým se středoškoláci z řad cizinců musí potýkat, a to je maturita z českého jazyka a literatury. Přestože pobývají v ČR např. pouhý rok, musí psát písemnou práci, přičemž sice mohou používat překladový slovník a čas na vypracování může být

prodloužen o 15 minut, což ale podle sdružení Meta, které provedlo mezi maturanty průzkum, rozhodně není dostačující a písemné práce z českého jazyka jsou hlavní příčinou neúspěchu cizinců u maturity.

Na českých vysokých školách, ať už státních či soukromých, studuje rok od roku více cizinců. Ve školním roce 2011/2012 jich bylo celkem 38 942. Cizinci, pokud studují program v českém jazyce, studují za stejných podmínek jako Češi. Vysoké školy nabízejí přípravné kurzy českého jazyka, které si cizinci, pokud nezískají stipendium, musí hradit. Mnoho cizinců ze třetích zemí do ČR emigruje právě z důvodu bezplatného studia. Mnoho z nich se již do země původu nevrací.

Podle Českého statistického úřadu (2013) cizinci tvoří 11,3 % z celkového počtu studentů vysokých škol. Studenti ze zemí EU, EHP a Švýcarska tvoří 72,9 % všech cizinců studujících na českých VŠ. Z těchto zemí jsou na školách nejvíce zastoupeni Slováci (64,7 % z počtu všech cizinců). Velký počet slovenských studentů na českých vysokých školách je způsoben mezivládní dohodou z roku 2001, která umožňuje Slovákům používat při přijímacím řízení i během studia jejich mateřský jazyk.

Jestliže cizinec nemá možnost kvůli svým jazykovým znalostem studovat v češtině, může si vybrat z nabídky programů v cizím jazyce. Ty jsou vedeny nejčastěji v angličtině, např. na Vysoké škole ekonomické je možnost studia i v ruštině. Poplatky za studium v cizím jazyce ale rozhodně nejsou zanedbatelné a lze tvrdit, že většina imigrantů žijících v České republice rozhodně není cílovou skupinou, které vysoké školy chtějí tyto programy nabízet. Příkladem může být částka 110 000 Kč za rok studia v bakalářském nebo magisterském programu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, což je ale poloviční nebo dokonce třetinová částka v porovnání s jinými fakultami i univerzitami.

Cizinec může volit z nabídky soukromých vysokých škol, které, pokud nabízí studijní programy v cizím jazyce, nežadají od cizinců vyšší poplatky než od občanů ČR. Mezi ty patří např. Metropolitní univerzita v Praze, Anglo-americká vysoká škola, University of New York in Prague. Paradoxně poplatky za studium v cizím jazyce na soukromých vysokých školách jsou výrazně nižší než na státních vysokých školách.

Možnost získat univerzitní vzdělání v ČR ve svém rodném jazyce mají také Ukrajinci, a to v Praze. Zde se nachází pobočka Národní univerzity M. P. Drahomanova. K uplatnění tohoto vzdělání v České republice je ale třeba nostrifikace diplomu.

7.3. Zvyšování kvalifikace a rekvalifikace

Nástrojem státu ve vzdělávání imigrantů mohou být rekvalifikace poskytované prostřednictvím Úřadů práce (ÚP). Zde je ale bariérou znalost českého jazyka nebo nízké dosažené vzdělání zájemců o rekvalifikaci z řad cizinců. Podle Trboly a Rákoczyové (2011) platí, že čím nižšího vzdělání uchazeč o rekvalifikaci dosáhl, tím nižší je pravděpodobnost jeho zařazení do rekvalifikačního programu. Toho se také nelze zúčastnit v případě, že cizinec nemá doklady o nejvyšším dosaženém vzdělání v zemi původu nebo mu vzdělání nebylo v ČR uznáno. Tito autoři také zjistili, že problémem pro zařazení do rekvalifikačního programu mohou být sami zaměstnanci ÚP, kteří o účasti lidí evidovaných na ÚP na rekvalifikaci rozhodují. Úředníci často uplatňují „politiku my a oni“, kdy bez jakékoli legislativní opory upřednostňují občany ČR před cizinci a zpochybňují důležitost vzdělávání a přidělování pracovních míst cizincům. Své rozhodnutí ospravedlňují tak, že „není dostatek pro naše lidi“. Úředníci si také různě interpretují metodický pokyn týkající se možnosti ÚP hradit kurz českého jazyka jako rekvalifikaci. Protože běžně za rekvalifikaci není jazykový kurz považován, pracovníci ÚP si nejsou vědomi výjimky právě u jazykových kurzů pro cizince. Proto na mnohých pobočkách ÚP nejsou vůbec realizovány. Zde je ale třeba hledat důvody na obou stranách – přestože některé ÚP v rámci rekvalifikace jazykový kurz nabízí, zájem o něj ze strany cizinců nebývá vždy významný. Příčinou může být to, že kurz bývá poměrně časově náročný (trvá zpravidla 2 - 3 měsíce) a oficiálně nezaměstnaní cizinci mohou dávat přednost výkonu nelegální práce nebo shánění si jakéhokoli výdělku na úkor vzdělávání. Dobu trvání kurzu také mohou využít k hledání zaměstnání a začít pracovat, takže účast na rekvalifikačním kurzu jim prodlužuje období bez zaměstnání a výdělku. Někteří imigranti se tedy bezplatného kurzu rozhodnou nevyužít z ekonomických důvodů.

Kvalifikační a rekvalifikační kurzy zvláště zaměřené na cizince jsou poskytovány také neziskovými organizacemi, mezi které patří např. Občanské sdružení GLE, Centrum pro integraci cizinců a Meta, sdružení pro příležitosti mladých migrantů.

Sdružení GLE se nezaměřuje pouze na vzdělávání cizinců, ale na všechny skupiny obyvatel znevýhodněných na trhu práce. Mezi ty cizinci však patří, proto jsou častými účastníky akcí tohoto sdružení. Sdružení nabízí výcvikové kurzy, školení, semináře (např. Základy mzdového účetnictví, Tvorba marketingových strategií), akreditovaný rekvalifikační kurz „Základy podnikání“, poradenské služby. I ty se týkají zejména podnikání. Cizinci se také mohou účastnit pravidelných Job klubů. Ze zkušenosti autorky jsou tyto kurzy mezi nezaměstnanými cizinci velmi populární.

Mnoho vzdělávacích projektů realizuje Centrum pro integraci cizinců (CIC). Naposledy realizovalo projekt *Nová perspektiva*, jehož cílem je po auditu znalostí a dovedností účastníka společnými silami pro něj vyhledat a poskytnout mu rekvalifikaci či jakýkoli jiný vzdělávací kurz, který mu následně zvýší šance na trhu práce. Projektu se účastní i zaměstnavatelé, kteří za zaměstnání účastníka projektu mohou obdržet příspěvek na jeho mzdu. Příkladem úspěšné účastnice projektu je např. paní Anna z Ukrajiny, které ve výkonu své profese (zubní lékařka) bránila nedostatečná znalost jazyka a tedy i nemožnost složit vyžadovanou aprobační zkoušku. Paní Anna v rámci projektu absolvovala intenzivní kurz češtiny, dále kurz češtiny zaměřený na odbornou terminologii a přípravný kurz na zkoušku. Účastnice projektu po absolvování našla zaměstnání jako zubařka.

CIC dále realizuje projektu *Push up*, jehož cílem je naučit cizince efektivně hledat práci na českém pracovním trhu, umožnit jim zvýšení kvalifikace nebo se naučení se něčemu novému a tím si zvýšit své šance při hledání zaměstnání. Pro zájemce je připraven program složený z pracovního poradenství, profesně-diagnostického pohovoru s personalistou, kvalifikační či rekvalifikační kurz nebo odborná zkouška korespondující s vybranou specializací, kurz češtiny „do práce“ a kurz odborné terminologie potřebné k profesi, motivační kurz a kurz komunikačních dovedností s nácvikem chování v průběhu výběrového řízení.

V Občanském sdružení Meta cizinci mohou konzultovat a očekávat podporu při výběru školy, podávání přihlášky, pomoc při procesu nostrifikace, zprostředkování komunikace mezi institucí a klientem, pomoc s překladem či tlumočení, pomoc při řešení problému se samotným studiem i obecné informace o možnostech vzdělávání pro cizince v ČR. Sdružení také realizuje dva rekvalifikační programy pro dospělé cizince: *Cizinci jako asistenti pedagogů* a *Cizinci jako komunitní tlumočníci*. V rámci prvního projektu byla vytvořena místa asistentů pedagoga na základních školách. Posléze zájemci o toto zaměstnání prochází akreditovaným kurzem a následným dovzděláváním v oblasti práce s dětmi-cizinci. Důvodem realizace tohoto projektu byla vysoká míra potřeby asistentů pedagoga pro děti cizinců v pražských školách a omezená možnost uplatnění cizinců na trhu práce. Účastníci druhého výše zmíněného projektu absolvovali rekvalifikační kurz *Komunitní tlumočník* ve styku s cizinci a menšinami a byli následně dovzděláni v několika dalších oblastech. Po absolvování kurzu byla u této organizace a dalších spolupracujících organizací vytvořena pracovní místa. Meta, o. s. vidí přínos v poskytnutí rekvalifikace vzdělaným lidem, kteří z důvodů, které vyplývají z nízkého sociálního statusu cizince, výrazně ztěžují hledání zaměstnání. Tato rekvalifikace ale také vychází z potřeb neziskových organizací.

Klub Hanoj také příležitostně organizuje rekvalifikační kurzy česko-vietnamských interkulturních asistentů.

V brzké době lze očekávat nabídku několika rekvalifikačních kurzů profese sociokulturního mediátora, tedy profese, která v České republice teprve vzniká a chystá se její systémové ukotvení. Komunitní centrum InBáze Praha společně s několika neziskovými organizacemi za podpory Komisariátu pro integraci a interkulturní dialog z Portugalska vytváří vzdělávací kurz v oblasti sociokulturní mediace v šesti jazycích (angličtině, arabštině, francouzštině, mongolštině, ruštině a vietnamštině). Předpokládá se, že bude nabídnuto místo v kurzu šestnácti cizincům, kteří by po úspěšném absolvování vykonávali práci sociokulturního mediátora např. při pobočkách Odboru azylové a migrační politiky.

7.4. Kulturní, sociální a právní povědomí

Od roku 2009 jsou Správou uprchlických zařízení (SUZ) v jednotlivých krajích ČR postupně otevírána Centra na podporu integrace cizinců (CPIC). Cílovou skupinou CPIC jsou imigranti ze třetích zemí, kteří na území ČR mají dlouhodobý nebo trvalý pobyt. Práce CPIC navazuje na KIC a klade si za cíl uskutečňovat aktivity podporující realizaci priorit KIC, tedy podporovat kromě jazykové i sociální a právní integraci cizinců. Dalším cílem je vytvořit prostor pro předávání informací, podávání podnětů a přijímání opatření a reagovat na aktuální potřeby cizinců v daném místě. (CPIC, 2013). V těchto centrech je nabízeno sociální poradenství pro oblasti zaměstnání, vzdělávání a školství a právní poradenství. Dále pobočky CPIC organizují sociokulturní kurzy, některé i s tlumočením do méně běžných jazyků (dle potřeb imigrantů). Tyto kurzy mají přispívat k orientaci ve společenském, sociálním, právním, institucionálním a politickém prostředí ČR a seznamovat cizince s českou historií, tradicemi, svátky, zvyklostmi, přičemž cizince vybaví prakticky i teoreticky. Kurzy se týkají různých témat, od drogových závislostí, po problémy s dluhy až po semináře a přednášky typu „Poznej město, kde žiješ“ nebo „Hrady a zámky našeho kraje“. Nutno dodat, že pobočka každého kraje je aktivní v jiné míře.

Ve vzdělávání cizinců v této oblasti jsou velmi činné některé neziskové organizace. Neziskový sektor hraje při vzdělávání i integraci cizinců do většinové společnosti v České republice nezastupitelnou roli, neboť jsou „nepostradatelnými aktéry realizace integračních opatření v praxi“ (Valentová, 2012). Podle Ministerstva vnitra ČR pomáhají v předcházení sociálního vyloučení, snaží se vytvářet podmínky vzájemného soužití a respektu a chránit

před diskriminací, rasismem a xenofobií (KIC 2012). V praxi se neziskové organizace podle Valentové (2012) podílejí na realizaci integračních opatření ve všech čtyřech prioritách KIC.

Pracovníci neziskových organizací jsou díky možnosti individuální práce s klientem schopni lépe rozpoznat jeho potřeby a schopnosti a podle nich nabídnout dostupné možnosti vzdělávání, poskytnout vhodné poradenství nebo informace. Pokud jde o podporu cizinců v otázkách vzdělávání v sociální, kulturní a právní oblasti, neziskové organizace mohou většinou nabídnout následující:

- informovat cizince o možnostech a podmínkách vzdělávání,
- upozornit na případné bariéry,
- asistovat při plnění administrativní stránky věci, s komunikací s institucemi aj.,
- individuální asistenci cizinci při učení se nezbytností pro účast na vzdělávání nebo jeho uplatňování na trhu práce, jako je psaní životopisu, motivačního dopisu, vyhledávání na internetu,
- poskytnout poradenství ohledně práv a pravidel ve styku s danými institucemi, případně nácvik těchto dovedností,
- zlepšování jazykových dovedností prostřednictvím kurzů češtiny organizovanými danou nebo jinou neziskovou organizací nebo s pomocí dobrovolníků, které v některých případech přesahují rámec pouhého kurzu češtiny, ale zahrnují prvek kulturní a sociální.

Většina neziskových organizací zabývajících se vzděláváním či poradenstvím pro migranty sídlí ve velkých městech, nejvíce z nich v Praze, přístup k nim tedy má mnoho cizinců velmi omezený. Na následujících řádcích je shrnuta činnost v oblasti vzdělávání cizinců v této oblasti nejaktivnějších neziskových organizací fungujících v Praze.

Sdružení pro integraci a migraci (SIMI) nabízí cizincům bez ohledu na jejich druh pobytu bezplatné právní a sociální poradenství. Podle svých slov se její pracovníci „snaží klienty vybavit takovými znalostmi a schopnostmi, aby mohli během svého života na území ČR vystupovat samostatně a zařadit se do společnosti“ (SIMI, 2013). Sdružení se dále snaží vybavit své klienty takovými znalostmi a schopnostmi, aby se mohli zařadit plnohodnotně do většinové společnosti. Tato organizace organizuje vzdělávací semináře pro cizince, vždy týkající se určitého problému, např. setkání pro pracovnice v domácnosti (poučení o právech a povinnostech), psaní životopisu, motivačního dopisu, porozumění českému daňovému systému apod.

Meta, sdružení pro příležitosti mladých migrantů se mimo jiné specializuje na poradenství ve vzdělávání. Cizinci zde mohou konzultovat a očekávat podporu při výběru školy, podávání přihlášky, pomoc při procesu nostrifikace, zprostředkování komunikace mezi institucí a klientem, pomoc s překladem či tlumočení, pomoc při řešení problému se samotným studiem i obecné informace o možnostech vzdělávání pro cizince v ČR.

Podobně je zaměřená i Organizace na pomoc uprchlíkům (OPU), která se v současné době věnuje projektu *Podpora cizinců při integraci na trh práce*, kde se klienti mohou naučit, jak rozpoznat formy a způsoby vykořisťování klientským systémem, dále pracovně právní problematiku a základy podnikání. Během kurzu i po něm je účastníkům k dispozici tzv. bridge person, tedy dobrovolník, který cizince provází v hostitelské zemi, tráví s ním čas, učí ho orientovat se v prostředí, zve na kulturní akce apod.

V ČR také existuje několik organizací založených většinou příslušníky určité menšiny, které pro své krajanů připravují akce a setkání, na kterých mohou získat informace, které napomáhají ulehčení začlenění do většinové společnosti. Nejčinnějšími v této oblasti se zdají být Ukrajinská iniciativa, Klub Hanoi, bulharské sdružení Zaedno a africké komunitní centrum. Ty se také nezabývají jen předáváním informací a rozšiřováním povědomí svých krajanů o životě v ČR, ale i naopak – zvou také členy většinové společnosti k účasti na svých akcích s cílem zvýšit jejich povědomí o dané národnostní menšině.

Ukrajinská iniciativa v ČR příležitostně organizuje semináře a kulturní akce s ukrajinskou tematikou, spolupracuje s pražskou pobočkou Národní pedagogické univerzity M. P. Drahomanova, Ukrajinským gymnáziem v Praze a ukrajinskou sobotní školou ERUDYT. Vydává časopis v ukrajinštině, kde mimo jiné informuje o multikulturních a vzdělávacích akcích jiných organizací a poskytuje informace o životě v ČR.

Velmi aktivní je vietnamský Klub Hanoi působící v Praze. Organizuje kulturní akce týkající se Vietnamu a vietnamské kultury, poskytuje poradenství imigrantům a zároveň funguje jako informační centrum pro širokou veřejnost v rámci integračního projektu Spokojené sousedství. Příležitostně klub nabízí kurzy českého jazyka pro Vietnamce a jiné vzdělávací kurzy, např. kurzy česko-vietnamských interkulturních asistentů. Klub také vydal několik publikací na témata integrace Vietnamců v ČR, příručky pro lektory českého jazyka pro Vietnamce apod.

Zaedno, občanské sdružení Bulharů a přátel Bulharska v ČR se rozváž pokouší o multikulturní rozvoj v ČR a klade si za cíl vést společnost k většímu porozumění a interkulturnímu dialogu prostřednictvím kulturních a vzdělávacích akcí. Vydává také publikace s multikulturní tematikou. Vydává časopis pro děti psaný částečně v bulharštině a

částečně v češtině, kterým se dotýká multikulturních témat a který může být pomocníkem ve smíšené bulharsko-české rodině.

Humanitas Afrika je komunitní centrum prioritně zaměřující se na propagaci africké kultury v ČR, ale zároveň nabízí Afričanům žijícím v ČR knihovnu s literaturou v některých afrických jazycích, pravidelné setkávání a diskuze a příležitostně vzdělávací večery.

8. VÝZKUMNÁ ČÁST

8.1. Téma výzkumu: Možnosti a bariéry ve vzdělávání u vybraných skupin mladých lidí-cizinců žijících na území České republiky

8.2. Cíle výzkumu

Na základě teoretických východisek podaných v této práci se výzkum zaměřil zejména na cíle spojené s možnostmi a bariérami v přístupu mladých cizinců dvou odlišných kulturních okruhů ke vzdělávání. Cíle výzkum byly formulovány takto:

Zjistit:

- zda se mladí cizinci, respondenti výzkumu, v ČR vzdělávali, vzdělávají nebo to plánují,
- jsou-li informováni o vzdělávacích možnostech,
- zda podle jejich názoru mají ke vzdělávání přístup nebo jsou-li jim kladeny nějaké překážky,
- má-li na přístup ke vzdělávání vliv jejich národnost, sociální a ekonomické postavení,
- jak se do vztahu ke vzdělávání promítá otázka osvojení češtiny jako podmínky úspěšné integrace, zejména ve vztahu k uplatnění na trhu práce.

8.3. Výzkumná otázka

V souladu se stanovenými cíli autorka hledala odpovědi na tyto výzkumné otázky:

A. Vzdělávali se někdy nebo plánují se respondenti vzdělávat v oblasti českého jazyka, na střední/vyšší odborné/vysoké škole, v otázkách české kultury, zvyklostí, právních norem nebo nějak jinak se (re)kvalifikovat?

B. Ovlivňuje podle jejich názoru znalost češtiny jejich možnosti na trhu práce?

C. Mají v České republice přístup ke vzdělání či jsou jim kladeny nějaké překážky, případně domnívají se, že ovlivňuje tyto skutečnosti jejich národnost?

Výzkumná otázka A byla zjišťována okruhy otázek č. 1, 3, 4, 5. Výzkumné otázky B se týká okruh č. 2. Okruhy č. 6, 7 a 8 se týkají výzkumné otázky C.

8.4. Výzkumná metoda

Autorka zvolila metodu kvalitativního dotazování prostřednictvím výzkumné metody polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Disman (2002, s. 289) říká, že *„posláním kvalitativního výzkumu je porozumění lidem v sociálních situacích.“* Důvodem výběru této metody byla možnost modifikovat či doplňovat předem připravené otázky během samotného dotazování, možnosti bližšího a intenzivnějšího kontaktu s vybranými respondenty a fakt, že respondent může zcela volně projevit své názory a podělit se i své osobní zkušenosti. Dále má polostrukturovaný rozhovor tu výhodu, že lze přezkoumat, zda respondent otázce rozuměl a předem dané otázky také minimalizují respondentovo vyjadřování na témata nerelevantní výzkumu, což následně usnadňuje analýzu a porovnávání dat. V kvalitativním výzkumu nejde o zjišťování informací aplikovatelných na celou populaci, ze které respondenti pocházejí, a nelze je žádným způsobem statisticky podchycovat. Nezobecňuje se k populaci, ale spíše k teorii (Hendl, 2008). Proto tato metodika nejvíce odpovídá cílům této diplomové práce.

8.5. Příprava a průběh výzkumu

Autorka vypracovala českou a anglickou mutaci polostrukturovaného rozhovoru. Otázky, které byly respondentům kladeny, vycházejí z cílů tohoto výzkumu a týkají se všech v teoretické části popsaných typů vzdělávání, které cizinci žijící v České republice mohou hledat, potřebovat, zajímat se o ně, účastnit se jich nebo jim mohou být různými institucemi nabízeny. Jedná se tedy o učení se českému jazyku, studium na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole, vzdělávání se v oblasti české kultury, práva, zvyklostí a další zvyšování nebo prohlubování kvalifikace.

Okruh otázek v českém jazyce:

1. Učíte se česky?
(Proč? Jak a kde se učíte? Pokud jste se učili v nějakém kurzu, odpovídal vašim potřebám? Je tu dostatečná nabídka kurzů češtiny?)
2. Myslíte si, že vaše znalost češtiny ovlivňuje vaše možnosti na trhu práce?
(Pokud ano, jak?)
3. Studovali jste nebo plánujete studovat střední, vyšší odbornou nebo vysokou školu?
(Jak jednoduché nebo dostupné to pro cizince je?)
4. Vzdělávali jste se nebo se plánujete vzdělávat v otázkách české kultury, zvyklostí, právních norem?
(Pokud ano, jak? Jsou na to nějaké kurzy?)
5. Zvýšili jste si nebo plánujete si jinak zvýšit v ČR kvalifikaci?
(Jak jednoduché nebo dostupné to pro cizince je?)
6. Mají cizinci v České republice přístup ke vzdělání?
7. Jsou zde nějaké bariéry?
(Pokud ano, jaké?)
8. Ovlivňuje vaše národnost možnosti, které tady v oblasti vzdělávání máte?
(Pokud ano, jak?)

Okruh otázek v anglickém jazyce:

1. Have you ever studied Czech?
(Why/why not? If so, how and where? If you took a course, was it suitable to your needs? Are the courses suitable to people's needs?)
2. Do you think that your level of proficiency plays a decisive role when looking for a job?
(If so, how?)
3. Have you ever studied or are you planning to study at high school, higher vocational school or a university?
(How accessible would you say these courses are for foreigners?)
4. How would you describe your knowledge of the Czech Republic in terms of culture, traditions, law etc.?
(How did you learn it? Are there any courses available?)
5. Apart from the above mentioned courses, is there any qualification/training you have obtained or you are planning to obtain in the Czech Republic?
(If so, what? How accessible is it?)
6. In general terms, are foreigners given a fair opportunity to education in the Czech Republic?
7. Are there any barriers?
(If so, what are they?)
8. Does your nationality affect in any way your access to education?
(If so, how?)

Výběr respondentů

Výběr výzkumného vzorku byl záměrný, který Gavora (2000, s. 144) uvádí jako potřebný pro to, „...aby vybrané osoby byly pro výzkum vhodné, tj. aby měly potřebné vědomosti a zkušenosti z daného prostředí. Jen tak mohou podat informačně bohatý a pravdivý obraz o něm.“ Proto byli osloveni lidé, kteří se vzděláváním v České republice mají nějakou zkušenost nebo se plánují vzdělávat (zde se předpokládá již nějaká míra informovanosti) nebo se o různé možnosti vzdělání zajímají. Byli voleni také lidé do 35 let, u kterých autorka obecně předpokládala vyšší zájem o vzdělání a vyšší potřebu se vzdělávat.

Původním plánem bylo oslovit několik případných respondentů z Ukrajiny prostřednictvím Sdružení pro integraci a migraci (SIMI). V čekárně poradny této organizace autorka vyvěsila oznámení o výzkumu v českém a anglickém jazyce s nabídkou účasti, která obsahovala vysvětlení, k čemu výzkum bude, téma, jací respondenti jsou potřební, možnosti místa konání rozhovoru i nabídku finanční kompenzace času případného respondenta. Dále byl několika klientům, na které měli pracovníci emailovou adresu, poslán email s těmi samými informacemi. Na toto bohužel nikdo z klientů SIMI, s výjimkou jediné respondentky, nereagoval. Pro získání amerických respondentů byl uveřejněn inzerát na www.expats.cz, což je internetový portál pro cizince žijící v Praze.

Respondenti z USA a další ukrajinští respondenti jsou kolegové a známí autorky a lidé přes ně oslovení. I přes nečekaně malou odezvu na oznámení vyvěšené v SIMI se jak američtí, tak ukrajinští respondenti hledali a oslovovali poměrně snadno. Všichni zúčastnění také reagovali ochotně a projevíli zájem si později svůj vlastní a také rozhovory jiných přečíst.

Příprava na rozhovor

Před samotným dotazováním vybraných respondentů jako nácvik provedení rozhovoru autorka udělala předvýzkum, tedy tři rozhovory „nanečisto“ s taktéž vhodnými respondenty, dvěma Ukrajinci a jednou Američankou, kteří však později do výzkumu zahrnutí nebyli. Ukázalo se, že je potřeba otázky poupravit a také vyšlo najevo, že není možné při každém rozhovoru dbát na kladení otázek ve stejném pořadí, je třeba dle kontextu a situace respondenta otázku upravit či nerelevantní podotázku přímo odstranit.

V roli tazatelky bylo třeba se částečně přizpůsobit dotazovaným a při interview dodržovat určité zásady, na které upozorňuje Hendl (2008), a to:

- získat od respondenta informovaný souhlas, tzn. předem danou osobu informovat o okolnostech a průběhu rozhovoru a uskutečnit jej až po souhlasu osoby;
- zvlášť se zeptat, zda respondent souhlasí s nahráváním rozhovoru;
- klást otázky až po předchozí „přípravě“, tedy po příležitosti si předem popovídat, uvolnit se, sdělit své pocity z tématu nadcházejícího rozhovoru apod.;
- sdělit dotazovanému, jaké informace a proč jsou pro výzkumníka důležité;
- předem upozornit dotazovaného, že může být během rozhovoru v případě potřeby přerušen;
- v případě potřeby přizpůsobit znění otázky tak, aby jí respondent rozuměl (v případě tohoto výzkumu brát v potaz jazykovou úroveň respondenta);
- pokládat vždy jednu otázku;
- pokud respondent nerozumí dané otázce, zopakovat ji nebo položit ji jiným způsobem;
- dát najevo, že rozhovor je opravdu rozhovorem mezi dvěma lidmi – během rozhovoru dát najevo zájem poskytováním, poděkováním apod.;
- po ukončení rozhovoru nabídnout dotazovanému dodatečný kontakt.

Průběh rozhovorů

Samotné rozhovory probíhaly na místech, která navrhli jednotliví respondenti. To bylo většinou v kavárně, dva rozhovory proběhly také u respondentek doma, jeden v zaměstnání a jeden z důvodu krátkodobého vycestování respondentky přes Skype.

V průběhu každého rozhovoru bylo třeba otázky či pořadí otázek obměnit dle konkrétní situace. Např. k některému z témat se respondent vyjádřil již v předešlé otázce, na některé nemělo význam se ptát, protože se během rozhovoru již ukázala respondentova neznalost nebo nezájem o dané téma. Některé otázky bylo třeba modifikovat (např. neptat se člověka s vysokoškolským vzděláním, zda plánuje studovat střední školu apod.). V některých případech bylo třeba otázku upřesnit doplňující otázkou, dovysvětlit, zeptat se jinak, než zní otázka „na papíře“. V některých případech se ukázala jazyková nevybavenost bariérou, např. v případě ukrajinské respondentky, jejíž čeština se zdá být na velmi dobré úrovni, avšak delším otázkám měla potíže porozumět či se k nim relevantně vyjádřit, nebo v případě amerického respondenta, jehož akcentu a vyjadřování měla autorka chvílemi problém porozumět.

Pro transkripci nahraného materiálu autorka zvolila cestu doslovného přepisu s ponecháním stylistických a formulačních zvláštností a zároveň částečně použila systému znaků zpracovaných W. Kallmeyerem s F. Schützem (Hendl, 2008), aby byl zachycen způsob uvažování respondenta.

Metoda vyhodnocení získaných dat

Pro vyhodnocení a interpretaci dat nebylo možné využít žádného typu kódování, jelikož odpovědi dotazovaných byly velice rozmanité a někteří na ně odpovídali „svým“ způsobem, např. místo odpovědi na otázku popsali svou vlastní zkušenost nebo zkušenost někoho jiného, na otázky směřující k jejich plánům v oblasti vzdělávání odpověděli „nevím“, začali nahlas přemýšlet o své budoucnosti, někteří na otázky odpovídali krátce (ano/ne/nevím), někteří svoje odpovědi bohatě rozvinuli. Z tohoto důvodu byla použita technika vyložení karet a následně interpretace odpovědí. Podle Švaříčka a Šed'ové (2007) se tato nadstavba otevřeného kódování provádí tím způsobem, že výzkumník uspořádá kategorie a text upraví tak, že převypráví jejich obsah, přičemž vybírá jen ty kategorie, které se v dostatečné míře vztahují k výzkumné otázce a zároveň mají vzájemnou souvislost.

8.6. Charakteristika respondentů

Pro tento výzkum bylo zvoleno pět Ukrajinců a pět Američanů žijících v České republice, z toho pět mužů (dva Ukrajinci, tři Američané) a pět žen (tři Ukrajinky, dvě Američanky).

Informanty spojuje to, že jsou občany jiného státu (kromě jednoho, který získal české občanství krátce před konáním rozhovoru) a již delší dobu žijí nebo plánují žít v České republice. Cíleně také byli zvoleni mladí lidé (do 35 let), u kterých se obecně předpokládá vyšší zájem či potřeba vzdělávání než u lidí starší generace.

Všichni respondenti mají nějakou zkušenost s českým vzdělávacím systémem. Ta je buď přímá (respondenti zde studovali nebo studují) nebo nepřímá či zprostředkovaná (chtěli by tu studovat, zajímají se o možnosti studia), proto mají jistou výpovědní hodnotu.

Autorka dbala také na to, aby jednotliví respondenti ze skupiny Ukrajinců a ze skupiny Američanů měli určitým způsobem odlišné životní i vzdělanostní zázemí. Důvodem toho byla snaha docílit širšího spektra odpovědí a názorů na jednotlivá témata rozhovorů. Toto se

podánilo ve skupině Ukrajinců, méně již ve skupině Američanů, což odpovídá skutečností, které jsou popsány v teoretické části této práce – tedy, že skladba Ukrajinců žijících v České republice je mnohem širší a zahrnuje jak lidi s nižším vzděláním, kteří přijíždějí hlavně za výdělkem, tak vysokoškoláky, kteří v ČR chtějí studovat či budovat kariéru. Oproti tomu většina Američanů zde pobývajících přijela již za určitým pracovním místem, nejčastěji za prací lektora angličtiny nebo do mezinárodní firmy.

8.7. Profily jednotlivých respondentů

Ukrajinci

Oksana: Učitelka ruského jazyka na univerzitě, ruského a českého jazyka v jazykové škole a externistka na několika vysokých školách, překladatelka z ruštiny a ukrajinštiny do češtiny. Vystudovala český a ruský jazyk na Ševčenkově univerzitě v Kyjevě. Příležitostně spolupracuje s neziskovými organizacemi (Meta, o. s., CIC) jako překladatelka. Žije a pracuje v České republice pět let a plánuje zde zůstat. Je jí 30 let.

Boris: Pracuje jako barman a také pomáhá otci v podnikání. Vystudoval bakalářský obor Business Administration v angličtině na soukromé vysoké škole v Praze. Přistěhoval se s rodinou do České republiky, když mu byly 3 roky. Před několika týdny získal české občanství. Obecně nemá k České republice kladný vztah a plánuje se přestěhovat do Nizozemska. Je mu 22 let.

Valentin: Student bakalářského ekonomicky zaměřeného oboru na Anglo-americké vysoké škole v Praze. Nepracuje. Než před dvěma lety přijel do České republiky, žil na Ukrajině, v Kazachstánu a ve Velké Británii, kde také studoval ekonomicky zaměřený bakalářský obor. Neví, zda v České republice zůstane. Je mu 23 let.

Anna: Je novinářkou píšící pro noviny „The Prague Post“ a studentkou posledního ročníku bakalářského oboru žurnalistiky na Anglo-americké vysoké škole v Praze. Absolvovala tříměsíční kurz češtiny na Karlově univerzitě a chtěla studovat na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, ale nebyla přijata. Ráda by ještě nějakou dobu v České republice zůstala a později studovala magisterský obor v jiné evropské zemi. Je jí 20 let.

Olena: Nyní na mateřské dovolené. Žije v České republice již dvanáct let, přijela podle svých slov „vydělat na lepší život“ hned po ukončení základní školy, protože její matka byla ve finanční tísní. Prošla několika různými zaměstnáními (mytí nádobí, obsluha v baru, zahradnice atd.). Nyní žádá o mezinárodní ochranu. Je jí 29 let.

Američané

Charlotte: Původním povoláním socioložka, přijela do České republiky pracovat jako interní školitelka pro mezinárodní firmu. Nejprve pracovala v Praze, poté byla svým zaměstnavatelem přeložena do Brna. Pracuje zde dva roky a ještě by několik let ráda zůstala, ale v budoucnosti si přeje rozvíjet svoji kariéru v jiné evropské zemi. Je jí 32 let.

Jonathan: Bývalý policista a zdravotník přijel do České republiky před třemi lety se svou českou manželkou. Nejprve pracoval jako lektor angličtiny pro různé jazykové školy, nyní v jedné z nich pracuje jako asistent v metodickém oddělení. Plánuje v České republice zůstat a získat vyšší pozici v jazykové škole. Je mu 35 let.

Dusty: Dokončil bakalářské studium filozofie na University of Colorado Denver a z osobního zájmu o postkomunistické země přijel do České republiky pracovat jako lektor angličtiny. Plánuje v České republice nebo později v jiné zemi ve střední Evropě zůstat několik let a učit se cizí jazyky nebo studovat. Je mu 24 let.

Breno: Původem Brazilec žijící od dětství ve Spojených státech vystudoval anglickou a portugalskou filologii na bakalářském stupni. Pracuje jako učitel angličtiny a portugalského v jazykových školách a v marketingovém oddělení mezinárodní společnosti. V době, kdy s ním byl nahráván rozhovor, se intenzivně rozhodoval o svém dalším studiu. Krátce poté byl přijat do magisterského programu Učitelství angličtiny jako druhého jazyka na University of Nottingham, které bude studovat distančně při svém zaměstnání v Praze. V delším časovém horizontu neví, zda v České republice chce zůstat. Je mu 28 let.

Sage: Přijela do České republiky před sedmi měsíci studovat magisterský obor Land and Water management na České zemědělské univerzitě v Praze. Vedle studia právě

dokončuje kurz pro průvodce v cestovním ruchu a příležitostně pracuje jako průvodkyně. V České republice zůstane, pokud se rozhodne pro doktorské studium. Pokud ne, neví, zda u nás ještě nějakou dobu zůstane nebo se vrátí do Spojených států. Je jí 26 let.

8.8. Výzkumná zjištění

Výzkumná otázka A: Vzdělávali se někdy, nebo plánují se respondenti vzdělávat v oblasti českého jazyka, na střední/vyšší odborné/vysoké škole, v otázkách české kultury, zvyklostí, právních norem nebo nějak jinak se (re)kvalifikovat?

Oblast českého jazyka byla zjišťována prostřednictvím okruhu otázek č. 1: Učíte se česky? (Proč? Jak a kde se učíte? Pokud jste se učili v nějakém kurzu, odpovídal vašim potřebám? Je tu dostatečná nabídka kurzů češtiny?)

Američané

Aktivně, dlouhodobě a s viditelným pokrokem se učí jen jeden respondent – Jonathan. Učil se různými způsoby: „... *když jsem přijel, bylo to v dubnu 2011, tak jsem se učil sám... Moje manželka je Češka, takže mi pomáhala...*“, tato cesta mu ale nevyhovovala, proto zvolil kurz v jazykové škole a souběžně se učí i se soukromým učitelem: „*v září 2011 jsem se přihlásil do kurzu a od té doby se učím česky 2–3 krát týdně 90 minut. Platil jsem si to. Bylo to v Caledonian School. Měl jsem slevu, protože jsem tam pracoval jako učitel. Rok jsem si platil 90 minut každé úterý a čtvrtek. Měl jsem rád toho lektora, takže jsme si ho spolu s 3 dalšími studenty, dvěma z Francie a jedním ze Španělska, začali platit soukromě na dvakrát 90 minut týdně... teď se učím třikrát 90 minut týdně.*“ Důvodem mu je očekávání potomka s jeho českou ženou a také možnost kariérního rozvoje: „*Myslím, že pokud se naučím plynule česky, snadněji získám určitou pracovní pozici. Například tady je místo ředitele. Nikdy nebudu moci dělat ředitele jazykové školy, pokud nebudu mluvit ... česky.*“

Další tři respondenti uvádějí, že se učí, ale jde jim spíše o základy jazyka pro běžnou denní komunikaci a zároveň jde také spíše o učení nahodilé, nesystematické, s nízkou mírou motivace.

Charlotte: „*No... na začátku jsem si myslela, pokud budu bydlet v nějaké zemi, asi by stálo zato naučit se nějaké základy jejich jazyka.*“

Breno: „Protože znalost jazyka je důležitá. Občas to člověk potřebuje. Ne často, ale občas ano.“

Dusty: „... celkově se chcete integrovat do dané kultury, mít přístup k určitým zdrojům, musíte rozumět jazyku, abyste měla přístup k určitým věcem...“

Jedna respondentka (Sage) se nyní neučí vůbec: „Byla jsem na třech hodinách a pak jsem přestala (smích).“ Odůvodňuje to takto: „Byla jsem jen... trochu zavalená tím kulturním šokem. A ten učitel postupoval velmi, velmi rychle a ty hodiny povinné, takže tam nebyl ten hnací motor, abych pokračovala. Myslela jsem, že bych se mohla později učit sama.“

Charlotte a Breno se stejně jako Jonathan učili v jazykových kurzech na soukromých jazykových školách a později si najali soukromé učitele. Dusty se učí sám: „Kupuju si knihy, samozřejmě knihy vám ukážou nějakou cestu, jak se učit jazyk, taky si například kupuju českou literaturu, i když to nemusí být ta nejlepší cesta se učit jazyk, protože se učíte jenom formální jazyk, slova, která nepoužijete v každodenní konverzaci. Takhle nějak se učím.“

Následujícími otázkami bylo zjišťováno, zda kurzy, se kterými mají respondenti zkušenost, odpovídají potřebám cizinců, případně, zda vědí o nějakých jiných možnostech výuky češtiny pro cizince v ČR.

Charlotte: „Hmm... Řekla bych, že ne, organizace kurzu mi nevyhovovala, a učitel... neměl moc smysl pro humor, takže to byla spíš dřina než zábava.“ Popisuje ještě svoji zkušenost s kurzy a učiteli: „Soukromé hodiny se mi líbily daleko víc. Mí soukromí učitelé byli o moc lépe připraveni... dělali to líp než certifikovaní jazykáři.“

Dusty: „Ano, samozřejmě vím... v knihovně pořádají kurzy...“

Jeden respondent zmínil, že ví i o existenci nízkoprahových kurzů neziskových organizací a zároveň se kriticky vyjádřil k nedostatečnému informování přijíždějících cizinců.

Breno: „Kurzy, které nabízí školy, jsou myslím dobré, protože jsou placené a jsou poměrně drahé, takže předpokládám, že v nich učí dobří lektori. Ale teď jsem slyšel, že jsou i kurzy státní, jsou levné, kdokoli může kdykoli přijít, nenavazuje to na sebe, takže se nemusíte zúčastnit výuky každý den. Když vynecháte hodinu, neznamená to, že se pak nechytnete... Problém je, že o nich ví málo lidí. Nedávno jsem zjistil, že je jich tady hodně, nevím, pravděpodobně jsou dotované, stát na ně přispívá, i když je provozují neziskové organizace. Ale problém vidím v tom, že by se stát měl více snažit, aby byli cizinci o těchto kurzech informováni. Protože když si například vyřizujeme víza, když kvůli tomu nebo kvůli jiným papírům, nikdy nám neřeknou o kurzech češtiny pro cizince, takže o jejich existenci vůbec nevíme.“

Jonathan má problém s nalezením kurzu pro svou úroveň: „Celkově jsem byl spokojen, ano. Jedna věc, kterou vidím teď, když jsem víc pokročilý, je, že já jsem v češtině momentálně asi na úrovni B1 a naprostá většina kurzů češtiny jsou pro úroveň A0, A1. Takže teď, když se pomalu zlepšuji, možnosti najít kurz na trochu vyšší úrovni jsou značně omezené.“

Ukrajinci

Jeden respondent (Valentin) odpověděl na otázku, zda se vzdělává v oblasti českého jazyka, záporně, což odůvodnil tím, že studuje na vysoké škole, kde se znalost češtiny nevyžaduje. Poté však dodal, že se učí. Jeho odporující si odpověď zřejmě vznikla jazykovou bariérou. V rozhovoru, který byl veden v angličtině, otázka zněla: „Have you ever studied Czech?“, což dle mínění autorky mohl respondent pochopit jako otázku na nějaké formální nebo organizované studium, návštěvu kurzu apod. Jeho následné vysvětlení zní: „Učím se sám. Pochytávám slova a slovní obraty tím, že slyším, co lidé říkají.“

Čtyři z pěti ukrajinských respondentů hovoří velmi dobrou češtinou. Na otázku „Učíte se česky?“ tři z nich odpověděli záporně, což následně doplnili vysvětlením, proč (už) se neučí.

Boris: „Protože k tomu nemám potřebu... nemám důvod, proč se učit češtinu. Mluvenou češtinu umím docela dobře a psanou češtinu umím jakž takž, takže mi všichni můžou rozumět. Pořád dělám jako chyby mezi „y“ a „i“ a tak dál, ale to si nemyslím, že je zvlášť, tolik podstatný pro mě, že bych třeba nemohl dělat práci.“

Oksana: „Nebo proč jsem se učila česky (?)... No prostě jsem zvolila češtinu jako jednu z možností, někdo se učil anglicky, málo lidí umí česky, tak jsem se rozhodla učit česky.“

Olena: „No, já jsem se učila jenom tak, ze slov. Když jsem pracovala, tak jsem se učila, takhle.“

Respondentka Anna odpověděla kladně a zmínila účast na tříměsíčním jazykovém kurzu krátce po příjezdu do ČR. Kromě ní češtinu aktivně studovala pouze Oksana, a to na Ševčenkově univerzitě v Kyjevě a při krátkodobých studijních výjezdech do ČR. Boris žil v ČR od dětství a učení se češtině popisuje takto: „Žil jsem tady od malička, takže vyložené od... skoro celou základní školu, ale i předtím jsem chodil mezi děti. No od svých tří let v podstatě bydlím v Česku, takže nebyl problém se naučit.“

Další otázky autorky směřovaly ke kurzům češtiny – zda s nimi respondenti mají zkušenost (příp. jakou) nebo o nějakých vědí, případně zda nabídka je dostatečná. Všichni respondenti kromě Oleny mají o existenci nějakého kurzu povědomí:

Oksana: *„Tak většinou takové větší jazykové školy nabízejí kurzy...“*

Boris: *„Myslím, že je adekvátní“* (nabídka, pozn. aut.).

Valentin: *„Nějaké jsou na mojí univerzitě. Kromě těch nevím. Ale musí být.“*

Anna zmínila pouze tříměsíční intenzivní kurz češtiny na Karlově univerzitě, se kterým jako jediným má zkušenost. Tu popisuje takto: *„Potřebovala jsem se učit, protože jsem tu byla jenom tři měsíce. Potřebovala jsem více času... ale dalo mi to ty nejdůležitější základy...“*

Oblast studia na střední, vyšší odborné škole nebo vysoké škole byla zjišťována okruhem otázek č. 3: Studovali jste nebo plánujete studovat střední, vyšší odbornou nebo vysokou školu? Jak jednoduché nebo dostupné to pro cizince je?

Američané

Z dotazovaných Američanů studuje v České republice jedna respondentka, a to Sage: *„Jsem na univerzitě. Tak, jsem tady sedm měsíců a budu pokračovat ve studiu do příštího roku. Je tady taky možnost jít na doktorské studium, ale to jsem se ještě nerozhodla.“* Studium na vysoké škole v ČR považuje dle svých osobních zkušeností za dostupné: *„Hm, myslím, že jsou velmi přístupné. Ale to záleží na daném studijním programu. Tím myslím, že si nemůžu příliš vybírat, co budu studovat, ale jsou velmi přístupné.“*

Studium vysoké školy zvažují či v minulosti zvažovali tři dotazovaní. Brenův plán ztroskotat na nedostatečné znalosti češtiny a tudíž nemožnosti studovat zadarmo.

Breno: *„Když jsem sem přišel, dělal jsem si takový rychlý průzkum a snažil jsem se zjistit, jak jednoduché... nebo, lépe řečeno, nakolik levné by pro mne bylo studium na univerzitě v České republice. Zjistil jsem, že je to dostupné, protože jsem slyšel, že pokud mluvíte česky, můžete studovat zdarma. Ale problém je, že jen málo lidí mluví česky, protože čeština je jazyk, který vyžaduje nějaký čas a úsilí, než se ho naučíte. Myslím, že pokud chcete v češtině studovat nějaký obor, nějaký kurz v rámci vyššího vzdělávání, musíte být alespoň na úrovni B2 nebo C1 společného evropského rámce, což trvá léta v jakémkoli jazyce, češtinu nevyjímaje. Pokud chcete studovat v angličtině, i to je v rámci univerzity možné, ale to je už*

placené studium a je dost drahé. Ted' si nevzpomínám na přesnou cenu, ale myslím, že to bylo kolem 5000 euro za semestr nebo za rok. Je to levnější než ve Spojených státech, ale pro většinu lidí je to pořád moc drahé.“

Pro Jonathana je překážkou rovněž nedostatečná znalost češtiny a tedy možnost studovat zdarma. Vysoká cena studia v angličtině mu také nedovoluje studovat tímto způsobem: „...chtěl bych. Zatím jsem si ale úplně všechno nezjišťoval, vím to jen z doslechu... Vyšší vzdělání je tady zdarma, ale v češtině. Takže pokud se mi podaří dosáhnout... pokud bych se naučil česky dostatečně, měl bych zájem zde studovat, ano... pokud mluvíte česky, je to dostupné. Ale pokud byste chtěla studovat v angličtině, pak je to drahé. A já si momentálně nemohu dovolit utratit mnoho peněz za studium. Takže podle toho, co vím, musím se dál učit česky, abych se dostal na neplacené studium nebo studium za přijatelnou cenu.“

Dusty: „Doufám, že tady jednou budu moct studovat na univerzitě. Nemám žádný časový rámec, ale možná příští rok nebo tak nějak bych rád studoval.“

Respondentka Charlotte studovat neplánuje, ale zmiňuje přátele-cizince, kteří si studium na české VŠ pochvalují.

Ukrajinci

Oksana a Boris jsou absolventy vysoké školy, avšak ani jeden české – Oksana studovala na Ukrajině, Boris sice v ČR, ale anglickou střední a vysokou školu. Další dva respondenti, Anna a Valentin, jsou studenty vysoké školy v České republice, studují na Anglo-americké vysoké škole. Olena má základní vzdělání.

Anna: „Studuji v České republice, ale chodím na Anglo-americkou vysokou školu, ale ne, nechci studovat tady...“ V ČR nechtějí studovat ani další respondenti, kromě Oleny: „Chtěla bych jednou, ale to záleží na... peníze a takovejch věcech.“ Oksana popisuje svoji specifickou situaci a nad možností, nebo spíše potřebností, studia v ČR uvažuje takto: „No, ještě jsem to nezjišťovala. Já mám titul magistra, což mi umožňuje dělat učitelku, takže v podstatě jsem o tom nikdy neuvažovala. Možná bych zvolila něco jiného, protože u mě vlastně vzniká problém, že já umím česky jako všichni Češi, ale neumím nic dalšího, jakoby navíc, co neuměj Češi. Prostě já, když vezmeme člověka... jsem prostě jako Čech bez vzdělání, de facto. Takže já bych zvolila třeba nějaký jiný úplně obor, abych mohla třeba, já nevím, dělat zdravotní sestru nebo účetní nebo něco jiného úplně.“

A je studium pro cizince dostupné? Boris: „*Pro cizince si upřímně nemyslím, že je to nejjednodušší.*“ Valentin: „*Je.*“

Vzdělávání se v oblastech kulturního, sociálního a právního povědomí se týkal okruh otázek č. 4: Vzdelávali jste se nebo se plánujete vzdělávat v otázkách české kultury, zvyklostí, právních norem? (Pokud ano, jak? Jsou na to nějaké kurzy?)

Američané

Sociální, kulturní či právní povědomí respondenti nejčastěji získávají „za pochodu“ a zprostředkovávají jim ho nejvíce blízcí lidé (Češi) a učí se i prostřednictvím četby nebo poměrně komplikovaného imigračního procesu.

U Jonathana probíhá proces sžívání se s českou kulturou především prostřednictvím neformálních kontaktů v rodině a širším sociálním zázemí: „... *do Česka jezdím pravidelně od roku 2005 nebo tak nějak. Takže si myslím, že Čechům už do jisté míry rozumím. Když jsem se seznámil se svou přítelkyní, přečetl jsem si knihu ‚Czechs in a Nutshell‘ o české kultuře a tradicích. Přečetl jsem to a velice mě to zajímalo a potom jsem samozřejmě poznal manželčinu rodinu a přátele. A protože bydlíme mimo město, chodíme do místních hospod a setkáváme se s lidmi, kteří nejsou z Prahy, mluvím s nimi, a pak... myslím, že tomu rozumím. Samozřejmě jsou věci, kterým pořád ještě nerozumím. Ale byl jsem tady na Vánoce, na Velikonoce, vím, jak to chodí, když má někdo svátek a teď zrovna čtu ‚Dobrého vojáka Švejka‘. Myslím, že postupně chápu českou mentalitu. Možná ten právní systém ne natolik. Něco o tom vím z rozhovorů se studenty.*“

Charlotte se díky imigračnímu procesu orientuje více v otázkách cizineckého práva: „*Řekla bych, že mám poměrně dobré znalosti z českého práva, které se týká cizinců, protože jsem prošla imigračním procesem. Některé z těch zákonů jsou hodně podobné těm v jiných zemích. Pokud jde o kulturu, tam je to horší. Myslím, že Češi nejsou příliš otevření a nesdílejí snadno své kulturní zážitky. Ani o politice toho moc nevím, protože nerozumím...*“

Breno: „*Těžko říct... Myslím, že to je věc, kterou se člověk učí jen tím, že se zajímá, mluví s lidmi a sem tam si přečte nějakou knihu. Nebo když to potřebujete, když třeba potřebujete vědět něco o imigračních zákonech, protože si vyřizujete víza.*“

Sage: „*No, myslím, že když už jsem tu sedm měsíců, tak mám dobrý rozhled, vím, že tady je... že tady musím být mnohem víc opatrná, co se týče byrokracie a práva, právo může*

být víc... jiné než doma. Co se týče kultury, to je zapeklitější, já jakoby... řekla bych, že se snažím... lidi přijímají stereotypy velice rychle, že jo. Takže se snažím porozumět tomu, z čeho ty stereotypy vycházejí a jestli vlastně mají nějakou váhu nebo ne.“

Tato respondentka získává vědomosti prostřednictvím svých českých přátel a má zkušenost i s organizovanou výukou na Zemědělské univerzitě, kde studuje: *„Měli jsme... jeden z našich vyučujících, když jsme sem přijeli, měli jsme takový orientační týden a on nám vyprávěl hodně o české kultuře a podobných věcech.“*

O adaptačních kurzech má povědomí také Charlotte: *„... existuje mnoho organizací, například i zde v Brně máme skupinu, která pomáhá imigrantům začlenit se do komunity v Brně. Staví jakési mosty mezi očekáváním imigrantů a tím, co je zde v Brně ve skutečnosti čeká, a věnují se projektům, které imigrantům umožní participovat na místním kulturním životě v Brně...“*

Ostatní respondenti o podobných kurzech nevědí.

Ukrajinci

Olena se poznávání těchto aspektů života v ČR nevěnovala. *„Ne, ne, ne, neměla jsem čas na to. Musela jsem pořád pracovat,“* vysvětluje. O žádných kurzech neví. Boris se cíleně také nikdy ničemu v této oblasti neučil, až v poslední době se tomu věnuje: *„Nevzdělával jsem se příliš, protože jsem k tomu neměl nějaký důvod... českou kulturu znát. Spíš jsem ji poznával průběžně a v poslední době jsem se docela dost začal učit českou historii, ale to je kvůli mé práci, kterou teďka dělám.“*

Oksana studovala českou kulturu již na univerzitě na Ukrajině a dále se s ní sžívá v rodině svého manžela: *„Českou kulturu a zvyky znám velice dobře, protože my jsme to vlastně probírali na univerzitě, a zvyky v praxi v rodině pěstujeme (smích), takže jakoby mám přehled. Co se týče práva, bohužel ne a to mě mrzí, protože jako cizinka měla bych mít přehled, co musím, abych neměla problémy.“* Na otázku, zda jsou tu nějaké kurzy s touto tematikou, které by cizinci mohli navštěvovat, odpovídá, že ne, ale že by podle jejího názoru byla možnost takového vzdělání užitečná: *„Co se týče kultury, si myslím, že rozhodně nemají přístup. Protože já si myslím, že by byl docela fajn kurz pro cizince třeba v rámci jako kurzů češtiny pro cizince, nebo i tak zvlášť, prostě tady je spousta cizinců, tak třeba na nějaké jazykové škole, aby byl takový kurz, který by byl zaměřen na tradice a kulturu. A stejně kdo o to má zájem, můžou si něco přečíst nebo tak. Co se týče práva, rozhodně ne, protože právo*

je v podstatě, z mého hlediska strašně nudná věc a donutit se číst nějaké zákony jen tak... já bych přečetla zákon, který se týče cizinců, ale studovat, nevím. Teď jsem podnikatel, OSVČ, tak jako samozřejmě mám o tom nějaký větší přehled, ale co se týče práva, já si myslím, že to není reálný.“

Valentin se považuje za příliš mladého na to, aby mohl tuto otázku zodpovědět, ale na otázku, zda na toto existují nějaké kurzy, připojuje svoji zkušenost ze školy, na které studuje: *„Tento semestr studuji evropskou historii, učíme se historii České republiky, prošli jsme Havlovu krátkou esej o nezávislosti (Moc bezmocných, pozn. aut.)... o tom, jak získat nezávislost, jak bojovat proti komunistické propagandě. Ano, jsou tady dostupné kurzy, aby se člověk naučil o České republice. Samozřejmě.“*

Anna zná také pouze kurzy, které se konají na Anglo-americké vysoké škole: *„Ano, dokonce moje vysoká škola, která je anglo-americká, nabízí kurzy českého jazyka, české kultury a architektury, takže to je dostupné. Ale kromě mé školy nevím o ničem jiném.“* Dále popisuje, jak se sama v této oblasti vzdělává: *„Snažím se dívat na české filmy, zkouším číst v češtině a snažím se číst české zprávy, takže mám tu úplně základní znalost, takovou tu obecnou znalost, kam ta země směřuje, ale není to nijak do hloubky.“*

Na zkušenost nebo plán zvýšit si kvalifikaci, rekvalifikovat, a zda to je dostupné, se autorka ptala otázkami okruhu č. 5: Zvýšili jste si nebo plánujete si jinak zvýšit v ČR kvalifikaci? (Jak jednoduché nebo dostupné to pro cizince je?)

Američané

Pouze Charlotte se v České republice nijak nevzdělávala a ani to neplánuje, a to z důvodu nedostatečné či zastaralé nabídky možností vzdělávání v jejím oboru práce: *„Řekla bych, že Česká republika trochu zaostává ve vzdělávání v oblasti rozvoje. Například v mém oboru, pracuji v oblasti vzdělávání, osobního rozvoje a rozvoje vůdčích schopností, některé kurzy, které jsou v Česku velmi žádané, se ve Státech provozovaly před 15 nebo 20 lety. Takže z mého pohledu pro mne není přínosné účastnit se kurzů a školení v mém oboru zde v České republice.“*

Ostatní respondenti na své kvalifikaci v České republice již pracovali a další plány neuvedli:

Breno: „V práci jsem se zúčastnil několika seminářů, workshopů a podobně, protože byly součástí mé práce, ale kromě toho jsem tady nestudoval nic jiného.“

Dusty: „Jen TEFL, to je jen certifikát k tomu, abych mohl učit angličtinu. To je zatím všechno... jediný certifikát, který jsem získal.“

Sage: „No, dělám si kurz na průvodce v cestovním ruchu. Učím se nějaké věci, abych to mohla dělat, učím se hlavně víc historie, příběhů.“

Jonathan: „Pouze... Speciální kurz pro učitele angličtiny. Byl to ‚Pearson language testing‘, takže teď mohu testovat mluvený jazykový projev. Ale jinak jsem se nezúčastnil v České republice žádného typu vzdělávání, které by nemělo přímou spojitost s vyučováním angličtiny.“

O možnostech účasti na jiných kurzech, získávání kvalifikace a dostupnosti tohoto američtí respondenti nejsou informováni.

Ukrajinci

Olena by si chtěla zvýšit kvalifikaci: „Chtěla bych udělat nějakou masérku, kadeřnici, no záleží na mě, co by (...)“, ale nemyslí si, že by to bylo jednoduché. Anna, Valentin a Boris nic takového v plánu nemají, takže se o těchto možnostech neinformují a nepodali k tomuto tématu více informací. Oksana se dovzdělává ve svém oboru u svého zaměstnavatele: „Chodím třeba na různé ty semináře pro lektory v jazykovce.“

Shrnutí výsledků výzkumné otázky A:

Rozhovory s respondenty ukázaly, že všichni Ukrajinci se učí nebo učili česky. Ti, co se již neučí, mluví česky téměř na úrovni rodilého mluvčího češtiny a naučili se jazyku buď již před příjezdem do ČR, nebo v průběhu téměř svého celého života tady. Pouze jeden respondent má jen základní znalost. Další čtyři byli schopni odpovídat na položené otázky v češtině (přestože jedna respondentka se po autorčině nabídce vést rozhovor v angličtině rozhodla pro tuto možnost, protože považuje svojí znalost angličtiny za lepší, než znalost češtiny). Mají zkušenost a vědí o možnosti kurzů na Univerzitě Karlově, kurzech jazykových škol nebo na soukromých vysokých školách nebo sami vstřebávají jazyk v průběhu svého pobytu v ČR a tyto možnosti považují za dostatečné.

Nikdo ze skupiny Američanů nebyl schopen odpovídat v českém jazyce. Přesto pouze jedna respondentka uvedla, že se česky neučí. Další respondenti se učí, a to buď sami, v jazykové škole (což pro dva z nich bylo bonusem od zaměstnavatele) nebo se soukromými učiteli. Důvodem pro ně je potřeba porozumění a znalost základů jazyka země, ve které žijí. Pouze jeden z respondentů má lepší znalost češtiny a k učení i jinou motivaci – být schopen mluvit česky se svým dítětem, které jeho žena-Česka čeká a možnost kariérního postupu. Dva respondenti také vědí o existenci nízkoprahových kurzů češtiny pro cizince pořádanými neziskovými organizacemi, za problém však jeden z nich považuje to, že o nich lidé nevědí, nejsou aktivně představovány a nabízeny. V češtině pokročilejší respondent zmínil nedostatečnou nabídku kurzů pro studenty s vyšší úrovní.

Studium na nějakém stupni vzdělání v ČR zvažují dvě ukrajinské respondentky. Dva z dotazovaných zde studují na soukromých vysokých školách (studium vedené v anglickém jazyce). Na soukromých školách v anglickém jazyce studoval i respondent, který zde žije od dětství. Tři respondenti mají výhrady k českému školství a na české státní vysoké školy studovat nechtějí. Zmiňují problémy s přílišnou byrokracií a nejasnými informacemi, možné potíže s nostrifikací svého vzdělání, netoleranci ze strany Čechů. Celkově však vysokoškolské vzdělání pro cizince v České republice považují za dostupné.

Z amerických respondentů je studentkou jedna osoba, která za účelem studia programu v angličtině na české vysoké škole přijela a který tu plánuje dokončit. Další tři respondenti mají o studium na české vysoké škole, avšak ještě se nerozhodli, a to také z důvodu příliš vysokého školného při studiu v angličtině a své nedostatečné znalosti češtiny, která jim brání v účasti na bezplatném vzdělávání. Obecně si ale respondenti myslí, že cizinci mají ke vzdělání v ČR přístup.

Ukrajínští i američtí respondenti uvádí poznávání kultury, zvyklostí, pochopení právního a politického prostředí v České republice nejčastěji prostřednictvím svých blízkých (Čechů) nebo zjištění si toho, co chtějí vědět, četbou nebo prostým stykem s lidmi. Co se právního povědomí týče, informace získávali tím, že tu pracují nebo prochází procesem získání víza nebo pobytového statusu. Ti, kteří tu studují, zmiňují nabídky různých kurzů týkajících se české kultury na svých univerzitách. Pouze jedna ukrajinská respondentka tomuto nikdy pozornost nevěnovala, ale myslí si, že na to existují nějaké kurzy. Nikdo z respondentů, nehledě na národnost, tedy nemá povědomí o možnostech vzdělávání se v této oblasti, které nabízejí neziskové organizace nebo Centra na podporu integrace cizinců.

Zvýšit (změnit) kvalifikaci jiným způsobem než výše uvedeným z dotazovaných Ukrajinců plánuje jen jedna respondentka. Ostatní to neplánují a nemají o nabídce a

dostupnosti podobných kurzů informace. Jedna z nich se ale příležitostně dovzdělává ve svém oboru návštěvou seminářů, které organizuje její zaměstnavatel.

Dva z amerických respondentů získali v ČR kvalifikace nutné pro výkon své práce lektora angličtiny. Lektori jazyků si tu také prohlubují svojí kvalifikaci prostřednictvím seminářů a vzdělávacích kurzů, které jim nabízí školy, ve kterých pracují. Další respondentka žádné další vzdělávání v České republice neplánuje, protože podle ní vzdělávání v jejím oboru tady neodpovídá současným trendům v této profesi. Jiná respondentka chodí na kurz pro průvodce v cestovním ruchu, aby v tomto oboru mohla brigádně pracovat.

Výzkumná otázka B: Ovlivňuje podle jejich názoru znalost češtiny jejich možnosti na trhu práce? Zjišťováno okruhem otázek č. 2. Myslíte si, že vaše znalost češtiny ovlivňuje vaše možnosti na trhu práce? (Pokud ano, jak?)

Američané

Respondentka Charlotte, která má velmi nízkou úroveň češtiny, si myslí, že její znalost češtiny při hledání zaměstnání v ČR její možnosti neovlivňuje. Po dokončení rozhovoru na toto téma s autorkou hovořila a uvedla, že si ve svém oboru na nedostatek pracovních nabídek stěžovat nemůže, několik zahraničních firem působících v ČR ji dokonce s pozváním na pohovor kontaktovalo i bez jejího předchozího zájmu.

Podle dvou respondentů záleží na povolání a na pracovním místě, o které se cizinec uchází.

Breno: *„To závisí na oboru, ve kterém chcete pracovat. Myslím, že jazyková úroveň nehraje roli, pokud si hledám práci jako lektor angličtiny, ale já jsem se teď ucházel o místo ve zcela jiné oblasti, souviselo to s marketingovou komunikací uvnitř společnosti a jejích poboček po celém světě. Ačkoli si myslím, že jsem měl dostatečnou kvalifikaci na tu práci, nemohl jsem ji dostat, protože nemluvím česky.“* Je si ale vědom toho, že práci v jiné než mezinárodní společnosti by bez znalosti českého jazyka bylo velmi těžké získat: *„Ale obecně si myslím, že ano, v jakémkoli jiném odvětví, pokud společnost není mezinárodní nebo tam moc lidí angličtinu neovládá, hraje čeština klíčovou roli. Jak byste jinak mohla komunikovat se svými kolegy a klienty? Takže tady v České republice je to samozřejmě důležité.“*

Podobný názor má respondent Dusty, který pouze s angličtinou sice najde zaměstnání, ale nebude mít příliš možností volby: *„Řekl bych, že do určité míry určitě, ale z mojí perspektivy ne vždy... přišel jsem do země, kde je zájem o výuku angličtiny a klade se důraz na znalost angličtiny, takže jsem nezažil žádnou překážku, ale na druhou stranu to znamená omezení, více méně zůstanete jen v tom jednom typu práce...“*

Dva respondenti považují znalost češtiny za výhodu při hledání zaměstnání.

Jonathan: *„... myslím, že mi to zvyšuje možnost pracovního uplatnění. Myslím, že pokud se naučím plynule česky, snadněji získám určitou pracovní pozici.“*

Sage: *„Ano, právě hledám práci, a to určitě roli hraje. V tom, co chci dělat, zvlášť když jsem studentka, typické studentské práce, myslím jako v zákaznickém servisu, práce v kavárnách a podobné věci, bez znalosti češtiny nemůžu dělat. Takže jsem omezená na cestovní ruch...“*

Ukrajinci

Olena odpověděla kladně, avšak dodává, že záleží na tom, jaké zaměstnání cizinec vykonává: *„Záleží na mně, co umím dělat. Jestli umím za počítačem, takže musím tomu víc síly dát na to... čtení, psaní, abysem věděla jak to... (...), tak abysem věděla, jak to je.“*

Anna znalost češtiny považuje za velkou výhodu a dává příklad ze své vlastní profese: *„Pracuji pro anglické noviny, ale i tak musíte číst zprávy v češtině, musíte telefonovat lidem, kteří nemluví dobře anglicky, proto je důležité mluvit česky.“*

Valentin v ČR nikdy nepracoval a nemá tedy osobní zkušenost, ale považuje to za zřejmé: *„... je logické být schopen mluvit jazykem, kterým mluví všichni obyvatelé po celé zemi, takže ano.“*

Oksana také odpovídá kladně, ale uvádí, že i když cizinec češtinu ovládá, zaměstnávání cizinců pro české zaměstnavatele s sebou nese případné byrokratické obstrukce, a kvůli tomuto riziku, pokud je to možné, zaměstnavatelé volí dát práci Čechům: *„Rozhodně, rozhodně ovlivňuje. Ale já si myslím, že spíš, když firma bude volit mezi cizincem, stejně dobrým jako Čechem, tak že zvolí stejně Čecha. Protože s tím můžou být... můžou vzniknout nějaké komplikace s dokumenty, doklady a tak. Prostě to jsou problémy navíc, takže je to zbytečné. Já si myslím, že když firma hledá někoho, kdo zná nějaké prostředí, třeba na Ukrajině, ruské, ukrajinské prostředí, tak pak zvolí vyloženě Ukrajince nebo Rusa, kvůli tomu, prostě že člověk je odtud a lépe tomu rozumí.“*

Na rozdíl od ostatních respondentů Boris vztahoval tuto otázku a odpověď na ni na svou osobu, nikoli obecně, a odpověděl tedy, zřejmě vzhledem k jeho velice dobré znalosti, že neovlivňuje.

Shrnutí výsledků výzkumné otázky B:

Podle čtyř ukrajinských respondentů znalost češtiny rozhodně jejich možnosti na trhu práce ovlivňuje. Jeden z respondentů odpověděl záporně, z rozhovoru s ním však lze soudit, že vzhledem k jeho vysoké úrovni znalosti češtiny, by opravdu ještě dokonalejší znalost jeho pracovní uplatnění příliš neovlivnila.

Američané, kteří do ČR přijeli pracovat jen na jedné konkrétní pozici, se vyjádřili ve smyslu, že znalost češtiny jejich kariérní možnosti v daném oboru neovlivní. Tři respondenti, kteří mají zkušenost s hledáním práce nebo si přejí kariérní postup v ČR, si myslí, že znalost češtiny jejich možnosti ovlivní nebo rozšíří.

Výzkumná otázka C: Mají cizinci v České republice přístup ke vzdělání či jsou jim kladeny nějaké překážky, případně domnívají se, že jejich národnost ovlivňuje tyto skutečnosti?

Otázka č. 6: Mají cizinci v České republice přístup ke vzdělání?

Američané

Všichni respondenti, kromě Dustyho, který odpověď na otázku neznal, se vyjádřili, že cizinci v České republice přístup ke vzdělání mají.

Charlotte odvozuje svoje stanovisko na základě informací z komunity afrických studentů studujících v ČR: „*Nemám s tím zkušenost, ale mám pár přátel z Afriky, kteří do České republiky přijeli studovat, a řekla bych, že ano. Nevím o tom, že by neměli přístup k nějakým kurzům, a z toho, co mi říkali, jsem vyrozuměla, že vzdělávání je vyvážené i s ohledem studia v angličtině, takže mně se zdá, že cizinci tady mají dostatečný přístup ke vzdělání.*“

Sage, jelikož byla přijata ke studiu v programu v angličtině a navíc obdržela stipendium, považuje studium pro cizince v ČR přístupné: „*Ano, hlavně z mojí zkušenosti, pomohli nám se stipendiem. Takže určitě.*“

Lze říci, že dotazovaní souhlasí i s povinností platit za studium v angličtině.

Breno opírá svoje zdůvodnění o princip solidarity: „*Z české perspektivy je myslím fér, když cizinci platí za studium v České republice víc. Myslím si, že je dobré, když je zde vzdělání zdarma od věku 5–6 let až po druhostupňový vysokoškolský titul, dokonce i Ph.D. Pokud budou cizinci platit, lze tím nějak dotovat vzdělání pro Čechy.*“

Jonathan považuje znalost češtiny ke studiu zdarma na české univerzitě za samozřejmé: „*Kvůli českému jazyku, a tomu dobře rozumím, protože jestli jste v České republice a chcete studovat, je normální očekávat, že lidé budou mluvit nebo rozumět češtině. Ale myslím, že jelikož je český jazyk tak těžký, podle mého názoru je studium v češtině obtížné, pokud nemluvíte česky. Pak to zabere dlouhé roky přípravy, aby se člověk dostal na úroveň, kdy mluví a rozumí češtině na akademické úrovni. Myslím, že to není otázka nespravedlnosti, ale myslím, že požadavek ovládnutí češtiny je normální, pokud chcete studovat v Čechách. Myslím si, že pokud by se v Čechách mohlo studovat zadarmo v angličtině, byly by české školy... nevím, možná jsou, ale pokud vím, tak ne... zaplaveny lidmi, kteří by chtěli vystudovat zadarmo. V rámci Schengenu a Evropské unie je volný pohyb, takže by sem pravděpodobně proudili spousty lidí, aby získali zadarmo univerzitní vzdělání, a to by myslím nebylo spravedlivé. Takže si myslím, že v tomto smyslu je to spravedlivé, ale je to náročné.*“

Ukrajinci

Boris a Valentin si myslí, že cizinci mají v České republice přístup ke vzdělání.

Olena si nebyla jistá, není v této oblasti příliš informovaná: „*Nevím, to jsem nevěděla, s tím sem jako... se neznam.*“

Oksana si také myslí, že cizinci zde mají ke vzdělání přístup, avšak ztížený nutností nostrifikace předchozího vzdělání, někdy s nutností přezkoušení: „*Já si myslím, že ano, myslím si, že ano, protože jelikož univerzity jsou zdarma, tak může v podstatě každý, kdo chce a cítí se na to, tak to můžou zkusit. Jedině vím, že jsou komplikace, protože musíš dělat nostrifikaci vysvědčení, což je problematické, protože my máme různý počet hodin, třeba z matematiky nebo z biologie, a potom lidi, nebo ještě jako mladí lidi, vlastně musí za jeden rok dělat ty nostrifikace*“. Někteří se v tu samou dobu musí připravit i na přijímací zkoušky

na vysokou školu. Přitom mohou využít služeb specializovaných firem, které jsou ale drahé: „*To znamená, že eventuálně udělat zkoušky a pak ještě stejnej rok udělat zkoušky na vysokou školu, což je strašně moc, jakoby to je velkej stres. Takže když nemáš žádnou podporu, jako známých nebo nějakou firmu, tady jsou i firmy, které se vyloženě zabývají tím, že když jim zaplatíš peníze, tak ti zprostředkovávají tyhle věci a to potom samozřejmě strašně usnadní, protože oni vědí, kam je potřeba jít, co je potřeba doplnit, jaké formuláře. Ale stojí to hodně peněz.*“ Dále Oksana považuje za náročné začít studovat později než v obvyklém věku, protože již musí především pracovat: „... *hlavně, nevím, jestli někdo bude odhodlán třeba ve třiceti letech studovat. Spíš ten velký zájem ze strany cizinců je do dvaceti let. Prostě sedmnáct, osmnáct, devatenáct, dvacet let, protože pak si myslím, že to hasne, protože starší už si musí vydělávat na život a není prostor pro studium.*“

Anna si myslí, že pouze v případě soukromých škol a institucí. Ve státních školách podle ní cizinci, má na mysli cizince z východních zemí, naráží na předsudky: „... *Ale státní vysoké školy jsou jiné a cítím, že je tam hodně předsudků vůči každému, kdo pochází ze země od Slovenska na východ. Takže pro toho, kdo nemluví česky velmi dobře, není jednoduché být přijat.*“

Otázka č. 7: Jsou zde nějaké bariéry? (Pokud ano, jaké?)

Američané

Američtí respondenti zmínili čtyři bariéry: odlišnost jazyka a kultury, nepřilíši širokou nabídku možností studia v anglickém jazyce, byrokracii (včetně nostrifikace) a příliš drahé studium.

Jazyková a kulturní odlišnost je nejvýznamnější bariérou pro Sage: „*Je tady kulturní a jazyková bariéra, poznávání nového místa a s tím spojená bariéra, rozdíly v dopravě, protože jako Američané jsme měli auta a vy je tady už nemáte, což ovlivňuje organizaci času...*“

Charlotte zmiňuje malou nabídku možností univerzitního studia v angličtině: „*Možná kdyby bylo víc kurzů v angličtině, myslím, že v angličtině se dají studovat pouze určité obory, například technické obory nebo obchod, ale kdyby to bylo možné třeba u práva nebo medicíny nebo tak, přicházelo by více cizinců. Ale z mé zkušenosti, která není osobní, myslím, že je jen omezený počet oborů.*“ Respondentka nemá na mysli jen vysokoškolské studium, ale i nedostatečnou nabídku zájmových, volnočasových kurzů: „... *já bych ráda chodila na kurz*

vaření, jen tak pro zábavu. Ale pokud není nic takového v angličtině, musela bych umět česky, což neumím. A tím pádem nemám k ničemu podobnému přístup.“

Jonathan považuje za překážku pouze znalost jazyka: *„Kromě jazyka? Nic, o čem bych věděl. Pouze jazyk.“*

Breno se zaměřuje na možný problém s nostrifikováním vzdělání ze země původu: *„Myslím, že ano. Je tam trochu byrokracie, ale je to taková jednoduchá, běžná byrokracie. Pokud chcete studovat magisterský program, musíte si dát nostrifikovat svůj diplom z bakalářského studia...“* Breno, přestože – jak je výše zmíněno – souhlasí s poplatky za studium v angličtině, vysvětluje jejich podle něj nesmyslnou výši: *„Klidně bych zaplatil 10.000 nebo 20.000 korun za rok univerzitního studia. Ale 5000 euro je příliš. Nevím, proč bych měl platit 5000 euro za to, že budu tady v Česku studovat například angličtinu, když bych mohl zaplatit 4000 dolarů a jít studovat angličtinu do Anglie.“*

Dusty také jmenuje jazykovou bariéru a fakt, že studium je drahé: *„Určitě znalost českého jazyka by byla největší bariérou. Hmm, a samozřejmě finanční.“*

Ukrajinci

Všichni respondenti potvrdili, že tu bariéry jsou. V jejich výpovědích lze rozkrýt čtyři hlavní bariéry: byrokratické obstrukce včetně špatné informovanosti, jazykovou bariéru, finance a existenční starosti, netoleranci Čechů vůči cizincům.

Na byrokratické obstrukce a špatnou informovanost si stěžovala Oksana: *„... já si myslím, že to není jednoduché zjistit, co je všechno potřeba, aby... jaké doklady, co musíš do kdy předložit. Tak je to složité. Jakoby možná i informace není, já si myslím, že třeba Karlova univerzita nemá na svojí stránce... náskou prostě, že takovou... informace pro cizince. Jakoby pokud chce cizinec studovat, tak že by musel mít nějaké podmínky, nic takového, jako musí pátrat prostě strašně složitým způsobem, aby zjistil jakoby informace.“*

Dále také Anna: *„Pro mě bylo horší, například, pochopit systém přihlašování na státní vysokou školu, protože je to docela komplikované pro ty, kdo nemluví dostatečně dobře česky, je těžké porozumět tomu, jaké jsou požadavky...“*

Jazykovou bariéru zmínila Oksana: *„No, já si myslím, že první to je jazyková bariéra, že musíš se naučit nejdřív česky...“*

Anna přidává svojí osobní zkušenost, kdy při přijímacím řízení musela „soupeřit“ s cizinci-Slováky, kteří češtinu přirozeně ovládali lépe: „... *jediné obory, na které jsem se mohla přihlásit, byly Tlumočnictví z češtiny do angličtiny a Čeština jako druhý jazyk a Čeština jako cizí jazyk a když jsem přišla na přijímací zkoušky, ze 60 lidí tam bylo 40 Slováků, což si myslím, že je docela nefér, protože Slováci, jejichž druhým jazykem je čeština, na rozdíl od Ukrajinců a Rusů nebo kohokoli jiného... to není spravedlivá soutěž. Oni jsou vystaveni české kultuře víc než my...*

Valentin považuje za bariéru „špatnou znalost jiného jazyka než češtiny“ Čechů.

Nejen časové, ale i finanční možnosti omezují příležitosti ke vzdělávání podle Oksany: „... *že musíš se naučit nejdřív česky, takže investovat do toho čas a peníze. To je největší bariéra.*“

Olena spojuje odpověď zejména se svojí finanční a životní situací: „*Třeba peníze nebo třeba zdraví. Tady jsou děti, nemůžu nikam jít.*“

Boris a Valentin uvádějí jako bariéru netoleranci Čechů vůči cizincům.

Boris: „*Záleží, kde ten cizinec studuje. Když studuje v český škole, tak ano. Když studuje v zahraniční škole v Česku, tak ne. Já jsem se osobně setkal s velmi rasistickou bariérou ze strany Čechů. Šikana a tak dále.*“

Valentin: „*V toleranci Čechů vůči jiným národům, nízkou znalost jejich vlastní historie a historie jiných národů...*“

Respondentka Anna zmínila předsudky vůči lidem z „na východ od Slovenska“ již v odpovědi na otázku č. 6.

Otázka č. 8: Ovlivňuje vaše národnost možnosti, které tady v oblasti vzdělávání máte?

Američané:

Dva respondenti, Jonathan a Dusty, neznají na tuto otázku odpověď.

Respondentky Charlotte a Sage zmínili svojí zkušenost s jiným přístupem lidí (případně vyučujících na vysoké škole) k nim, protože jsou Američanky.

Charlotte si uvědomuje, že ji v očích Čechů zvýhodňuje, že je Američanka, ať už jde o projevy respektu nebo poskytování služeb: „*Hmm... Možná trochu, znovu, nemám s tím vlastní zkušenost, ale pokud bych měla srovnat svou americkou zkušenost s mými africkými*

přáteli, myslím, že od chvíle, když se někdo dozví, že jsem ze Spojených států, projevují mi trochu víc respektu než někomu z Afriky nebo z jiných zemí, jako Vietnam nebo tak. Takže opět ne z mé vlastní zkušenosti, ale z toho, co vím od mých přátel všech možných národností, myslím, že o imigrantech z Ameriky se má za to, že jsou zvyklí na služby na jiné úrovni, a to se s nimi trochu nese. A má to o trochu pozitivnější vliv.“

Sage hovoří o jiném přístupu českých vyučujících k americkým studentům, který může být zapříčiněn jejich nejistotou v angličtině: *„Vlastně zjišťuji, že někteří vyučující, protože jsou Češi a angličtina je jejich druhý jazyk, jsou trochu (...) při výuce amerických studentů, takže protože jsme rodilí mluvčí, je to... váhají, do jaké míry nás mají opravovat, a to jsem nečekala.“*

Breno hovoří o rozdílech mezi občany různých zemí z hlediska jazykové odlišnosti i z hlediska rozdílného přístupu našich úřadů k nim: *„Nevím, možná co se týče jazyka, pokud jste ze Slovenska, pokud jste z jiné země, kde se mluví slovanským jazykem, myslím, že je pro vás jednodušší naučit se mluvit česky. Také vím, že pro některé národnosti je lehčí dostat vízum, například lidé z celé Evropské unie nebo Američané a Kanadčané a obyvatelé tzv. oblasti Commonwealthu. Ale nehledě na to, myslím, že se nemůže stát, že by mi bylo odepřeno vzdělání a někdo jiný, z jiné země by byl přijat jen kvůli tomu, kdo je odkud. Myslím, že to nedává žádný smysl.“*

Ukrajinci

Valentin a Anna nemyslí, že by jejich národnost nějak ovlivňovala jejich možnost se vzdělávat v ČR. Anna vysvětluje: *„Kdybych chtěla, opravdu chtěla studovat na státní vysoké škole a studovat v češtině, nemyslím si, že bych měla nějaké problémy.“*

S tím souhlasí Boris: *„Nemyslím si, že ovlivňovala. Možnost tady má studovat každé, záleží jenom na tom, kde bude studovat.“* Dále ale opět zmiňuje negativní přístup Čechů vůči němu jako cizinci: *„Ovlivňovalo to to, že já jsem nebyl Čech a že, no (pauza) ta šikana a ten přístup Čechů vůči mně. To vůbec nezáleželo ani na tom, jestli jsem občan Český republiky nebo nejsem, prostě všichni ví, že nejsem Čech a občanství nezáleží jako na tom, odkud' seš. Ale já jsem automaticky byl z nějaké země a to je problém.“*

Olena ztotožňuje otázku s jazykovým problémem a říká, že jako cizinka se musí stále zdokonalovat v češtině: *„Tim, že jsme tady, tak že musíme to nějak učit se. Ze začátku... nula. Rozumíš, když někdo chodí do školy, tak to je lepší, ale když nechodili jsme tady, tak to*

musíte... já nevim, jak to... takový věci, stává se, že odjedete na Ukrajinu, pak si pletete takový ty písmena, nebo spíš takový ty slova, tak to je pro mě takový zážitek už kolikrát. “

Oksana si myslí, že její národnost ovlivňuje její možnosti v oblasti vzdělávání, avšak v pozitivním smyslu: *„Tim, že jsem Ukrajinka, tak spousta lidí si myslí, že je to přínosnější z hlediska toho... takhle, kdyby přijel Američan, tak prostě česky nerozumí. Tady je aspoň velká šance, kdyby byl nějaký problém, tak se prostě dá se nějak domluvit. Tohleto je dobrý. “* Ještě dodává: *„Já musím říct, že nikdy jsem neměla žádné problémy v Čechách, nikdy mi nikdo neřekl, že jsem cizinka a kvůli tomu něco. “*

Shrnutí výsledků výzkumné otázky C:

Tři z Ukrajinců si myslí, že cizinci v České republice mají přístup ke vzdělání, jedna respondentka si myslí, že ano, avšak pouze v případě soukromých škol. Další respondentka neví, nemá o této problematice informace. Mezi bariéry, které ukrajinští respondenti zmínili, patří nostrifikace diplomu, která může být časově i finančně náročná. Nedostupnost studia z finančních důvodů, přestože je bezplatné, zmiňují dvě respondentky, které jako důvody uvádí nutnost péče o rodinu nebo zaměstnání, kdy si už při těchto závazcích nemohou vyšetřit volný čas (nebo spíše vyměnit čas, kdy mohou pracovat, za čas pro studium) či věnovat čas a peníze na studium češtiny, která je pro bezplatné studium nezbytná. Dále byla třemi respondenty zmíněna netolerance vůči cizincům, předsudky, jeden uvedl šikanování, rasismus a ústřky v českých státních školách. Bariérou pro tři respondenty se ukázal jazyk. A to jak jejich nedokonalá znalost češtiny, tak také to, že Češi nehovoří cizími jazyky. Jedna z informantek, která se ucházela o přijetí ke studiu na Univerzitě Karlově, považuje za bariéru nutnost při přijímacích zkouškách „soupeřit“ se Slováky, jejichž jazykové kompetence jsou z hlediska kulturní a jazykové blízkosti ČR a Slovenska, výrazně vyšší. Dvakrát také byla popsána „informační bariéra“ – nejasnost požadavků pro přijetí a obtížné dohledávání informací při zájmu o studium na Univerzitě Karlově. Přesto si nikdo z respondentů nemyslí, že by jejich národnost výrazně ovlivňovala jejich přístup ke vzdělání v České republice. Vyjadřují se ve smyslu, že „pokud by chtěli, tak by to šlo“. Dále byl zmíněn rozdíl v tom, že jako cizinec je třeba se více učit a zdokonalovat v jazyce a dokonce i to, že jejich národnost mám „pozitivní vliv“ – myšleno tím to, že Čech s Ukrajincem se domluví lépe, než například s Američanem.

Američtí respondenti, kromě jednoho, který nebyl na otázku, zda mají cizinci v ČR přístup ke vzdělání, schopni odpovědět, si myslí, že cizinci přístup ke vzdělání v ČR mají.

Hovořili ze své zkušenosti, ze zkušenosti svých přátel, z informací, které si ze zájmu o studium v ČR dohledali. Tři respondenti zmínili jako bariéru finance. Oba chválí možnost bezplatného vysokoškolského studia v České republice a souhlasí i s poplatky za studium v anglickém jazyce, avšak považují je za nepřiměřeně vysoké. Další bariéra, zmíněná dvěma respondentkami, je i malá nabídka kurzů nebo studijních programů v anglickém jazyce. S tím souvisí i další zmiňovaná bariéra – neznalost jazyka – která jim brání v účasti na vzdělávání nebo v bezplatném univerzitním studiu. Fakt, že jsou Američané, nemá podle respondentů výrazný vliv na jejich vzdělávací možnosti tady. V souvislosti s tímto zmiňují pouze jednodušší proces při získání víza než lidé z jiných zemí (nebo naopak trochu těžší v porovnání s občany ze zemí EU). Jedna respondentka zmínila více projevování úcty k ní jako k Američance než k lidem z jiných zemí (uvedla Vietnam a africké země, lze tedy předpokládat, že měla na mysli rozvíjející se země). Respondentka studující tady uvedla jiný přístup učitelů k ní, kdy vliv má zřejmě to, že ona je anglická rodilá mluvčí, zatímco oni ne a z toho důvodu mohou mít obavy jí opravovat.

8.9. Výzkumná zjištění ve vztahu k cílům výzkumu

Tato diplomová práce si kladla za cíl zjistit:

1. zda se mladí cizinci, respondenti výzkumu, v ČR vzdělávali, vzdělávají nebo to plánují,
2. jsou-li informováni o vzdělávacích možnostech,
3. zda podle jejich názoru mají ke vzdělávání přístup nebo jsou-li jim kladeny nějaké překážky,
4. má-li na přístup ke vzdělávání vliv jejich národnost, sociální a ekonomické postavení,
5. jak se do vztahu ke vzdělávání promítá otázka osvojení češtiny jako podmínky úspěšné integrace, zejména ve vztahu k uplatnění na trhu práce.

Na otázku, zda znalost českého jazyka ovlivňuje možnosti na trhu práce, dotazovaní, neohledě na národnost, odpovídali různě. Ti, kteří budují kariéru v ČR, plánují zde zůstat nebo si najít lepší zaměstnání, považují znalost češtiny za velkou výhodu nebo dokonce nezbytnost. Ti, kteří s hledáním zaměstnání u nás nemají přímou zkušenost a pracují v prostředí, kde se mluví jejich jazykem, nepovažují češtinu za nezbytnou k tomu, aby uspěli. Podobně se ale

vyjadřuje také ukrajinská respondentka, která pracuje manuálně – potřebnost češtiny záleží na tom, co děláte. Její názor vypovídá o realitě mnoha ekonomických imigrantů, kterých je u nás nejvíce právě z Ukrajiny. Přestože u nás žijí dlouho, češtinu neovládají na dostatečné úrovni, protože její znalost k výkonu práce, např. na stavebních nebo v kuchyních, kde často pracují, není nezbytná. Jejich kolegy jsou opět Ukrajinci. Vzhledem k tomuto pracovnímu prostředí a veliké vytíženosti nepřichází do styku s majoritní populací, a tak nemají příležitost, čas ani potřebu se v češtině zdokonalit.

Cílem tohoto výzkumu bylo dále zjistit, jak jsou cizinci informováni o možnostech vzdělávání v ČR. Pokud se jedná o možnosti vzdělávání v oblasti českého jazyka, ukázalo se, že většina respondentů má zkušenost jen s málem z existujících možností. Většinou znají kurzy, které nabízí vysoká škola, na které studují či kurzy, které jim nabídne zaměstnavatel (toto je případ Američanů odpovídající tomu, že tito více než Ukrajinci pracují na atraktivnějších místech, kde jsou přítomny různé benefity). Pouze dva respondenti se zmínili o kurzech v neziskových organizacích. Nikdo neuvedl např. možnost rekvalifikace (kurz češtiny) pořádaný Úřadem práce. To, že respondenti o těchto možnostech nevěděli, může být dáno tím, že nevyužívají služeb neziskových organizací, ani nikdy nebyli v evidenci ÚP a tudíž se s informací o těchto kurzech nesetkali. Důvodem ale může být i nedostatečný zájem cizinců, jelikož nízkoprahové kurzy jsou po zadání do vyhledávače v různých jazycích na internetu velmi snadno vyhledatelné.

Co se týče středoškolského, vyššího odborného nebo vysokoškolského vzdělání, ti, kteří studovali, studují nebo to v budoucnu plánují či to alespoň zvažovali, jsou poměrně dobře informováni o možnostech a podmínkách studia v České republice. Ani jeden z dotazovaných nemá zkušenost s českým studijním programem na státní vysoké škole, což je zřejmě důsledkem bariér, se kterými se cizinci o studium na české státní vysoké škole musí vyrovnávat. Bariéry se příliš nelišily mezi lidmi z obou tázaných skupin. Američané zmínili především jazykovou překážku. Je pro ně příliš obtížné naučit se češtinu na takové úrovni, aby se mohli zúčastnit bezplatného studia. Byla zmíněna také malá nabídka studijních programů v angličtině a finanční bariéra. Ta je důvodem, proč dva respondenti, kteří zde plánují delší pobyt či dokonce v České republice zůstat, nemohou studovat. Studijní programy na státních univerzitách jsou velmi drahé, za nejlevnější z nich je třeba platit přes 100.000 korun za rok studia, což i pro cizince pracující v České republice není zanedbatelná částka. Jeden z amerických respondentů, který se z tohoto důvodu rozhodl v ČR nestudovat, byl krátce po konání rozhovoru přijat ke studiu distanční formou na britskou univerzitu považovanou za jednu z nejlepších v jeho oboru za nižší cenu, než za jakou by studoval u nás.

Vyhnul se tím dvěma nejvýznamnějším bariérám studia v ČR a získá titul z mnohem prestižnější univerzity – toto autorka považuje za dobrý příklad nesmyslné výše poplatků, která ochuzuje české vysoké školy o kvalitní zahraniční studenty. Dále byl zmíněn problém byrokracie. Ten popisovali i ukrajinské respondentky – obtížnost dohledání informací, nepřehlednost, neúplné informace v cizím jazyce na webových stránkách vysoké školy. Ukrajinci taktéž zmiňovali finanční a jazykovou bariéru. Tyto dvě překážky mohou být propojeny – pro dostatečné zvládnutí českého jazyka je třeba investovat čas (který může znamenat ušlý zisk) a peníze (za kurzy, soukromého učitele aj.). I přes možnost bezplatného studia si paradoxně, o čemž hovořila jedna z ukrajinských respondentek, cizinci nemohou studium z finančních důvodů dovolit. Jazyková bariéra ale může znamenat i nepřijetí do studijního programu v češtině určeného pro cizince (např. obor Čeština jako druhý jazyk) i přesto, že cizinec mluví obstojně česky. To ilustruje příklad jedné z respondentek, která na přijímacích zkouškách zjistila, že většina uchazečů jsou Slováci, u kterých je téměř pravidlem, že hovoří mnohem lepší češtinou než např. Ukrajinec, který se na přijímací řízení taktéž svědomitě připravil. Všichni dotazovaní Ukrajinci, kteří studují nebo dokončili studium v České republice, jako důsledek výše uvedeného preferují soukromé vysoké školy. Důvodem je ale i to, že Ukrajinci, na rozdíl od Američanů, zažívají netoleranci, předsudky a ústrky ze strany Čechů, proto se nejspíše na soukromé škole, kde studují lidé mnoha národností a vyučují i cizinci, cítí více vítání. Že Ukrajinci jako národnost nejsou Čechy pozitivně hodnoceni, ukázalo několik výzkumů veřejného mínění, např. Postoje Čechů k jiným národnostem a zemím (Červenka, 2011). Výše uvedené bariéry se nejspíše týkají všech oblastí vzdělávání, ne pouze vysokoškolského, i když většina respondentů se při vysvětlování bariér vyjadřovala nejvíce k němu.

Na téma dalšího vzdělávání, zvyšování si kvalifikace či rekvalifikace respondenti nesdělili mnoho, a to z důvodu, že toto v ČR neplánují realizovat. Některým poskytuje další vzdělávání zaměstnavatel v rámci firmy, čehož ti, kterým je to nabízeno, využívají. Pouze dva respondenti mají zkušenost se vzdělávacím nebo profesním kurzem mimo své zaměstnání. Nikdo nezmínil možnost rekvalifikace poskytované Úřadem práce či různé profesní kurzy, které nabízejí neziskové organizace. To opět může být dáno tím, že nikdo z respondentů nebyl v evidenci Úřadu práce a ani nevyužil služeb neziskových organizací. Dalším důvodem může být malá informovanost respondentů, protože ze zkušenosti autorky neziskové organizace umisťují informace o vzdělávacích kurzech nejčastěji jen v budově, kde sídlí, nebo na svých webových stránkách. Pokud se cizinec do těchto míst nedostane, má malou šanci se o kurzech dozvědět. To může být případ ukrajinské respondentky, která možnost rekvalifikace hledá.

V oblasti sociálního, kulturního a právního povědomí se nikdo z respondentů „organizovaně“ nevzdělával. Pokud mají zájem se něco dozvědět, čtou knihy, zeptají se přátel, informaci si vyhledají a ti, kteří v ČR založili rodinu nebo mají s Čechy blízké vztahy, poznávají kulturu či zvyky jejich prostřednictvím. Studující se účastní kurzů zaměřených na české realie na svých univerzitách. Ukrajinská respondentka, která žije v komunitě svých krajanů a po celou dobu pobytu v ČR ji provází existenční starosti, se tomuto nikdy nevěnovala, protože neměla čas. Tato respondentka, typická ekonomická imigrantka, zřejmě v případě potřeby, tak jako jiní ukrajinští ekonomičtí imigranti, využívá jako zdroj informací své ukrajinské příbuzné a známé či získává informace v místech, kde se Ukrajinci setkávají, jako jsou pravoslavné kostely (MPSV, 2007). O nabídce integračních center, krajanských spolků či neziskových organizací se kromě jedné respondentky nikdo nezmínil. Jelikož autorka po konání rozhovoru o těchto možnostech některé respondenty informovala a někteří (zvláště Američané) projevíli zájem o další informace o takovýchto kurzech, lze se domnívat, že je zde opět informační bariéra – cizinci nevyužívající služeb neziskových organizací nebo Úřadu práce se o nich nedozví.

Přes všechny výše popsané překážky, které respondenti uvedli a které se autorka domnívá, že jsou dalšími činiteli omezeného přístupu ke vzdělání v České republice, naši respondenti obecně považují vzdělání v České republice za pro ně dostupné. Názor většiny z nich popisuje mnoho bariér, ale přesto možnost se vzdělávat zde je: „když se chce, tak to jde“. Respondenti ani z jedné skupiny se necítí diskriminováni v oblasti přístupu ke vzdělání kvůli jejich národnosti. Ukrajinská respondentka sice zmínila předsudky vůči lidem „z východu od Slovenska“, které se však netýkají pouze přístupu ke vzdělání, ale vnímání těchto lidí majoritní společností obecně. Byla také zmíněna netolerance vůči cizincům celkově, ale také pozitivní diskriminace typu „Ukrajinec rozumí česky, takže se jde snáze domluvit“. Jiné chování Čechů bylo zmíněno také americkými respondentkami – poskytování lepšího servisu, obavy učitelů z opravování rodilých mluvčích anglického jazyka. Diskriminovaný se však kvůli své národnosti v přístupu ke vzdělání necítil nikdo.

Na základě vyhodnocení cílů výzkumu lze ve vztahu k výzkumnému vzorku shrnout základní výzkumná zjištění takto:

- Zásadním ukazatelem toho, zda se cizinec bude učit a dále zdokonalovat v češtině, je to, zda přijel již za určitým pracovním místem nebo přijetím ke studiu (s tím se většinou pojí i lepší ekonomické zázemí) – ti, kteří za tímto přijeli, nemají velkou potřebu se učit česky ani se vzdělávat v dalších oblastech. Nemají zkušenost s hledáním pracovního místa nebo usilování o přijetí ke studiu, češtinu jako

prostředek k nalezení práce nepotřebují. Přirozeně jsou o možnostech vzdělávání méně informováni. Pokud cizinec za jistým pracovním místem nebo studiem přijede, nehraje v jeho potřebě a motivaci učit se česky jeho národnost.

- U imigrantů, kteří přijeli za výdělkem a z finančních důvodů zde setrvávají, je patrný zájem o zvýšení kvalifikace. V cestě jim však stojí časová a finanční bariéra a nedostupnost informací. Toto se týká především Ukrajinců.
- Česky se učí a lepších výsledků dosahují ti, kteří v ČR mají nějaké soukromé pouto, nejčastěji partnerský nebo manželský svazek. Tito lidé mají také větší přehled v sociální, kulturní a právní oblasti. Národnost nehraje roli.
- Lidé, kteří zde plánují strávit delší dobu nebo zůstat natrvalo, se tu vzdělávají nebo se chtějí vzdělávat a mají lepší přehled o možnostech a bariérách ve vzdělávání cizinců. Opět nezáleží na národnosti.
- Cizinci se bez rozdílu národnosti nepovažují za diskriminované v přístupu ke vzdělání. Přesto je jejich postoj k českým vzdělávacím institucím, především státním univerzitám, spíše negativní. Za hlavní důvody lze považovat nedostatečné poskytování informací ze strany univerzit i státu, byrokracii, finanční náročnost studia zejména v cizím jazyce, netoleranci vůči cizincům, konkurenci Slováků jakožto cizinců, malou nabídku programů v cizích jazycích apod.

8.10. Diskuse

Na tomto místě je užitečné zamyslet se nad některými aspekty výzkumu. Autorka se domnívá, že velký vliv na výzkumná zjištění mělo u sledovaného vzorku socioekonomické postavení a rodinné zázemí, ze kterého jednotliví respondenti pocházejí a v jakém v České republice žijí.

Všichni američtí respondenti, kteří poskytli rozhovor, plus dvanáct dalších, kteří reagovali na inzerát uveřejněný na internetovém fóru www.expats.cz, byli lidé s vysokoškolským vzděláním nebo studující na vysoké škole v České republice. To potvrzuje slova např. novináře Holce (2007), podle kterého nyní do ČR z USA přicházejí lidé vzdělaní, již vědí, co u nás chtějí dělat. Je pro ně typická vyšší socioekonomická úroveň, jsou zaměstnaní v oblasti primárního trhu práce, převažuje zaměstnanecký poměr nad samostatnou výdělečnou činností (Pořízková, 2009).

Američané žijící v České republice budou tedy nejčastěji lidé, kteří jsou díky zaměstnání, za kterým sem přijeli, finančně zajištěni. Jelikož mají uspokojivé zaměstnání, kde komunikují v angličtině, nemají velkou motivaci se učit česky. To se bude týkat i studentů, kteří u nás studují ve studijním programu v angličtině, který je zpoplatněn. Protože studium v Americe je velmi drahé, je účast ve studijním programu v České republice i s náklady na život bez práce stále mnohem dostupnější. Tito studenti tedy také zřejmě postrádají potřebu a motivaci učit se česky. Tomu odpovídá i zkušenost autorky s respondenty i dalšími zájemci o účast v tomto výzkumu – nikdo z celkem sedmnácti Američanů, kteří projeвили zájem se zúčastnit, neodpovídal na otázky v češtině, ba ani autorku nekontaktoval emailem napsaným v češtině, přestože někteří žijí v ČR přibližně pět let.

Z toho, že velmi dobrá znalost angličtiny otevírá možnosti na českém trhu práce, nemusí těžit jen Američané. V tomto výzkumu jsme se setkali s ukrajinskou respondentkou, která velmi dobře hovoří anglicky, studuje vysokou školu v angličtině a pracuje pro anglické noviny. Tato respondentka autorku upozornila na několik svých kolegů a přátel-Ukrajinců, kteří v ČR žijí a žijí se podobným způsobem – také prostřednictvím angličtiny. Podobných případů zřejmě ale nebude v ČR mnoho, protože častěji slyšíme o Ukrajincích, ať už jde o osoby bez vzdělání nebo lidi vzdělané, kteří vykonávají nekvalifikované práce a protože nehovoří dobře česky, mají omezený přístup k pracovním místům i ke vzdělání. Ukrajinci u nás ale studují i na soukromých vysokých školách (a také v angličtině). Dle zkušeností autorky jsou tito Ukrajinci s dobrou úrovní angličtiny či studující na soukromých školách lidé, kteří již přijeli dobře finančně zajištěni a případně jim jejich rodiny finančně vypomáhají. Takoví lidé (viz respondent Valentin), stejně jako Američané, nemusí mít motivaci učit se česky a mohou bez znalosti češtiny bez výrazných problémů v ČR žít, studovat i pracovat.

To, jestli cizinec má v České republice vytvořené nějaké soukromé vazby (např. partnerský vztah, manželství, rodičovství), má vliv na jeho znalost češtiny bez ohledu na to, jaká je jeho národnost. V tomto výzkumu to potvrdili dva respondenti – jeden Američan a jedna Ukrajinka, oba v manželství s Čechem/Češkou. Tento Američan má jako jediný z amerických respondentů pokročilejší znalost češtiny a systematicky se českému jazyku i nadále učí. Sociální vazby mají také vliv na to, zda cizinec chce v zemi zůstat natrvalo (Pořízková, 2009). Ti, co žijí v ČR s vidinou dlouhodobého pobytu tady, mají větší motivaci se naučit jazyk (MPSV, 2007). I toto potvrzují poznatky z rozhovorů s výše uvedenými respondenty.

Z tohoto výzkumu je také patrné, že lidé, kteří již za jistým pracovním místem nebo s přijetím na školu přijeli, nemuseli práci nebo studium hledat nebo si zjišťovat informace až po

příjezdu (typické pro v ČR žijící Američany), mají menší potřebu se česky učit a nepovažují neznalost češtiny za bariéru při hledání práce nebo pro vzdělávání, na rozdíl od těch, kteří přijeli za nejistou budoucností a mají zkušenost s hledáním možností „na vlastní pěst.“

8.11. Závěr výzkumné části

Tento výzkum byl zaměřen na možnosti vzdělávání cizinců v České republice. Prostřednictvím kvalitativního dotazování se autorka pokusila od pěti amerických a pěti ukrajinských respondentů, mladých lidí do 35 let, u kterých se předpokládá vyšší zájem o vzdělávání, zjistit, zda se u nás vzdělávali nebo to plánují, objevit, jak jsou o vzdělávacích možnostech informovaní, zda podle svého mínění nebo zkušeností mají cizinci ke vzdělání přístup, jaké jsou jim kladeny překážky a hraje-li v tom roli jejich národnost a jak se jejich znalost českého jazyka promítá do jejich integrace na trhu práce.

Ukrajínští a američtí respondenti byli vybráni z toho důvodu, že ačkoli obě národnosti náš právní systém nazývá „třetími zeměmi“, imigranti z těchto dvou skupin se od sebe často velice liší. Přicházejí s jiným vzdělanostním zázemím či různě finančně zabezpečeni a čeká je většinou rozdílné přijetí od majoritní společnosti. Američani jsou často považováni za vzdělané, bohaté a úspěšné, zatímco Ukrajinci za ty nevzdělané, chudé a méně přizpůsobivé.

Naši respondenti ale ukázali, že v obou skupinách jsou lidé různí a s různým zázemím a že svoji národnost nevidí jako to, co by je výrazně upřednostňovalo před jinými nebo naopak.

Více než národnost hraje v jejich vzdělávání se v České republice roli to, za jakých podmínek přijeli. Ukázalo se, že lidé přijíždějící již za jistým pracovním místem nebo s přijetím ke studiu, nemají tolik potřebu se učit jazyku nebo se jinak vzdělávat, protože to prostě nepotřebují. Pohybují se v komunitě lidí, kteří hovoří jejich jazykem a věnují se tomu, za čím přijeli. Naopak lidé s otevřenými plány hledající u nás možnost studia nebo pracovního uplatnění zjišťují, že znalost češtiny je pro úspěch na našem pracovním trhu důležitá a další vzdělávání rovněž, bez rozdílu národnosti. Lépe si také vedou ti, kteří hovoří velmi dobře anglicky, opět, nehledě na to, zda se jedná o Ukrajince nebo Američana, protože výborná znalost tohoto jazyka je na našem trhu práce také poptávaná.

Větší motivaci se dále vzdělávat a zejména učit se jazyk a poznávat kulturní prostředí mají ti, kteří zde plánují zůstat natrvalo nebo alespoň na delší nebo neohrazenou dobu. To jsou nejčastěji lidé, kteří tu žijí v manželství nebo tady našli partnera/partnerku. Tito lidé mají

o oblastech vzdělávání větší přehled než ti, kteří „pouze“ přijeli za prací nebo studiem a nemají v plánu se natrvalo usazovat.

Lidé, kteří přijeli pouze za výdělkem, což se zřejmě z největší části bude týkat Ukrajinců, taktéž mají zájem si zvýšit kvalifikaci a bojovat o lepší pracovní místo. Velká část těchto lidí ale pracuje na méně atraktivních pozicích, o které mohou snadno přijít – to je důvodem jejich obrovského pracovního vytížení (přičemž výdělky jsou nízké) a tedy nemožnosti se vzdělávat, protože jim k tomu chybí čas, peníze a nejspíše i síly.

Poněkud kriticky se respondenti vyjadřovali k přístupu ke vzdělání, konkrétně na státní vysoké školy. Kromě respondentky, která studuje v angličtině, k čemuž jí bylo vypomoženo stipendiem, ostatní respondenti nemají kladné zkušenosti. Cizinci kritizují výši školného při studiu v angličtině, předsudky, nedostatečné poskytování informací, byrokracii, malou nabídku kurzů či jazykovou bariéru – ať už jejich vlastní nedokonalou znalost, nedostatek informací v cizím jazyce ze strany školy nebo i nutnost při přijímacích zkouškách soupeřit se Slováky, kteří češtinu ovládají lépe.

Tento výzkum byl zpracován kvalitativně, navíc s velmi malým počtem respondentů. Přesto přinesl zajímavé a nečekané informace, které by dle názoru autorky měly být předmětem dalšího zkoumání. Zvláštní pozornost by měla být věnována přístupu a možnostem vzdělávání cizinců na státních vysokých školách, které se ukázaly jako negativně vnímané respondenty z obou skupin. Další zkoumání a následný pokus o alespoň částečné odstranění těchto negativ by jistě byl přínosný nejen pro cizince, ale i pro univerzity samotné.

Z výpovědí dotazovaných lze rozumět tomu, že informovanost není vysoká ani v případě kurzů poskytovaných neziskovými organizacemi nebo integračními centry. V tomto případě by autorka navrhovala, aby tyto informace nebyly dostupné pouze na nástěnkách na chodbách daných neziskových organizací nebo na jejich webových stránkách, ale aby mohly udeřit do oka cizince v prostředí, ve kterém se pohybuje nebo tam, kde je jeho pozornost takovým informacím věnována. To jsou pobočky Odboru azylové a migrační politiky, úřady, knihovny, kavárny, kde se schází především cizinci, v případě Ukrajinců například okolí pravoslavného kostela či webové stránky, které cizinci navštěvují (pro Američany např. www.expats.cz).

9. ZÁVĚR

Tématem této diplomové práce bylo vzdělávání dospělých cizinců v České republice. Autorka si kladla za cíl poskytnout ucelený obraz o možnostech vzdělávání cizinců v České republice, seznámit čtenáře s legislativou týkající se této problematiky, podat přehled nabídky v oblasti vzdělávání cizinců v českém jazyce, středním, vyšším odborném a univerzitním vzdělávání a v oblasti kulturního, sociálního a právního povědomí, a pomocí různých zdrojů popsat problémy a úskalí, kterým musí cizinci čelit, a to i se zřetelem na některé menšiny, které jsou na našem území v současné době výrazně početně zastoupeny. Tento cíl se v diplomové práci podařilo splnit.

Teoretická část osvětlila legislativní podmínky vzdělávání cizinců v České republice, vzdělanostní zázemí a potřeby cizinců ze třetích zemí, i z EU, EHP a Švýcarska. Zvláštní pozornost byla věnována těm skupinám cizinců, které jsou u nás nejpočetnější a zároveň mají v oblasti vzdělávání specifika, která je odlišují od ostatních. Těmi jsou především Vietnamci – druhá nejpočetnější menšina, která se vyznačuje vysokým počtem příslušníků, kteří v ČR studovali a ovládají češtinu na vysoké úrovni a jsou seznámeni s kulturním a sociálním prostředím České republiky. Dále Mongolové, jejichž vzdělanostní zázemí bývá vysoké, avšak fakt, že přijíždějí do ČR závislí na agenturách, jež jim ne vždy legálním způsobem zprostředkovávají práci a v rozporu s právy člověka s těmito cizinci zacházejí, jim bývá znemožněn přístup nejen ke vzdělání, ale i do společnosti. Velmi početnou skupinu tvoří Američané. Většina z nich přijíždí do ČR již za dohodnutým a většinou lukrativním pracovním místem či s přijetím ke studiu. To vypovídá o tom, že jde o lidi vzdělané s kvalifikací uplatnitelnou na našem trhu práce. Na druhou stranu toto je důvodem jejich nedostatečné motivace učit se česky nebo se u nás vzdělávat v jiných oblastech. Poslední skupinou cizinců, které bylo věnováno v této práci více pozornosti, jsou Ukrajinci. Tato, u nás nejpočetnější skupina, pokrývá lidi různého vzdělání i profesí; i ti s vysokoškolským vzděláním ale často vykonávají nekvalifikované práce. Důvody bývají různé – problémy s nostrifikací vzdělání ze země původu, slabá znalost češtiny, předsudky Čechů vůči lidem této národnosti aj.

Dále byl v teoretické části popsán vývoj české migrační a integrační politiky, která se vzdělávání nepochybně dotýká. Podle ní jsou totiž nastaveny priority státu a jeho postoje k cizincům a imigraci. Na typu migrační politiky záleží to, zda se k nám cizinci, ať už za prací nebo za studiem, vůbec dostanou. Integrační politika určuje to, zda a do jaké míry se budeme snažit cizince začleňovat do společnosti, a tedy i vzdělávat.

Poté jsou přiblíženy možnosti vzdělávání cizinců v České republice v oblastech českého jazyka, středoškolského, vyššího odborného či vysokoškolského vzdělání, kulturního, sociálního a právního povědomí a dalšího získávání či prohlubování kvalifikace. Subjektů podílejících se na vzdělávání cizinců je mnoho – od neziskových organizací přes soukromé subjekty až po veřejnoprávní vysoké školy. Cizincům však ve vzdělávání brání několik skutečností. Těmi nejčastějšími jsou finanční bariéra, časová vytiženost, nedostatečná informovanost a jazyková bariéra.

Výzkumná část této diplomové práce je věnována kvalitativnímu šetření mezi v České republice žijícími mladými lidmi z Ukrajiny a Spojených států amerických. Otázky tohoto výzkumu směřovaly ke vzdělávání účastníků výzkumu v oblastech vysokoškolského (příp. středoškolského) studia, kulturního, sociálního a právního povědomí, zvyšování či získávání další kvalifikace a učení se českému jazyku. Posledně jmenovaná oblast byla zkoumána také ve vztahu k možnostem na trhu práce. Cizinci dále hodnotili přístup a bariéry v jejich vzdělávání u nás, a to i vzhledem ke své národnosti. Mezi nejpodstatnější informace získané od dotazovaných patří to, že největší motivaci (a následně úspěchy) ke studiu češtiny mají ti, kteří u nás plánují zůstat, mají zde vytvořené osobní vazby nebo mají zkušenosti s hledáním zaměstnání (nebo si hledat zaměstnání plánují). Češtinu ale někteří respondenti k životu v ČR nepotřebují. To platí v případech, kdy pracují mezi cizinci či studují v cizím jazyce. Respondenti nejsou příliš informováni o možnostech vzdělávání v sociální a kulturní oblasti či v oblasti zvyšování kvalifikace a většina z nich toto ani neplánuje v ČR uskutečnit. Větší informovanost respondenti ukázali při hodnocení přístupu a překážek k vysokoškolskému vzdělávání. To je hodnoceno poměrně negativně. Je považováno za pro ně dostupné, ale s nutností překonávat mnoho překážek, mezi které patří zejména finanční náročnost, jazyková bariéra, nedostatek kurzů v cizím jazyce. Ukrajínští respondenti zmiňovali také předsudky a netoleranci vůči lidem z východu. Přesto celkově považují vzdělání v ČR za dostupné a jejich národnost jim podle jejich mínění přístup neznemožňuje.

Touto diplomovou prací by autorka chtěla apelovat na ty, kteří mají tu možnost či moc přístup cizinců ke vzdělání ovlivnit. Těmi jsou zejména pracovníci příslušných ministerstev, úředníci Odboru azylové a migrační politiky, lidé z neziskových organizací zaměřující se na cizince či pracovníci vysokých škol. V jejich silách, ale i v silách jednotlivých občanů, je ulehčit cizincům už tak náročný proces začleňování se do nové společnosti, což lze v první řadě prostřednictvím vzdělávání. Zpřístupnění vzdělávání ve všech oblastech, o kterých se v této práci hovoří, je investicí, ze které budou těžit nejen samotní cizinci, ale i majoritní společnost, a tedy investice s vysokou návratností.

Kromě objasnění podmínek, možností a překážek ve vzdělávání cizinců v teoretické části, mohou být přínosem této práce také cenné výpovědi respondentů. Ti upozornili na několik závažných problémů, které v této oblasti existují a jejich výpovědi mohou být zároveň jakýmsi vodítkem, jak tyto problémy napravit.

Cíl práce tímto autorka považuje za splněný a doufá, že tato práce bude podkladem pro další zkoumání tématu vzdělávání cizinců, které může být později cestou k zlepšení podmínek v této oblasti.

10. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Literatura:

BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ, M. *Etnické komunity: integrace, identita*. Praha: FHS UK, 2011. ISBN 978-80-87398-13-5.

BROUČEK, S. *Český pohled na Vietnamce: mediální obraz Vietnamu, Vietnamců a vietnamství*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003. ISBN 80-85010-46-1.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 978-80-246-0139-7.

DRBOHLAV, D. a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-039-1.

EVROPSKÁ MIGRAČNÍ SÍŤ. *Studie EMN o asistovaných dobrovolných návratech*. Praha: MVČR, 2010. ISBN 978-80-254-8735-8.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

GEORGIEVA, R. *Bulhaři v Čechách: kulturní charakteristiky, imigrační proces a společenská integrace v současné době*. Praha: FHS UK, 2011. ISBN 978-80-87398-16-6.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

HRDLIČKA, M., SLEZÁKOVÁ, M. *Nízkoprahové kursy češtiny pro cizince – příručka*. Praha: AUČCJ, 2007.

IČO, J. *Východiska, podmínky a historie příchodu Vietnamců do ČR*. IN: BAREŠOVÁ, I. (ed.). *Současná problematika východoasijských menšin v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN: 978-80-244-2645-7.

KABELA, M. *Vliv emigrace na psychické problémy a choroby českých emigrantů v Nizozemí*. IN: BROUČEK, S., HRUBÝ, K., MĚŠŤAN, A. *Emigrace a exil jako způsob*

života. O českém vystěhovalectví, exulanství a vztazích zahraničních Čechů k domovu. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0351-9.

KAPIŠOVSKÁ, V. *Jazyková situace mongolských migrantů v České republice.* IN: BAREŠOVÁ, I. *Současná problematika východoasijských menšin v České republice.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2645-7.

KOUCOUREK, J., PECHOVÁ, E. (ed.). *S vietnamskými dětmi na českých školách.* Praha: H&H, 2007. ISBN 108-7319-055-9.

LANGER, T., VETEŠKA J. (eds.). *Další vzdělávání ve světě migrujícího trhu práce. Sborník z mezinárodní konference konané dne 12. prosince 2008 pod záštitou Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.* Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-70-9.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Přístup imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v ČR.* Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2007.

NEŠPOROVÁ, O., KUCHAROVÁ, V. *Rodiny přistěhovalců II.* Praha: VÚPSV, v. v. i., 2009. ISBN 978-80-7416-040-0.

POŘÍZKOVÁ, H. *Privilegování „druzí“ aneb sociální integrace cizinců z vyspělých zemí.* IN: TRBOLA, R., RÁKOCZIOVÁ, M., HOFÍREK, O. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-023-0.

PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: teorie – praxe – výzkum.* Praha: ISV, 2001. ISBN 8085866722.

REISMAN, D. a kol. *Osamělý dav: studie o změnách amerického charakteru.* Praha: Kalich, 2007. ISBN 978-80-7017-062-5.

ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.* Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

TRBOLA, R., RÁKOCZIOVÁ, M. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I. – Integrační politika.* Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-19-8.

TRBOLA, R., RÁKOCZYOVÁ, M. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR II. – Role zaměstnání a vybraných institucí v procesu integrace*. Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-20-4.

TRBOLA, R., RÁKOCZYOVÁ, M. *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*. Praha: VÚPS, v. v. i., 2010. ISBN: 978-80-7416-067-7.

UHEREK, Z. *Integrace cizinců z hlediska emického a etického*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005.

VALENTOVÁ, E. (ed.). *Zvýšení role neziskového sektoru v oblasti sociální integrace pracovních migrantů v České republice*. Praha: ESF, 2012. ISBN 978-80-260-3541-1.

VÍZNEROVÁ, a kol. *Metodika nízkoprahových kurzů pro cizince*. Praha: Evropská kontaktní skupina, 2011. ISBN 978-80-904452-4-2.

VUPSV. *Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice; postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace*. Praha: VUPSV, v. v. i., 2008. ISBN 978-80-87007-83-9.

Internetové zdroje:

BURYÁNEK J. (ed.). *Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. [online]. Člověk v tísní – společnost při ČT, o. p. s., Praha 2002 [cit. 2013-05-12]. Dostupný z: http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/IKV1_komplet.pdf

Cizinci: Vzdělávání [online]. © Český statistický úřad, 2013 [cit. 2013-05-04]. Dostupný z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_vzdelavani

Cizinci: zaměstnanost [online]. © Český statistický úřad, 2013 [cit. 2013-05-03]. Dostupný z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_zamestnanost

Co je azyl, co je doplňková ochrana a co je mezinárodní ochrana? [online]. Copyright © 2010 ASIM o. s. [cit. 2013-05-05]. Dostupný z: http://www.asimos.cz/Zivotni-situace/Azyl/#Co_je_azyl

ČECHOVÁ, M., ZIMOVÁ, L. *Multietnická komunikace, zvláště ve škole* [online]. Naše řeč, Ústav pro jazyk český [cit. 2013-04-10]. Dostupný z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7610>

ČERVENKA, J. *Postoje Čechů k jiným národnostem a zemím* [online]. Socioweb 03/2011 [cit. 2013-04-25]. Dostupný z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=463&lst=1>

Doplňková ochrana [online]. © 2010 Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2013-04-29]. Dostupný z: <http://www.mvcr.cz/clanek/doplňková-ochrana.aspx>

Evropský návratový fond [online]. © 2010 Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2013-05-15]. Dostupný z: <http://www.mvcr.cz/clanek/evropsky-navratovy-fond.aspx>

EZZEDINE-LUKŠÍKOVÁ, P. *Slováci v ČR* [online]. 23. 12. 2005 [cit. 2013-04-29]. Dostupný z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=197&lst=117>

HOLEC, P. *Americká vlna v Praze* [online]. [cit. 2013-04-25]. Dostupný z: <http://www.svet.czsk.net/clanky/publicistika/amerpraha.html>

Informace o projektech Center na podporu integrace cizinců (CPIC) [online]. [cit. 2013-05-11]. Dostupný z: <http://www.integracnicentra.cz/Onas/informaceOProjektech.aspx>

JANSKÁ, E. *Ukrajinec – symbol levné pracovní síly v Česku, nebo zdroj investic na Ukrajině?* [online]. Ukrajinská iniciativa, 2013 [cit. 2013-05-15]. Dostupný z: <http://www.ukrajinci.cz/cs/prednasky-pro-zs/detail/ukrajinec-a-symbol-levne-pracovni-sily-vacesku-nebo-zdroj-investic-na-ukrajine/>

Klasifikace cizince [online]. © 2010–2011 ÚIV, 2011-06-30 [cit. 2013-04-22]. Dostupný z: <http://info.edu.cz/cs/node/3110>

Koncepce integrace cizinců [online]. © 2010 Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor azylové a migrační politiky, 25. 3. 2013 [cit. 2013-04-25]. Dostupný z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

KŘEČKOVÁ, N. a kol. *Podpora integrace cizinců v ČR – Potřeba a spotřeba zdravotní péče Ukrajinci žijícími dlouhodobě nebo trvale v ČR* [online]. Kostelec nad Černými lesy: Institut

zdravotní politiky a ekonomiky, 2003. [cit. 2013-05-12]. Dostupný z: http://www.eifzvip.cz/dokumenty/elektronicka_knihovna/Podpora_integrace_cizincu_II.pdf

Leontiyeva, Y. *Ukrajinci v ČR* [online]. © 2010 Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor azylové a migrační politiky, 25. 3. 2013 [cit. 2013-04-25]. Dostupný z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=200&lst=111>

Mongolsko [online]. [cit. 2013-05-11]. Dostupný z: <http://www.iom.cz/aktivity/migrace-a-rozvoj/mongolsko>

Právní a sociální poradenství [online]. [cit. 2013-05-11]. Dostupný z: <http://www.migrace.com/cs/delame/pravni-socialni-poradenstvi>

RADOSTNÝ, L. *Několik poznámek k problematice uznávání zahraničního vzdělání* [online]. 12. 8. 09 [cit. 2013-05-12]. Dostupný z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/nekolik-poznamek-k-problematice-uznavani-zahranicniho-vzdelani>

Společný evropský referenční rámec pro jazyky [online]. © MŠMT 2006–2012 [cit. 2013-04-23]. Dostupný z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>

Více než polovina Čechů neovládá žádný cizí jazyk [online]. 27/06/2012 [cit. 2013-04-25]. Dostupný z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/120627_eurobarometr_znalost_jazyku_cs.htm

Vyhláška č. 176/2009 Sb., kterou se stanoví náležitosti žádosti o akreditaci vzdělávacího programu, organizace vzdělávání v rekvalifikačním zařízení a způsob jeho ukončení [online]. 2013 © MŠMT 2006–2012 [cit. 2013-05-04]. Dostupný z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/nova-vyhlaska>

Vzdělávání cizinců [online]. [cit. 2013-04-25]. Dostupný z: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/660026E81A/\\$File/141411_k4CJ.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/660026E81A/$File/141411_k4CJ.pdf)

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách – text se zapracovanými novelami [online]. 2013 © MŠMT 2006–2012 [cit. 2013-05-04]. Dostupný z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/uplne-zneni-zakona-c-111-1998-sb-o-vysokych-skolach-text-se-zapracovanymi-novelami>

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu [online]. 2013 © Ministerstvo vnitra [cit. 2013-05-04].

Dostupný z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=325~2F1999&rpp=15#seznam>

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky [online]. 2013 ©

Ministerstvo vnitra [cit. 2013-05-04]. Dostupný z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=326~2F1999&rpp=15#seznam>

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti [online]. 2013 © Ministerstvo vnitra [cit. 2013-05-

04]. Dostupný z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=435~2F2004&rpp=15#seznam>

11. SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1:	Zaměstnaní cizinci podle nejvyššího dosaženého vzdělání k 31. 12. 2011	15
Tabulka č. 2:	Cizinci ze třetích zemí k 31. 10. 2012	17
Tabulka č. 3:	Občané ze zemí EU, EHP a Švýcarska	23

12. SEZNAM ZKRATEK

CPIC	Centrum na podporu integrace
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
EHP	Evropský hospodářský prostor
IOM	International Organization for Migration
KIC	Koncepce integrace cizinců
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MV	Ministerstvo vnitra
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
OAMP	Odbor azylové a migrační politiky
OPU	Organizace pro pomoc uprchlíkům
SUZ	Správa uprchlických zařízení
ÚP	Úřad práce

13. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I.: Vývoj počtu cizinců v České republice	I
Příloha II.: Rozhovory s respondenty v českém jazyce	II
Příloha III.: Rozhovory s respondenty, které byly vedeny v anglickém jazyce – originální znění	XXVIII

Příloha I.: Vývoj počtu cizinců v České republice

Rok	Cizinci celkem	Cizinci s trvalým pobytem	Cizinci s pobytem nad 90 dnů (dlouhodobý nebo přechodný pobyt)
1990	35 198	27 204	7 695
1991	38 002	28 457	9 204
1992	49 957	29 145	20 428
1993	77 668	31 072	46 070
1994	104 343	33 164	71 179
1995	159 207	39 242	119 965
1996	199 152	46 388	152 764
1997	210 311	56 797	153 514
1998	220 187	64 352	155 835
1999	228 862	66 754	162 108
2000	200 951	66 855	134 096
2001	210 794	69 816	140 978
2002	231 608	75 249	156 359
2003	240 421	80 844	159 577
2004	254 294	99 467	154 827
2005	278 312	110 598	167 714
2006	321 456	139 185	182 271
2007	392 315	157 512	234 803
2008	437 565	172 191	265 374
2009	432 503	180 359	252 144
2010	424 291	188 952	235 339
2011	434 223	196 408	237 815

Příloha II.: Rozhovory s respondenty v českém jazyce

- **Anna**

Učíte se česky?

Ano, když jsem sem poprvé přijela, chodila jsem na intenzivní kurz češtiny.

Proč?

Původně jsem chtěla studovat na české univerzitě, tak jsem sem přišla, přišla jsem do České republiky naučit se česky v tom jazykovém kurzu a potom jsem se chtěla dostat na českou univerzitu. To se nepovedlo, nicméně česky se stejně učím.

Máte nějaké jiné zkušenosti s kurzy češtiny?

Kurzy češtiny? Ne, nemám. Byl to pouze ten jeden konkrétní jazykový kurz, do kterého jsem chodila.

Myslíte si, že tento kurz odpovídal Vaším potřebám?

Potřebovala jsem se učit, protože jsem tu byla jenom tři měsíce. Potřebovala jsem více času... ale dalo mi to ty nejdůležitější základy a pak jsem pochytila víc tím, že jsem mluvila s Čechy.

Myslíte si, že vaše jazyková úroveň hraje rozhodující roli při hledání zaměstnání?

Myslím, že ano. Je to velká výhoda, protože ať už chcete v Praze dělat cokoli, potřebujete ovládat jazyk na nějaké úrovni. Pracuji pro anglické noviny, ale i tak musíte číst zprávy v češtině, musíte telefonovat lidem, kteří nemluví dobře anglicky, proto je důležité mluvit česky.

Studovala jste nebo plánujete zde studovat na univerzitě?

Studuji v České republice, ale chodím na Anglo-americkou vysokou školu, ale ne, nechci studovat tady... Nechci studovat magisterský stupeň tady v České republice.

Do jaké míry jsou podle vás univerzitní kurzy dostupné pro cizince?

Myslím, že to závisí na oboru, na který se hlásíte. Co se týče státních univerzit, záleží na tom, na jaký se hlásíte obor. Třeba je velká šance se dostat na technické univerzity, kde není tolik

lidí. A kde není tak důležitý jazyk, ale důležitější je matematika a fyzika. A na soukromé univerzitě je velice snadné se dostat.

Jak byste popsala své znalosti o České republice v oblasti kultury, tradic, právního systému atd.?

Snažím se dívat na české filmy, zkouším číst v češtině a snažím se číst české zprávy, takže mám tu úplně základní znalost, takovou tu obecnou znalost kam ta země směřuje, ale není to nijak do hloubky.

Existují na to nějaké kurzy?

Ano, dokonce moje vysoká škola, která je anglo-americká, nabízí kurzy českého jazyka, české kultury a architektury, takže to je dostupné. Ale kromě mé školy nevím o ničem jiném.

Rozumím. Kromě výše zmíněných kurzů, absolvovala jste, nebo plánujete absolvovat v České republice nějaké kurzy nebo tréninky?

Ne, nemám to v úmyslu. Chci si tady dodělat bakalářský stupeň a poté pokračovat ve svých stážích. Ale hlavně v anglických firmách, anglických novinách a médiích.

Do jaké míry je toto vzdělávání dostupné pro cizince?

Nikdy jsem se o to nezajímala, takže opravdu nevím.

Platí obecně, že cizinci mají v České republice dobré možnosti vzdělávání?

Určitě to platí o soukromých univerzitách a soukromých institucích. Ale státní vysoké školy jsou jiné a cítím, že je tam hodně předsudků vůči každému, kdo pochází ze země od Slovenska na východ. Takže pro toho, kdo nemluví česky velmi dobře, není jednoduché být přijat.

Jsou zde nějaké překážky?

Pro mě bylo horší, například, pochopit systém přihlašování na státní vysokou školu, protože je to docela komplikované pro ty, kdo nemluví dostatečně dobře česky, je těžké porozumět tomu, jaké jsou požadavky. Jediné obory, na které jsem se mohla přihlásit byly Tlumočnictví z češtiny do angličtiny a Čeština jako druhý jazyk a Čeština jako cizí jazyk a když jsem přišla na přijímací zkoušky, ze 60 lidí tam bylo 40 Slováků, což si myslím, že je docela nefér,

protože Slováci, jejichž druhým jazykem je čeština, na rozdíl od Ukrajinců a Rusů nebo kohokoli jiného... to není spravedlivá soutěž. Oni jsou vystaveni české kultuře víc než my...

Ovlivňuje nějak vaše národnost přístup ke vzdělání?

Ne, to si nemyslím. Kdybych chtěla, opravdu chtěla studovat na státní vysoké škole a studovat v češtině, nemyslím si, že bych měla nějaké problémy.

- **Valentin**

Učil jste se někdy česky?

Ne.

Proč ne?

(pauza) Protože studuji na Anglo-americké univerzitě a tam se nevyžaduje žádná znalost češtiny, abyste tam mohla studovat.

A máte to v plánu?

Já se češtinu učím.

Jak?

Učím se sám. Pochytávám slova a slovní obraty tím, že slyším, co lidé říkají. A protože hodně Čechů... vyžadují, abyste uměla alespoň něco, takže jsem se naučil pár frází. To je všechno.

Existují nějaké kurzy?

Nějaké jsou na mojí univerzitě. Kromě těch nevím. Ale musí být.

Myslíte, že vaše jazyková úroveň hraje rozhodující roli při hledání zaměstnání?

V České republice? Na sto devadesát devět procent ano. Nezkoušel jsem to, ale vím, že... je logické být schopen mluvit jazykem, kterým mluví všichni obyvatelé po celé zemi, takže ano.

Studoval jste, nebo plánujete zde studovat na střední nebo vyšší odborné škole nebo na univerzitě?

V současnosti studuji na Angloamerické univerzitě. Bakalářské studium.

Je to podle vás dostupné pro cizince?

Jsou.

Jak byste popsal své znalosti o České republice v oblasti kultury, tradic, právního systému atd.?

(pauza) Na takovou otázku jsem moc mladý. Potřebuji víc času, abych poznal vaši zemi.

Jsou na to nějaké kurzy?

Ano.

Kde?

Tento semestr studuji evropskou historii, učíme se historii České republiky, prošli jsme Havlovu krátkou esej o nezávislosti (Moc bezmocných, pozn. aut.)... o tom, jak získat nezávislost, jak bojovat proti komunistické propagandě. Ano, jsou tady dostupné kurzy, aby se člověk naučil o České republice. Samozřejmě.

Kromě výše zmíněných kurzů, absolvoval jste, nebo plánujete absolvovat v České republice nějaké další vzdělávání, kurzy?

Ne, pouze univerzitu, nic jiného.

Do jaké míry je další vzdělávání a kurzy dostupné pro cizince?

Vůbec jsem nezkoumal možnosti nějakého dalšího studia, možná jazyk... ne, neumím na to odpovědět.

Myslíte si, že cizinci mají v České republice přístup ke vzdělání?

Myslím si... podle mého názoru přicházejí, aby zde studovali, takže ano.

Jsou zde nějaké překážky?

Ano.

V čem je vidíte?

V toleranci Čechů vůči jiným národům, nízkou znalost jejich vlastní historie a historie jiných národů, nedostatečná znalost jiného jazyka kromě češtiny. To je všechno.

Ovlivňuje nějak vaše národnost váš přístup ke vzdělání?

Ke vzdělání? Ne, vůbec ne.

- **Boris**

Učíš se češtinu?

Ne.

Proč?

Protože k tomu nemám potřebu... nemám důvod proč se učit češtinu. Mluvenou češtinu umím docela dobře a psanou češtinu umím jakž takž, takže mi všichni můžou rozumět. Pořád dělám jako chyby mezi „y“ a „i“ a tak dál, ale to si nemyslím, že je zvlášť, tolik podstatný pro mě, že bych třeba nemohl dělat práci.

Kde a jak ses učil?

Žil jsem tady od malička, takže vyloženě od... skoro celou základní školu, ale i předtím jsem chodil mezi děti. No od svých tří let v podstatě bydlím v Česku, takže nebyl problém se naučit.

Myslíš si, že je tu dostatečná nabídka kurzů češtiny pro cizince?

Myslím, že je adekvátní.

Myslíš si, že tvoje znalost češtiny ovlivňuje tvoje možnosti na trhu práce?

Ne.

Studoval jsi nebo plánuješ studovat střední, vyšší odbornou nebo vysokou školu?

Střední jsem skončil, ale ne českou, ale anglickou. Od osmý třídy jsem přešel na střední anglickou školu a mám i bakalářku. Ale ne z český školy, ale z cizí.

Je vzdělávání se tady v České republice pro cizince jednoduché?

Pro cizince si upřímně nemyslim, že je to nejjednodušší.

Vzdělával ses nebo plánuješ se vzdělávat v otázkách české kultury, zvyklostí, právních norem a podobně?

Nevzdělával jsem se příliš, protože jsem k tomu neměl nějaký důvod... českou kulturu znát. Spíš jsem jí poznával průběžně a v poslední době jsem se docela dost začal učit českou historií, ale to je kvůli mé práci, kterou teďka dělám.

Zvýšil sis nebo plánuješ si zvýšit v České republice kvalifikaci?

Ne.

Mají cizinci v České republice přístup ke vzdělání?

Myslim si, že určitě maj.

Pocit'uješ nějaké bariéry?

Záleží, kde ten cizinec studuje. Když studuje v český škole, tak ano. Když studuje v zahraniční škole v Česku, tak ne. Já jsem se osobně setkal s velmi rasistickou bariérou ze strany Čechů. Šikana a tak dále.

Ovlivňuje tvoje národnost možnosti, které tady v oblasti vzdělávání máš?

Nemyslim si, že ovlivňovala. Možnost tady má studovat každý, záleží jenom na tom, kde bude studovat. Ovlivňovalo to to, že já jsem nebyl Čech a že, no (pauza) ta šikana a ten přístup Čechů vůči mě. To vůbec nezáleželo ani na tom, jestli jsem občan Český republiky nebo nejsem, prostě všichni ví, že nejsem Čech a občanství nezáleží jako na tom, odkud seš. Ale já jsem automaticky byl náký země a to je problém.

- **Oksana**

Učíš se česky?

Ano. Nebo proč jsem se učila česky (?) ... No prostě jsem zvolila češtinu jako jednu z možností, někdo se učil anglicky, málo lidí umí česky, tak jsem se rozhodla učit česky.

Dobře. Jak a kde ses učila?

Studovala jsem na Ševčenkově univerzitě v Kyjevě. Pět let. A potom v Čechách, měli jsme možnost přijet do Čech na praxi. Byla jsem tady třikrát a vždycky krátkodobě, maximálně jeden měsíc.

A když ses přistěhovala do Čech?

Ne, už jsem se neučila.

Je tady dostatečná nabídka kurzů češtiny?

Tak většinou takové větší jazykové školy nabízejí kurzy, záleží na tom, jak dlouho cizinec bude navštěvovat ty kurzy. To si myslím je nejlepší možná varianta, naučit se, mít lektora, který ti vysvětlí nějaké věci a ještě prostředí to prohloubit.

Myslíš si, že tvoje znalost češtiny ovlivňuje tvoje možnosti na trhu práce?

Rozhodně, rozhodně ovlivňuje. Ale já si myslím, že spíš, když firma bude volit mezi cizincem, stejně dobrým jako Čechem, tak že zvolí stejně Čecha. Protože s tím můžou být... můžou vzniknout nějaké komplikace s dokumenty, doklady a tak. Prostě to jsou problémy navíc, takže je to zbytečné. Já si myslím, že když firma hledá někoho, kdo zná nějaké prostředí, třeba na Ukrajině, ruské, ukrajinské prostředí, tak pak zvolí vyloženě Ukrajince nebo Rusa, kvůli tomu, prostě že člověk je odtud a lépe tomu rozumí.

Studuješ nebo plánuješ studovat vysokou školu?

No, ještě jsem to nezjišťovala. Já mám titul magistra, což mi umožňuje dělat učitelku, takže v podstatě jsem o tom nikdy neuvažovala. Možná bych zvolila něco jiného, protože u mě vlastně vzniká problém, že já umím česky jako všichni Češi, ale neumím nic dalšího, jakoby navíc, co neuměj Češi. Prostě já, když vezmeme člověka... jsem prostě jako Čech bez vzdělání, de facto. Takže já bych zvolila třeba nějaký jiný úplně obor, abych mohla třeba, já nevím, dělat zdravotní sestru, nebo účetní, nebo něco jiného úplně.

Vzdělávala ses nebo plánuješ se vzdělávat v otázkách české kultury, zvyklostí, právních norem a podobně?

Českou kulturu a zvyky znám velice dobře, protože my jsme to vlastně probírali na univerzitě a zvyky v praxi, v rodině pěstujeme (smích), takže jakoby mám přehled. Co se týče práva, bohužel ne, a to mě mrzí, protože jako cizinka měla bych mít přehled co musím, abych neměla problémy. Ale nikdy jsem nedostala žádný papír, co musím splňovat. Třeba mě strašně zarazilo když jsem byla na úřadě nahlásit, ne na českým úřadě, ale úřad, kterej je spojen s cizinci, že chci změnu trvalého pobytu, tak mi bylo řečeno, že za rok mám přijít stejně i kdybych se nepřestěhovala. Jako fakt nevím proč. Na základě čeho (?) Kolik je ještě takových povinností(?) Co na mě můžou vytáhnout třeba za deset let, že jsem nesplnila... Nevím, já tady žiju už pět let a slyšela jsem poprvé, že musím nahlašovat tohleto každý rok (smích).

Jsou na to nějaké kurzy?

Co se týče kultury, si myslím, že rozhodně nemají přístup. Protože já si myslím, že by byl docela fajn kurz pro cizince třeba v rámci jako kurzů češtiny pro cizince, nebo i tak zvlášť, prostě tady je spousta cizinců, tak třeba na nějaké jazykové škole, aby byl takový kurz, který byl zaměřen na tradice a kulturu. A stejně kdo o to má zájem, můžou si něco přečíst nebo tak. Co se týče práva, rozhodně ne, protože právo je v podstatě, z mého hlediska strašně nudná věc a donutit se číst nějaké zákony jen tak... já bych přečetla zákon, který se týče cizinců, ale studovat, nevím. Teď jsem podnikatel, OSVČ, tak jako samozřejmě mám o tom nějaký větší přehled, ale co se týče práva, já si myslím, že to není reálný.

Zvýšila sis nebo plánuješ si zvýšit kvalifikaci ještě jiným způsobem?

Chodím třeba na různé ty semináře pro lektory v jazykovce. Zatím jinak nevím.

Mají cizinci v České republice přístup ke vzdělání?

Já si myslím že ano, myslím, si, že ano, protože jelikož univerzity jsou zdarma, tak může v podstatě každý, kdo chce a cítí se na to, tak to můžou zkusit. Jedině vím, že jsou komplikace, protože musíš dělat nostrifikaci vysvědčení, což je problematické, protože my máme různý počet hodin, třeba z matematiky nebo z biologie, a potom lidi, nebo ještě jako mladí lidi, vlastně musí za jeden rok dělat ty nostrifikace. To znamená, že eventuálně udělat zkoušky a pak ještě stejnej rok udělat zkoušky na vysokou školu, což je strašně moc, jakoby to je velkej stres. Takže když nemáš žádnou podporu, jako známých nebo nějakou firmu, tady

jsou i firmy, které se vyloženě zabývají tím, že když jim zaplatíš peníze, tak ti zprostředkovávají tyhle věci, a to potom samozřejmě strašně usnadní, protože ni vědí, kam je potřeba jít, co je potřeba doplnit, jaké formuláře. Ale stojí to hodně peněz. A hlavně, nevím, jestli někdo bude odhodlán třeba ve třiceti letech studovat. Spíš ten velký zájem ze strany cizinců je do dvaceti let. Prostě sedmnáct, osmnáct, devatenáct, dvacet let, protože pak si myslím, že to hasne, protože starší už si musí vydělávat na život a není prostor pro studium.

Pocit'uješ nějaké bariéry?

No, já si myslím, že první to je jazyková bariéra, že musíš se naučit nejdřív česky, takže investovat do toho čas a peníze. To je největší bariéra. Pak, já si myslím, že to není jednoduché zjistit, co je všechno potřeba, aby... jaké doklady, co musíš do kdy předložit. Tak je to složité. Jakoby možná i informace není, já si myslím, že třeba Karlova univerzita nemá na svojí stránce... nějakou prostě že takovou... informace pro cizince. Jakoby pokud chce cizinec studovat, tak že by musel mít nějaké podmínky, nic takového, jako musí pátrat prostě strašně složitým způsobem, aby zjistil jakoby informace.

Ovlivňuje tvoje národnost možnosti, které tady v oblasti vzdělávání máš?

Tim, že jsem Ukrajinka, tak spousta lidí si myslí, že je to přínosnější z hlediska toho... takhle, kdyby přijel Američan, tak prostě česky nerozumí. Tady je aspoň velká šance, kdyby byl nějaký problém, tak se prostě dá se nějak domluvit. Tohleto je dobrý. Ale není to dostačující. Aby člověk byl úspěšný, musí se naučit česky. Já musím říct, že nikdy jsem neměla žádné problémy v Čechách, nikdy mi nikdo neřekl, že jsem cizinka a kvůli tomu něco. Takže, ale já si myslím, že právě že ta čeština, od samého začátku, že vlastně jsem se tvářila strašně suverénně, řešila jsem od začátku nějaké problémy, buď nějakou reklamaci nebo tak, nikdy mi nikdo neřekl jako že nerozumí nebo že něco. Ale znám spoustu lidí nebo aspoň tak jsem slyšela od někoho, že prostě někdo se tváří strašně blbě, třeba servírka, když obsluhuje lidi jiné národnosti. Takže opravdu jazyk strašně ovlivňuje.

- **Olena**

Učíte se česky?

Ne.

Proč ne?

No, já jsem se učila jenom tak, ze slov. Když jsem pracovala, tak jsem se učila, takhle.

Víte o nějakých kurzech češtiny?

Ne. Slyšela jsem, ale nevím.

Myslíte si, že to, jak mluvíte česky, ovlivňuje, jakou máte možnost pracovat?

Ano, ano.

A jak?

Záleží na mě, co umím dělat. Jestli umím za počítačem, takže musím tomu víc síly dát na to... čtení, psaní, abysem věděla jak to... (...), tak abysem věděla jak to je.

Studovala jste střední nebo nějakou školu v České republice..?

Vůbec, vůbec ne.

Nebo plánujete to?

Chtěla bych jednou, ale to záleží na...peníze a takovejch věcech.

Učila jste se nějak o český kultuře, o tradicích nebo něco takovýho?

Ne. Ne, ne, ne, neměla jsem čas na to. Musela jsem pořád pracovat.

A myslíte si, že jsou na to nějaký kurzy?

No, to jsem nepřemýšlela, ale myslím, že jo. Že jsou.

Jak je to jednoduchý pro cizince učit se tyhle věci?

Není.

A jak je jednoduchý pro cizince studovat tady školu střední, vysokou...?

Spíš tu vysokou je těžký.

Ještě nějak jinak zvýšila jste si nebo plánujete si zvýšit kvalifikaci?

Plánuju si.

A jak?

Chtěla bych udělat nákou masérku, kadeřnici, no záleží na mě, co by (...). Víc ne, protože nejsem moc vyučená taková, že bych mohla něco.

Je to jednoduchý pro cizince tady si zvýšit kvalifikaci?

Ne, myslím, že ne.

Dobře, a myslíte, že mají cizinci v České republice přístup ke vzdělání?

Nevím, to jsem nevěděla, s tím sem jako.. se neznam.

A jsou tady nějaký bariéry, když chcete studovat nebo něco se naučit?

Jsou, jsou.

A jaký třeba?

Třeba peníze nebo třeba zdraví. Tady jsou děti, nemůžu nikam jít.

Ovlivňuje Vaše národnost, to, že jste Ukrajinka, Vaše možnosti, jaký tady ve vzdělávání máte?

Ano.

A jak?

Tim, že jsme tady, tak že musíme to nějak učit se. Ze začátku... nula. Rozumíš, když někdo chodí do školy, tak to je lepší, ale když nechodili jsme tady, tak to musíte.. já nevím, jak to...takový věci, stává se, že odjedete na Ukrajinu, pak si pletete takový ty písmena, nebo spíš takový ty slova, tak to je pro mě takový zážitek už kolikrát.

- **Sage**

Učíte se česky?

Byla jsem na třech hodinách a pak jsem přestala (smích).

Proč?

Byla jsem jen... trochu zavalená tím kulturním šokem. A ten učitel postupoval velmi, velmi rychle a ty hodiny nebyly povinné, takže tam nebyl ten hnací motor, abych pokračovala. Myslela jsem, že bych se mohla později učit sama.

Myslíte si, že vaše znalost češtiny ovlivňuje vaše možnosti na trhu práce?

Ano, právě hledám práci, a to určitě roli hraje. V tom, co chci dělat, zvlášť když jsem studentka, typické studentské práce, myslím jako v zákaznickém servisu, práce v kavárnách a podobné věci, bez znalosti češtiny nemůžu dělat. Takže jsem omezená na cestovní ruch a to je jenom průvodcovství.

Studovala jste nebo plánujete studovat vysokou školu v České republice?

Jsem na univerzitě. Tak, jsem tady sedm měsíců a budu pokračovat ve studiu do příštího roku. Je tady taky možnost jít na doktorské studium, ale to jsem se ještě nerozhodla.

Jak dostupné to pro cizince je?

Hm, myslím, že jsou velmi dostupné. Ale to záleží na daném studijním programu. Tím myslím, že si nemůžu příliš vybírat, co budu studovat, ale jsou velmi přístupné.

Vzdělávala jste se nebo se plánujete vzdělávat v otázkách české kultury, zvyklostí, právních norem?

No, myslím, že když už jsem tu sedm měsíců, tak mám dobrý rozhled, vím, že tady je... že tady musím být mnohem víc opatrná co se týče byrokracie a práva, právo může být víc...jiné než doma. Co se týče kultury, to je zapeklitější, já jakoby... řekla bych, že se snažím... lidi přijímají stereotypy velice rychle, že jo. Takže se snažím porozumět tomu, z čeho ty stereotypy vycházejí a jestli vlastně mají nějakou váhu nebo ne.

Jak jste se to učila?

Jen tím, že máme české kamarády.

Jsou tady na to nějaké kurzy?

Ne, nejsou. Měli jsme... jeden z našich vyučujících, když jsme sem přijeli, měli jsme takový orientační týden a on nám vyprávěl hodně o české kultuře a podobných věcech.

Zvýšila jste si nebo plánujete si jinak zvýšit v ČR kvalifikaci?

No, skončím školu s magisterským titulem z oboru Management půdy a vody, takže (pauza)...

A kromě vysoké školy je něco, co se plánujete tady naučit?

No, dělám si kurz na průvodce v cestovním ruchu. Učím se nějaké věci, abych to mohla dělat, učím se hlavně víc historie, příběhů.

Jaké jiné kurzy jsou dostupné pro cizince?

Co jsem viděla, tak jsou tady nějaké taneční kurzy. A kurzu jógy na ČVUT. Kromě toho jsem po žádném jiném kurzu moc nepátrala. Takže pár jich tady je.

Mají cizinci v České republice přístup ke vzdělání?

Ano, hlavně z mojí zkušenosti, pomohli nám se stipendiem. Takže určitě.

Jsou tu nějaké bariéry?

Je tady kulturní a jazyková bariéra, poznávání nového místa a s tím spojená bariéra, rozdíly v dopravě, protože jako Američané jsme měli auta a vy je tady už nemáte, což ovlivňuje organizaci času...

Ovlivňuje vaše národnost možnosti, které tady v oblasti vzdělávání máte?

Jestli moje národnost ovlivňuje, jestli mám přístup ke vzdělání... Vlastně zjišťuji, že někteří vyučující, protože jsou Češi a angličtina je jejich druhý jazyk, jsou trochu (...) při výuce amerických studentů, takže protože jsme rodilí mluvčí, je to... váhají, do jaké míry nás mají opravovat a to jsem nečekala.

- **Jonathan**

Učil jste se někdy česky?

Ano, když jsem přijel, bylo to v dubnu 2011, tak jsem se učil sám... Moje manželka je Češka, takže mi pomáhala. Ale zjistil jsem, že to nefunguje, protože a) jsem líný a b) myslím, že není dobré, aby vás učila vlastní manželka. Takže jsem se v září 2011 přihlásil do kurzu a od té doby se učím česky 2-3 krát týdně 90 minut. Platil jsem si to. Bylo to v Caledonian School. Měl jsem slevu, protože jsem tam pracoval jako učitel. Rok jsem si platil 90 minut každé

úterý a čtvrtek. Měl jsem rád toho lektora, takže jsme si ho spolu s 3 dalšími studenty, dvěma z Francie a jedním ze Španělska, začali platit soukromě na dvakrát 90 minut týdně. A potom jsem měl 90 minut v Prestu, to bylo jako oběd zdarma. Takže teď se učím třikrát 90 minut týdně.

A proč se učíte česky?

Protože moje manželka je Češka, je těhotná, naše dítě bude Čech. A to je důležité. Budeme mít české miminko, takže pro mne je důležité, aby dítě bylo bilingvní, chtěl bych s ním mluvit česky a manželka česky. Rovněž si myslím, že mi to zvyšuje možnost pracovního uplatnění. Myslím, že pokud se naučím plynule česky, snadněji získám určitou pracovní pozici. Například tady je místo ředitele. Nikdy nebudu moci dělat ředitele jazykové školy, pokud nebudu mluvit ... česky.

Myslíte si, že tyto kurzy odpovídají Vaším potřebám a potřebám studentů?

Celkově jsem byl spokojen, ano. Jedna věc, kterou vidím teď, když jsem víc pokročilý, je, že já jsem v češtině momentálně asi na úrovni B1, a naprostá většina kurzů češtiny jsou pro úroveň A0, A1. Takže teď, když se pomalu zlepšuji, možnosti najít kurz na trochu vyšší úrovni jsou značně omezené. Například zde v Prestu jsem měl zájem o kurz B1, ale nenašlo se dostatek studentů, aby se kurz mohl otevřít. Jsou potřeba čtyři studenti a já jsem nemohl sehnat další tři, kteří by tam chtěli chodit, takže to nebylo možné. Takže teď chodím do kurzu A1. Je to pro mne docela jednoduché, ale jak jsem řekl, platím si i soukromé hodiny a tam jsou všichni zhruba na stejné úrovni. Všichni jsme B1, někteří B2. Raději si platím soukromé hodiny.

Rozumím. A studoval jste, nebo plánujete studovat na vyšší odborné škole nebo univerzitě?

V češtině?

Ano, v České republice.

Ne, ale chtěl bych. Zatím jsem si ale úplně všechno nezjišťoval, vím to jen z doslechu... Vyšší vzdělání je tady zdarma, ale v češtině. Takže pokud se mi podaří dosáhnout... pokud bych se naučil česky dostatečně, měl bych zájem zde studovat, ano.

Je podle vás vysokoškolské studium dostupné pro cizince?

No, jak jsem řekl, nevím přesně, protože se teď o to nezajímám. Něco jsem slyšel od lidí, je to jenom z druhé ruky, ale slyšel jsem, že pokud mluvíte česky, je to dostupné. Ale pokud byste chtěla studovat v angličtině, pak je to drahé. A já si momentálně nemohu dovolit utratit mnoho peněz za studium. Takže podle toho, co vím, musím se dál učit česky, abych se dostal na neplacené studium, nebo studium za přijatelnou cenu.

Jak byste popsal své znalosti o České republice, co se týče kultury, tradic, právního systému?

Zlepšuje se to. Jsem tady teď dva roky. A předtím jsem byl se svou... tehdy přítelkyní, teď je to má manželka. Byli jsme spolu sedm let, takže jsme jezdili do Česka na návštěvy dvakrát ročně. Takže do Česka jezdím pravidelně od roku 2005, nebo tak nějak. Takže si myslím, že Čechům už do jisté míry rozumím. Když jsem se seznámil se svou přítelkyní, přečetl jsem si knihu *Czechs in a Nutshell* o české kultuře a tradicích. Přečetl jsem to a velice mě to zajímalo a potom jsem samozřejmě poznal manželčinu rodinu a přátele. A protože bydlíme mimo město, chodíme do místních hospod a setkáváme se s lidmi, kteří nejsou z Prahy, mluvím s nimi, a pak... myslím, že tomu rozumím. Samozřejmě jsou věci, kterým pořád ještě nerozumím. Ale byl jsem tady na Vánoce, na Velikonoce, vím jak to chodí, když má někdo svátek, a teď zrovna čtu *Dobrého vojáka Švejka*. Myslím, že postupně chápu českou mentalitu. Možná ten právní systém ne natolik. Něco o tom vím z rozhovorů se studenty. Říkají mi o českém právu... protože jsem byl policajtem, takže mám určité právní povědomí. A porovnávám to... Učil jsem i kurzy právnícké angličtiny. Takže jsme se studenty diskutovali o tom, jak se liší české právo od evropské legislativy, takže myslím, že se i v právním systému trochu vyznám. Ale ne úplně.

Jsou na to nějaké kurzy?

O české kultuře? Nemám zdání. Nikdy jsem se o něco takového nezajímal. Mě baví poznávat ji s rodinou a přáteli tak nějak za pochodu, v běžném životě. Nikdy jsem nechtěl studovat českou kulturu jako akademický obor. Já jsem se pouze snažil integrovat do české společnosti.

Rozumím. A kromě výše zmíněných kurzů, zúčastnil jste se, nebo plánujete se zúčastnit nějakého vzdělávání v České republice?

Pouze... Speciální kurz pro učitele angličtiny. Byl to *Pearson language testing*, takže teď mohu testovat mluvený jazykový projev. Ale jinak jsem se nezúčastnil v České republice žádného typu vzdělávání, které by nemělo přímou spojitost s vyučováním angličtiny. Jak jsem zmínil, pokud by bylo možné studovat na univerzitě, měl bych zájem. Ale nemám žádné určité plány.

Je to další vzdělávání dostupné pro cizince?

Hmm... Obávám se, že nevím. Kéž bych byl vyzkoušel některý z těch kurzů abych vám o tom mohl říct... Zkusím si vzpomenout na nějaké jiné cizince, které znám, jestli mají nějaké zkušenosti, ale neslyšel jsem o tom mnoho, takže nevím. Je mi líto.

Mají podle vás v České republice spravedlivý přístup ke vzdělání?

To záleží na tom, co myslíte tím „spravedlivý“.

Rovné šance.

Kvůli českému jazyku, a tomu dobře rozumím, protože jestli jste v České republice a chcete studovat, je normální očekávat, že lidé budou mluvit nebo rozumět češtině. Ale myslím, že jelikož je český jazyk tak těžký, podle mého názoru je studium v češtině obtížné, pokud nemluvíte česky. Pak to zabere dlouhé roky přípravy, aby se člověk dostal na úroveň, kdy mluví a rozumí češtině na akademické úrovni. Myslím, že to není otázka nespravedlnosti, ale myslím, že požadavek ovládnutí češtiny je normální, pokud chcete studovat v Čechách. Myslím si, že pokud by se v Čechách mohlo studovat zadarmo v angličtině, byly by české školy... nevím, možná jsou, ale pokud vím, tak ne... zaplaveny lidmi, kteří by chtěli vystudovat zadarmo. V rámci Schengenu a Evropské unie je volný pohyb, takže by sem pravděpodobně proudili spousty lidí, aby získali zadarmo univerzitní vzdělání, a to by myslím nebylo spravedlivé. Takže si myslím, že v tomto smyslu je to spravedlivé, ale je to náročné.

Jsou zde nějaké další překážky?

Kromě jazyka? Nic, o čem bych věděl. Pouze jazyk.

Má vaše národnost nějaký vliv na váš přístup ke vzdělání v České republice?

Mohu mluvit jenom ze své zkušenosti. Mám svobodu tady žít, svobodu zde pracovat. Když jsem přijel, musel jsem se zaregistrovat u cizinecké policie, což nebyl úplně příjemný proces. Nevím, jaké by to bylo, kdybych se zde přihlásil na univerzitu.

- **Charlotte**

Učila jste se někdy česky?

Ano.

Proč?

No... na začátku jsem si myslela, pokud budu bydlet v nějaké zemi, asi by stálo zato naučit se nějaké základy jejich jazyka.

Jak nebo kde jste se učila?

Měla jsem soukromé učitele a chodila jsem do Caledonian, do jazykové školy.

Vyhovoval kurz vašim potřebám?

Hmm... Řekla bych, že ne, organizace kurzu mi nevyhovovala, a učitel... neměl moc smysl pro humor, takže to byla spíš dřina než zábava.

Víte tady v České republice o nějakých dalších kurzech češtiny? Nebo jestli jsou dobré?

Soukromé hodiny se mi líbily daleko víc. Mí soukromí učitelé byli o moc lépe připraveni... dělali to líp než certifikovaní jazykáři.

Myslíte si, že vaše jazyková úroveň hraje rozhodující roli při hledání zaměstnání?

Ne.

Studovala jste nebo plánujete studovat na univerzitě v České republice?

Ne.

Myslíte, že je vysokoškolské studium dostupné pro cizince?

Myslím, že ano. Myslím, že pro cizince je zde hodně příležitostí učit se česky, ať už je to na univerzitách, prostřednictvím jazykových škol nebo individuálních hodin u soukromých učitelů. Myslím, že se vkládá hodně energie do toho, aby byla čeština přístupná cizincům.

A univerzitní studium, myslím regulérní studium na univerzitě, je to dostupné pro cizince?

Hm, nemám informace z první ruky, ale pracuji s některými lidmi, kteří sem přišli z Německa nebo z Polska studovat češtinu, a jedna holka, se kterou dělám, je z malého města v Německu, přišla studovat češtinu na Masarykovu univerzitu a moc si to pochvaluje.

Jak byste popsala své znalosti o České republice v oblasti kultury, tradic, právního systému atd.?

Řekla bych, že mám poměrně dobré znalosti z českého práva, které se týká cizinců, protože jsem prošla imigračním procesem. Některé z těch zákonů jsou hodně podobné těm v jiných zemích. Pokud jde o kulturu, tam je to horší. Myslím, že Češi nejsou příliš otevření a nesdílejí snadno své kulturní zážitky. Ani o politice toho moc nevím, protože nerozumím... Vím, že je zde parlament, že máte prezidenta, ale že ten prezident nemá velkou pravomoc, ty má spíš premiér, nebo tak nějak. Takže opravdu nemám hluboké vědomosti o české politice.

Jsou na to nějaké kurzy? Znáte nějaké?

Nevím, že by se někde vyučovala politika.

Nebo kurzy zaměřené na kulturu, nebo na to, jak se lépe adaptovat na prostředí... aby se cizinci poučili o kultuře a podobně?

Asi nevím o žádných kurzech na univerzitě. Na druhou stranu existuje mnoho organizací, například i zde v Brně máme skupinu, která pomáhá imigrantům začlenit se do komunity v Brně. Staví jakési mosty mezi očekáváním imigrantů a tím, co je zde v Brně ve skutečnosti čeká, a věnují se projektům, které imigrantům umožní participovat na místním kulturním životě v Brně. Takže myslím, že to kulturní vzdělávání je pro ně dostupnější než třeba politické.

Kromě výše zmíněných kurzů, zvýšila jste si nebo plánujete si zvýšit kvalifikaci nějak jinak?

Ne.

Mají zde cizinci přístup k jinému zvyšování si kvalifikace?

Nevím, nemám žádnou osobní zkušenost, protože se o to opravdu nezajímám. Ale můj odhad by byl asi trochu složitý. Protože když jste anglický rodilý mluvčí a chtěla byste se zúčastnit vzdělávání v České republice, tak ty kurzy by byly pro někoho ze západu... Řekla bych, že Česká republika trochu zaostává ve vzdělávání v oblasti rozvoje. Například v mém oboru, pracuji v oblasti vzdělávání, osobního rozvoje a rozvoje vůdčích schopností, některé kurzy, které jsou v Česku velmi žádané, se ve Státech provozovaly před 15 nebo 20 lety. Takže z mého pohledu pro mne není přínosné účastnit se kurzů a školení v mém oboru zde v České republice. Ale myslím, že z vědecké stránky, například v oblasti matematiky nebo přírodních věd, by člověk mohl získat víc, protože si myslím, že Česká republika je se svým vlivem z Ruska a Německa ve srovnání se západem v oblasti věd možná i dál.

Mají cizinci v České republice přístup ke vzdělání?

Nemám s tím zkušenost, ale mám pár přátel z Afriky, kteří do České republiky přijeli studovat, a řekla bych, že ano. Nevím o tom, že by neměli přístup k nějakým kurzům, a z toho, co mi říkali, jsem vyrozuměla, že vzdělávání je vyvážené i s ohledem studia v angličtině, takže mně se zdá, že cizinci tady mají dostatečný přístup ke vzdělání.

Jsou tu nějaké překážky, které brání přístupu cizincům ve vzdělání?

Možná kdyby bylo víc kurzů v angličtině, myslím, že v angličtině se dají studovat pouze určité obory, například technické obory nebo obchod, ale kdyby to bylo možné třeba u práva nebo medicíny, nebo tak, přicházelo by více cizinců. Ale z mé zkušenosti, která není osobní, myslím, že je jen omezený počet oborů, které by zde člověk mohl studovat, například já bych ráda chodila na kurz vaření, jen tak pro zábavu. Ale pokud není nic takového v angličtině, musela bych umět česky, což neumím. A tím pádem nemám k ničemu podobnému přístup.

Takže poslední otázka: Ovlivňuje nějak vaše národnost přístup ke vzdělání?

Hmm... Možná trochu, znovu, nemám s tím vlastní zkušenost, ale pokud bych měla srovnat svou americkou zkušenost s mými africkými přáteli, myslím, že od chvíle, když se někdo dozví, že jsem ze Spojených států, projevují mi trochu víc respektu než někomu z Afriky nebo

z jiných zemí, jako Vietnam nebo tak. Takže opět ne z mé vlastní zkušenosti, ale z toho, co vím od mých přátel všech možných národností, myslím, že o imigrantech z Ameriky se má za to, že jsou zvyklí na služby na jiné úrovni a to se s nimi trochu nese. A máto o trochu pozitivnější vliv.

- **Breno**

Učil jste se někdy česky?

Ano, trochu.

Proč?

Protože znalost jazyka je důležitá. Občas to člověk potřebuje. Ne často, ale občas ano.

Jak nebo kde?

Jsem lektor, a tudíž mi škola umožňuje studium v jazykovém kurzu. Když mám čas a nějaký kurz se otevře, mám možnost se trochu učit česky. Já jsem ale absolvoval pouze dva semestry a jeden z nich nebyl příliš produktivní, takže toho moc neumím.

Do jaké míry jsou podle vás tyto kurzy dostupné pro cizince?

Myslíte ty kurzy na soukromých školách?

Mám na mysli ty kurzy, se kterými máte zkušenost.

Kurzy, které nabízí školy, jsou myslím dobré, protože jsou placené a jsou poměrně drahé, takže předpokládám, že v nich učí dobří lektoři. Ale teď jsem slyšel, že jsou i kurzy státní, jsou levné, kdokoli může kdykoli přijít, nenavazuje to na sebe, takže se nemusíte zúčastnit výuky každý den. Když vynecháte hodinu, neznamená to, že se pak nechytete... Problém je, že o nich ví málo lidí. Nedávno jsem zjistil, že je jich tady hodně, nevím, pravděpodobně jsou dotované, stát na ně přispívá, i když je provozují neziskové organizace. Ale problém vidím v tom, že by se stát měl více snažit, aby byli cizinci o těchto kurzech informováni. Protože když si například vyřizujeme víza, když kvůli tomu, nebo kvůli jiným papírům, nikdy nám neřeknou o kurzech češtiny pro cizince, takže o jejich existenci vůbec nevíme. Možná tam mají nějaké letáky nebo plakáty... ale i kdyby, stejně bych jim nerozuměl, protože nemluví česky.

Myslíte si, že vaše jazyková úroveň hraje roli při hledání zaměstnání?

To závisí na oboru, ve kterém chcete pracovat. Myslím, že jazyková úroveň nehraje roli, pokud si hledám práci jako lektor angličtiny, ale já jsem se teď ucházel o místo ve zcela jiné oblasti, souviselo to s marketingovou komunikací uvnitř společnosti a jejích poboček po celém světě. Ačkoli si myslím, že jsem měl dostatečnou kvalifikaci na tu práci, nemohl jsem ji dostat, protože nemluví česky. Jedním z požadavků, který byl mou výhodou, byla angličtina, ale musel jsem umět i česky. Já jsem ale kvalifikován pouze pro práci lektora angličtiny a k tomu češtinu nepotřebuji, ani pokud učím začátečníky. I když i to mají v každé škole jinak. Ale obecně si myslím, že ano, v jakémkoli jiném odvětví, pokud společnost není mezinárodní, nebo tam moc lidí angličtinu neovládá, hraje čeština klíčovou roli. Jak byste jinak mohla komunikovat se svými kolegy a klienty? Takže tady v České republice je to samozřejmě důležité.

Studoval jste nebo plánujete studovat na univerzitě v České republice?

Ne.

Do jaké míry jsou podle vás univerzitní kurzy dostupné pro cizince?

Když jsem sem přišel, dělal jsem si takový rychlý průzkum a snažil jsem se zjistit, jak jednoduché... nebo, lépe řečeno, nakolik levné by pro mne bylo studium na univerzitě v České republice. Zjistil jsem, že je to dostupné, protože jsem slyšel, že pokud mluvíte česky, můžete studovat zdarma. Ale problém je, že jen málo lidí mluví česky, protože čeština je jazyk, který vyžaduje nějaký čas a úsilí, než se ho naučíte. Myslím, že pokud chcete v češtině studovat nějaký obor, nějaký kurz v rámci vyššího vzdělávání, musíte být alespoň na úrovni B2 nebo C1 Společného evropského rámce pro jazyky, což trvá léta v jakémkoli jazyce, češtinu nevyjímaje. Pokud chcete studovat v angličtině, i to je v rámci univerzity možné, ale to je už placené studium a je dost drahé. Teď si nevzpomínám na přesnou cenu, ale myslím, že to bylo kolem 5000 eur za semestr nebo za rok. Je to levnější než ve Spojených státech, ale pro většinu lidí je to pořád moc drahé.

Jak byste popsal své znalosti o České republice v oblasti kultury, tradic, právního systému atd.?

Těžko říct... Myslím, že to je věc, kterou se člověk učí jen tím, že se zajímá, mluví s lidmi a sem tam si přečte nějakou knihu. Nebo když to potřebujete, když třeba potřebujete vědět něco

o imigračních zákonech, protože si vyřizujete víza. To si pak zjistíte nějaká základní fakta. Jinak jsem neslyšel o nějakých kurzech pro imigranty, myslím, že je to stejné jako v jiných zemích, člověk se učí za pochodu. Učí se, protože ho to zajímá, a když ho to nezajímá, jsem si jist, že tady může prožít mnoho let bez nějakých velkých znalostí. Pokud člověk rád cestuje, ví toho o jiných zemích hodně, pokud ne, tak bude znát jenom Českou republiku. O kultuře víte to, co vidíte kolem sebe, co vám řeknou přátelé, i když názory se hodně různí. Takže ne, nesetkal jsem se s žádným kurzem o české kultuře nebo o českém právu nebo něco podobného. A mám-li být spravedlivý, neslyšel se o ničem takovém ani v jiných zemích. Myslím, že to je prostě normální.

Kromě výše zmíněných kurzů, absolvoval jste, nebo plánujete absolvovat v České republice si nějak zvýšit kvalifikaci, zúčastnit se nějakého kurzu?

Nic takového neplánuji. Jelikož jsem lektor angličtiny, mám přístup k některým kurzům, získání certifikátům nebo osvědčením, ale nemám v plánu je tady získávat. Tyto kurzy je možné absolvovat i na jiných místech v Evropě, nebo i ve světě. Teď prostě není pro mne vhodná chvíle, ale kdybych chtěl ty kurzy absolvovat zde, bylo by to v pohodě. V práci jsem se zúčastnil několika seminářů, workshopů a podobně, protože byly součástí mé práce, ale kromě toho jsem tady nestudoval nic jiného.

Mají cizinci v České republice přístup ke vzdělání?

Záleží na tom, čemu říkáte dobré nebo spravedlivé. Z české perspektivy je myslím fěr, když cizinci platí za studium v České republice víc. Myslím si, že je dobré, když je zde vzdělání zdarma od věku 5-6 let až po druhostupňový vysokoškolský titul, dokonce i Ph.D. Pokud budou cizinci platit, lze tím nějak dotovat vzdělání pro Čechy. Na druhou stranu je to docela nákladné. Klidně bych zaplatil 10000 nebo 20000 korun za rok univerzitního studia. Ale 5000 euro je příliš. Nevím, proč bych měl platit 5000 euro za to, že budu tady v Česku studovat například angličtinu, když bych mohl zaplatit 4000 dolarů a jít studovat angličtinu do Anglie.

Jsou zde nějaké překážky?

Myslím, že ano. Je tam trochu byrokracie, ale je to taková jednoduchá, běžná byrokracie. Pokud chcete studovat magisterský program, musíte si dát nostrifikovat svůj diplom z bakalářského studia, ale myslím, že to není příliš přísné. Myslím, že pokud má to vaše studium něco společného s některým oborem v České republice, tak nostrifikaci dostanete. Další problém je, že se musíte zkontaktovat se svým vyučujícím, říct mu, o čem je vaše

diplomová práce, jaký je váš projekt na diplomovou práci. Zřejmě existují různé oblasti studia, které tady nejsou běžné, a to by mohl být problém. Ale mám-li být upřímný, jelikož je to 5000 euro, ani jsem to nezkoušel. Takže úplně přesně nevím.

Ovlivňuje nějak vaše národnost přístup ke vzdělání? Pokud ano, jak?

Nevím, možná co se týče jazyka, pokud jste ze Slovenska, pokud jste z jiné země, kde se mluví slovanským jazykem, myslím, že je pro vás jednodušší naučit se mluvit česky. Také vím, že pro některé národnosti je lehčí dostat vízum, například lidé z celé Evropské unie nebo Američané a Kanadťané a obyvatelé tzv. oblasti Commonwealthu. Ale nehledě na to, myslím, že se nemůže stát, že by mi bylo odepřeno vzdělání a někdo jiný, z jiné země by byl přijat jen kvůli tomu, kdo je odkud. Myslím, že to nedává žádný smysl.

- **Dusty**

Učil jste se někdy česky?

Ano, učil... Nikoli před svým příchodem do České republiky, ale co jsem tady, snažím se naučit česky.

Proč?

Tak... celkově se chcete integrovat do dané kultury, mít přístup k určitým zdrojům, musíte rozumět jazyku, abyste měla přístup k určitým věcem, které potřebujete. Potřebujete rozumět, abyste měla možnost dostat se k určitým věcem, potřebujete se seznámit s některými věcmi, získat základní přehled, je to všechno součástí mých znalostí.

Jak a kdy jste se učil?

Hmm, já osobně se nejlíp učím jazyky... někdy si kupuji knihy, i když knihy vám zprostředkují pouze způsob jak se naučit jazyk. A samozřejmě si kupuji knihy v tom jazyku, například si kupuji českou literaturu. To možná není nejvhodnější způsob učení se jazyka, protože se tím učíte formálnější jazyk, slova, která běžně v konverzaci nepoužíváte. Tak nějak se učím. Svým způsobem je to stejné, jako když se učím španělštinu a další jazyky.

A víte o nějakých kurzech?

Ano, samozřejmě vím... v knihovně pořádají kurzy a tam se můžu přihlásit, pokud se chci učit česky. Zatím jsem to ale neudělal kvůli času a financím.

Myslíte si, že tyto kurzy vyhovují potřebám cizinců?

Myslíte zda vyhovují mně nebo cizincům obecně? Já jsem vlastně do žádného kurzu nechodil, takže nemohu pořádně odpovědět. Ale obecně, když se učíte... moje zkušenost s kurzy cizích jazyků je, že... jsou dobré, pokud... poskytují vám prostředky, jak porozumět struktuře a základním gramatickým jevům. Řekl bych, že kdo se učí jazyky, měl by se podívat po nějakých TOEFL kurzech, protože... vás možná bude učit rodilý mluvčí, který vám může být nápomocen při určitých problémech.

Myslíte si, že vaše jazyková úroveň hraje rozhodující roli při hledání zaměstnání?

Moje úroveň češtiny? Řekl bych, že do určité míry určitě, ale z mojí perspektivy ne vždy... přišel jsem do země, kde je zájem o výuku angličtiny a klade se důraz na znalost angličtiny, takže jsem nezažil žádnou překážku, ale na druhou stranu to znamená omezení, více méně zůstanete jen v tom jednom typu práce...“To je důležitý aspekt, protože jsou i jiné věci, které bych chtěl dělat, ale protože moje čeština není na dostatečné úrovni, pravděpodobně tu jinou práci nemám šanci dostat.

Studoval jste nebo plánujete zde studovat na střední škole, vyšší odborné škole nebo na univerzitě??

Doufám, že tady jednou budu moct studovat na univerzitě. Nemám žádný časový rámec, ale možná příští rok nebo tak nějak bych rád studoval.

Do jaké míry je podle vás univerzitní studium v ČR dostupné pro cizince?

Mám tady pár přátel, takže mohu říct, co jsem slyšel od nich. Na druhou stranu zjišťuji, že jsou s tím spojeny určité problémy, takže pro ně to nebylo těžké, nebo alespoň ne příliš těžké. Možná pro někoho z americké perspektivy... Američané studují. Znáám Američany, kteří studují. Řekl bych, že vzdělání je dostupné. Kdybych chtěl studovat, mám k tomu přístup... mohu jít na univerzitu a zeptat se, ale co chci říct, že jsou tam omezené možnosti co pravděpodobně mohu studovat a s jakým záměrem.

Jak byste popsal své znalosti o České republice v oblasti kultury, tradic, právního systému atd.?

Hmm, já jsem samozřejmě ovlivněn tím, co se učíme na školách a americkým školským systémem. Je to zvláštní, že například Československo, ve škole jsme se učili, že je to Česká republika, víme to, víme, že Československo již neexistuje, ale když si vzpomenu, je to zvláštní kolik mých učitelů pořád říkalo Československo. Takže tam převládá tento stereotyp, že se o České republice přemýšlí jako že má pořád něco společného se SSSR a tak. Myslím, že v mé kultuře je to pořád nějak zakořeněné. Ale já se snažím porozumět své kultuře a jejím částem, ale samozřejmě nejsem ve všem úplně informovaný. Každý den je pro mne novou zkušeností, příležitostí něco se naučit, a to se mi na tom líbí, každý den je něco nového. A já jsem za to rád, protože se cítím být v tomto smyslu v menšině. Líbí se mi, v jaké jsem pozici, a jak v tom získávám zkušenosti.

Existují na to nějaké kurzy?

Myslíte jazykové kurzy

Ne, mám na mysli kulturu, tradice, právní systém

V mé škole nic takového není.

Myslím zde v České republice. Jestli víte o nějakých kurzech, které mohou cizincům pomoci porozumět české kultuře a podobně.

Hmm, ano. Jsou jazykové školy, do kterých chodím. Je tam hodně... Nejsou to klasické semestrální kurzy, ale nabízí takové stručné úvody, takže například já vím, že nějaké kurzy na to určitě jsou, ale já jsem se nikdy o ně blíže nezajímal. Řekl bych, že je to víc má zodpovědnost. (...).

Kromě výše zmíněných kurzů, absolvoval jste, nebo plánujete absolvovat v České republice nějaké kurzy nebo školení?

... Jen TEFL, to je jen certifikát k tomu, abych mohl učit angličtinu. To je zatím všechno... jediný certifikát, který jsem získal. Kromě toho nikdo nic jiného nevyžadoval. Možná bych měl zájem získat zde magisterský titul . Ale musel bych dořešit finance s ohledem na budoucnost a čas, takže...

Do jaké míry je toto vzdělávání dostupné pro cizince, pokud si chcete rozšířit kvalifikaci nebo si nějakou udělat?

Dostupné? To je těžká otázka, protože ony jsou dostupné, ale... počkejte, musím o tom chvíli přemýšlet... Ano, jsou zde zdroje. Takže i ta dostupnost zde je, dostupnost musí být víceméně bez vnějších překážek, třeba můj rozvrh hodin nebo finance. Takže, snažím se říct, že ty překážky tam jsou. Já vím, že mohu jít na internet, takže vím, že ta dostupnost zde je (...). Ale možná, že ti, kteří nemají plný přístup ke všemu, by měli víc přidat. Všechno je to otázka osobního postoje. Já třeba vím, že někteří Američané jsou zběhlejší v češtině nebo ve studiu, takže... já jsem prostě obecně váhavější.

Platí obecně, že cizinci mají v České republice dobré možnosti vzdělávání?

To je další složitá otázka, protože... já ji nemohu zodpovědět, protože jsem v pozici, kde... uměl bych odpovědět, ale nemohu. Takže nechci... Nevím, jestli vůbec chci odpovědět. Nevím, jak bych na tu otázku odpověděl, protože nechci vyslovovat nějaké domněnky. Jsem si jist, že jsou lidé, kteří dovedou na to odpovědět kompetentněji. Nechci na tuto otázku odpovídat.

Jsou zde nějaké překážky?

Ve vzdělávání?

Ve vzdělávání cizinců v České republice..

Určitě znalost českého jazyka by byla největší bariérou. Hmm, a samozřejmě finanční. To jsou asi největší bariéry. Myslím, že i určité kulturní aspekty a rozdíly, ale... jak jsem řekl, já osobně mám překážky rád. Jsou velice zajímavé, když o tom přemýšlím. Například někteří z mých oblíbených umělců, tam byla jazyková bariéra, třeba když přemýšlím o Kafkovi. Kafka psal německy. Nebo třeba Samuel Beckett. To jsou lidé, kteří... psali v jazyce, který nebyl jejich mateřštinou a přesto je jejich dílo tak fenomenální. Radikálně odlišné v tom, jak proměňují věci. Takže si myslím, že oni zakoušeli kulturní a jazykovou bariéru, ale oni v jistém smyslu proměnili způsob, jak o tom přemýšleli... Takže i já kdybych se v budoucnu víc věnoval tomu, abych se naučil česky, nevím, možná kdybych byl někdy schopen i psát v češtině, To by mohlo být zajímavé. To je už dlouhá odpověď.

Děkuji. A ovlivňuje nějak vaše národnost přístup ke vzdělání?

Myslíte to, že jsem Američan? Ano samozřejmě pokud jde o jazyk. Nevím, jestli národnost jako taková, jak ji lidé vnímají. Lidé si myslí, že to že jsem Američan, mi umožňuje se k některým věcem dostat snadněji. Myslím, že to má vliv, ale řekl bych, že víceméně po té jazykové stránce, ale na druhé straně... nevím (smích). Zatím o tom moc nevím, to jsou věci, kde se pořád učím a zpracovávám si to, takže si myslím, že jelikož pro mne platí ta jazyková bariéra, že se to pořád ještě učím, je to pořád v procesu, takže se mi teď těžko odpovídá. Bohužel, vím, že se mne můžete ptát tyto otázky a dělat výzkum a za 4 nebo 5 měsíců bych možná měl víc co říct, nebo by vám na tyto otázky odpověděl úplně jinak.

Příloha III.: Rozhovory s respondenty, které byly vedeny v anglickém jazyce – originální znění

- **Anna**

Have you ever studied Czech?

Yes, I took intensive Czech course when first got here for three months.

Why did you decide to study this course?

Well, my initial plan was to study in a Czech university, so I came here, I came to the Czech Republic to study the language course and then to get to the Czech university, but it didn't work out, but I study Czech anyway.

Do you have any other experiences with Czech courses?

Czech courses? No, no. It was just the one particular course I took in the language, that's it.

Do you think it was suitable to your needs?

Ehm.. I needed it, because I was here just three months. I needed more time... but it gave me the very basics and then I just picked up the language from speaking to Czech people.

Do you think that your level of proficiency plays a decisive role when looking for a job?

I think so. It gives you a great advantage because no matter what you do in Prague, would need some sort of language knowledge. I work for the English newspaper, but still you have to read news in Czech, you have to call people who don't speak that well English so it's very important to speak Czech.

Have you ever studied or are you planning to study at a university here?

No, no. Well, I'm studying in the Czech Republic, but I'm going to the Anglo-American University, but no, I don't wanna study here.. I don't wanna do my master's here in the Czech Republic.

How accessible would you say the university courses are for foreigners?

I think it depends on the major you're applying. If it comes to the state university, it depends on the major you're applying and there are, you know, it's very possible to get technical

universities, where there are not that many people. And again, the language is not so important, where maths and physics are important. But when it comes to private universities, it's very easy to get in.

How would you describe your knowledge of the Czech Republic in terms of culture, traditions, law etc.?

I, I, I, try to watch Czech movies and I try to read in Czech and I try to read Czech news, so I have the very basic knowledge, the kind of general knowledge of where the country goes, but it's not too deep.

Are there any courses on this available?

Yeah, even my university, the English university which is Anglo-American, they offer courses of Czech language, Czech culture and architecture, so it's available. I don't know about anything outside of my school, though.

I see. Apart from the above mentioned courses, is there any qualification/training you have obtained or you are planning to obtain in the Czech Republic?

No, no, I don't think so. I'm going to finish my bachelor degree here and then I'm going to continue doing my internships, but mainly with English companies, English speaking newspapers and media.

How accessible is it for foreigners?

I was never interested in looking into it. So no, I really don't know.

In general terms, are foreigners given a fair opportunity to education in the Czech Republic?

Definitely when it comes to private universities or private institutions. But the state universities are different and I feel that there is a lot of prejudice towards anyone more eastern than Slovakia. So, definitely, so whoever doesn't speak Czech properly, is not easily accepted to the state universities.

Are there any barriers?

Well, it was worse for me, for instant, to understand the system of how to actually get to the state university because it's a little more complicated for someone who doesn't speak the

Czech language enough, it's difficult to understand what are the requirements to get into the university and the only department where I was able to actually apply and do exams was Interpretation from Czech into English and Czech as a Second Language, Czech as a foreign language and when I got to the entrance exams, out of 60 people doing the exam was about 40 Slovaks, which I thought was quite unfair, because Slovaks having Czech as their second language, comparing to Ukrainians and Russians or anyone else...the competition is not as fair. They're much more exposed to the Czech culture other than us, so, ehm,

Does your nationality affects in any way your access to education?

Ehm, no, I don't think so. If I wanted, really wanted to go to the state university and study in Czech, I don't think I'd have any problems.

- **Valentin**

Have you ever studied Czech?

No.

Why not?

(pauza) Because I'm a student at the Anglo-American University and they do not require any knowledge of Czech language in order to study the university.

Are you planning to?

I do learn it.

How?

Myself. By picking up the words and phrases, by hearing what people say. And because many Czech people... they insist that you should some Czech, so I learned a couple of phrases. That's it.

Are there any courses available?

There are some at my university. Apart from that I don't know. But there must be.

Do you think that your level of proficiency plays a decisive role when looking for a job?

In the Czech Republic? Hundred and ninety nine percent yes. Since I've never applied to work here, but I know that... since I'm in the Czech Republic it's kind of a simple logic to be able to speak the language that all of the natives speak all over the country, so, yes.

Have you ever studied or are you planning to study high school, higher vocational school or a university?

I'm currently studying at Anglo-American University. I'm studying bachelor's degree.

How accessible would you say these courses are for foreigners?

They are.

How would you describe your knowledge of the Czech Republic in terms of culture, traditions, law etc.?

(pauza) I'm too young to answer that question. I need more time to find out about your country.

Are there any courses available?

Yes.

Where?

Well, this semester I'm studying European history. We're studying history of the Czech Republic, we went through Vaclav Havel's short essay on independence... on how to gain independence, on how to fight communist propaganda. Yes, there are courses available to actually learn about the Czech Republic. Of course.

Apart from the above mentioned courses, is there any qualification/training you have obtained or you are planning to obtain in the Czech Republic?

No, nothing. Just the university.

How accessible it is to learn different things here?

I have not spent any time at all searching for any additional course or I don't know, language...when it comes to...No, I don't know. I don't have the answer.

In general terms, are foreigners given a fair opportunity to education in the Czech Republic?

I think... In my opinion they are inspired to come and study. So yes.

Are there any barriers?

Yes.

What are they?

In tolerance of Czech people towards other nations, poor knowledge of their own history and history of other countries, poor knowledge of other languages apart from Czech language. That's it.

Does your nationality affects in any way your access to education?

To education? No, not at all.

- Sage

Have you ever studied Czech?

I took about three classes and then stopped (smích).

Why?

I was just... bit overwhelmed with, like, the cultural, you know, shock. And the teacher went really, really fast and the class wasn't mandatory, so there wasn't the drive also to continue. I though I might study on my own at a later point.

Do you think that your level of proficiency plays a decisive role when looking for a job?

Yeah, I'm looking for jobs actually, and the, you know, it definitely is. In what I wanna do, especially being a student, like typical student jobs, I think, or in customer service and working at coffee shops and things like this and without knowing Czech you can't really do this. So I'm limited to the tourism industry, which is just, you know, giving tours.

Have you ever studied or are you planning to study at a university?

I'm at university. So, I've been here for seven months and I'll continue the studies till next year. There's also the option for PhD. studies, which I'm not decided on yet.

And how accessible would you say these courses are for foreigners?

Ehm, they're very accessible. It's all about the programme. I mean, I don't have a lot of choice in the courses I can take, but they're very accessible.

How would you describe your knowledge of the Czech Republic in terms of culture, traditions, law etc.?

Well, since I guess, since I've been here for seven months, I have a good broad overview. I know there's... I have to be a lot more careful with like a bureaucracy and the laws here, law can be more.. stranger than home. In terms of culture it's a little bit more tricky, I like... I guess I'm trying to ...you learn stereotypes really fast, right. So trying to understand the history behind the stereotypes and where these actually come into play or not.

How did you learn it?

Just we've had Czech friends.

Are there any courses on this?

No, there isn't. We had... one of our teachers, when we first got here, we had kind of an orientation week and he talked to us a lot about Czech culture and things like this.

Apart from the courses we mentioned, is there any qualification or training you've obtained or you're planning to obtain here in the Czech Republic?

Well, I'll graduate with the master's for engineering degree in Land and Water management so that (pauza)...

And apart from the university is there anything you're planning to learn here?

Well, I'm studying some of... to be a tour guide. I'm studying some things to, you know, do that, so I'm learning separately more history, stories.

Do you think other courses are accessible for foreigners?

There are actually some dance courses that I've seen. And yoga courses at the Technical University. Beyond that I haven't looked too much into any kind of other (...) courses. So there's a few.

In general terms, are foreigners given a fair opportunity to education in the Czech Republic?

Yeah, especially to our experience, we're helped with a stipend. Yeah, absolutely.

Are there any barriers?

There's the cultural, language barrier, there's the knowing a new place barrier, differences in transportation, coz as Americans you'd have cars and here you don't have it anymore, which changes time management...

Does your nationality affects in any way your access to education?

If my nationality affect the way, the access to education... I find, actually, that some of the teachers, because they're Czech and English is their second language, they're little (...) in teaching American students, so because, you know, we're native speakers, it's... they're a little more hesitant maybe to correct us to some point, which I wasn't expecting. Yeah.

- **Jonathan**

Have you ever studied Czech?

Yeah. When I first arrived, which was April 2011, I just self-studied... And my wife is Czech so she sort of helped me. But I realized that wasn't working because a) I'm lazy and b) it's never a good idea to have your wife teach you, I think. So I enrolled in a course in September 2011 and I've been studying Czech twice or three times 90 minutes a week since then. So I paid for it. That was with Caledonian school. I had a discount so I was a teacher with them. I paid for Tuesdays and Thursdays, 90 minutes each day and that continued for a year, and then I enjoyed the teacher so me and a group of 3 other students, two from France and one from Spain, we paid the teacher privately two times 90 minutes a week. And then I also had 90 minutes here with Presto. It was like a free lunch lesson. So at the moment I'm doing three times 90 minutes a week.

And why do you study Czech?

Because my wife is Czech, she's pregnant, we're gonna have a Czech child. (Is it working, hopefully?). And it's important. We're gonna have a Czech baby, so it's important for me that the baby is bilingual and I would like to be able to speak with the baby in Czech and my wife in Czech. Also I think it increases my employment options or opportunities because I think if I ever became fluent in Czech I would be more employable in certain roles; for example, there's a Director of Studies here. I know I could never be Director of Studies in a language school without being (...) in Czech.

Ok, and do you think the courses are suitable to your or people's needs?

No, on the whole I was happy with them, yeah yeah. The one thing I found now, as I'm developing, I'm probably B1 in Czech at the moment, and the vast majority of Czech courses are for A0, A1. So now as I'm slowly getting better the availability of courses at that slightly higher level are a few and far between. For example, here at Presto I wanted to get a B1 course started but there weren't enough students to do that because you need four students and I couldn't find that 3 other students who were available to study on it. So I couldn't do it. So the Czech course I got now is A1. It's quite simple for me, but like I say I pay privately and the people in my course they are all similar level. We're all about B1, or B2 some of them. I'd rather pay for that privately.

I see, good. And have you ever studied or are you planning to study at higher vocational school or at the university?

In Czech?

Yes, in the Czech Republic.

I haven't, but I'd like to. But I don't, I haven't fully researched exactly but been told... Higher education here is free but is in the Czech language. So If I ever got to a position where I was... my Czech was good enough then I would be interested in studying here, yeah.

And how accessible do you think they are for foreigners?

Well, then again I don't... my knowledge is a bit sparse because I'm not doing research into it at the moment. I've heard things from people that, and you know this is all hearsay, but I've heard if you do speak Czech, then it's accessible; but if you want a course in English, then it's

expensive. And at the moment I'm not in a position where I can spend a lot of money on a course. So, from what I know, I'd have to continue to improve my Czech to get on a free or an affordable course.

Ok, and how would you describe your knowledge of the Czech Republic in terms of culture, traditions, law?

It's getting better. I've been here for 2 years now. And before that I was with my... she was my girlfriend then, she's my wife now. I was with her for 7 years so we used to come to Czech twice a year to visit. So I've been commuting to Czech regularly since 2005, I think. So, I think I understand to a degree the Czech people. When I first met my girlfriend I read a book called *The Czechs in a Nutshell*, which is about the Czech culture and Czech traditions. I read that and I was very interested, and obviously when I got to know my wife's family and friends. And because we live out of town in order to go into the local pubs and meet sort of non-Prague people and speaking to them, then sort of... I think I understand it. But there are obviously things I still don't understand, but you know, I've been here for Christmas and Easter and namesdays and I'm reading *The Good Soldier Švejk* at the moment, and... I don't know. I think I'm beginning to understand the mentality of Czech people. Maybe not the law so much. I've learned a few things about the law speaking to students. They tell me about it... Coz I used to be a policeman so I have, like, legal ground. And I sort of compare that... I've taught some legal courses as well. I like courses. So I've had discussions with my students about how Czech law differs from the European legislation, so I think I've got some understanding of the law. But still not complete.

And are there any courses available on this?

For Czech culture? I have no idea. I've never tried to access them. I don't.. For me, the pleasure's studying with family and friends as you go, as you live, and I wouldn't... I'm not overly interested in studying Czech culture as a... as a sort of formal academic subject. But I was just, sort of, integrating myself in the Czech society.

I see. And apart from the above mentioned courses is there any qualification or training you've obtained here in the Czech Republic, or you're planning to?

Only for... Specifically for English teacher. I did the Pearson language testing, so I'm a language, you know, an oral language tester. But apart from English teaching I haven't obtained any qualifications in the Czech Republic. As I said, If I were.. If I were to get a

course at a university in the Czech Republic, then I would be interested; but I have no definite plans.

Ok. And is this accessible to foreigners?

The...

The other courses...

Mhh. Unfortunately I don't.. I don't fully know. I wish I'd tried to join one of the courses so that I could tell you how accessible it was, but hmm... I'm trying to think of other expats or foreigners I know who have access to courses and what they told me, but I haven't heard of many examples so I don't know. I'm sorry.

And in general terms: Are foreigners given a fair opportunity to education in the Czech Republic?

It depends what you mean by "fair".

Equal.

Well, because of the Czech language, which I completely understand because if you are in Czech and you want to study it, it's reasonable to expect people to speak Czech, or to understand Czech. But I think because the Czech language is so difficult, in my opinion, then studying higher education in Czech is difficult if you don't speak Czech then it takes, you know, years and years of work to get to a level where you can speak or understand Czech to an academic level. I don't think... It's not a question of being unfair, but I think it's reasonable to expect people to understand Czech if you want to study in Czech. I think if Czech offered a free course.. If the Czech Republic, or universities in the Czech Republic, offered free courses in English, I think there'd be.. maybe they do, as far as I know they don't... they'd be swamped by people wanting to access higher education for free, also I would expect freedom of movement in Schengen and European Union, that lots and lots of people would come here to access free education, and that wouldn't be fair. So, I think it's fair in that sense, but it's difficult.

And, are there any other barriers?

Apart from the language? Not that I'm aware of. Just the language.

And does your nationality affect in anyway your access to education in the Czech Republic?

Well, I can only talk about my own experience. I have freedom to live here, freedom to work here. When I first arrived I registered with the foreign police and it wasn't a pain free process. I don't know how it would be if I enrolled to a university.

- **Charlotte**

Have you ever studied Czech?

Yes.

Why?

Why...Well, I initially though, if I'm going to live in a country, it probably would be nice to have some basic understanding of the language.

How did you study or where?

I studied with private teachers and I studied through Caledonian (Caledonian school, jazyková škola v Praze, pozn. aut.), through language school.

Was the course suitable to your needs?

Hmm... I would say not, I didn't find the course really well organized, and the teacher to me wasn't ... didn't have a very good sense of humour and so it felt like work and not like fun.

Do you know about any other courses on Czech here in the Czech Republic? Or if they're suitable?

I actually enjoyed doing the private lessons much better, actually my private teachers were much more prepared and much more... they did a better job than the certified language teachers.

And do you think that your level of proficiency plays a decisive role when looking for a job?

No, no.

Have you ever studied or are you planning to study at a university here?

No.

Do you think these courses are accessible to foreigners?

I think so. I think there are many opportunities for foreigners to take Czech lessons, whether through the universities, whether through the language school or private one-to-one teachers. I think that, you know, there's lots of energy put into making Czech accessible and available to foreigners.

And university courses, I mean like taking a degree here, is it accessible for foreigners?

Hm, I don't have any first-hand knowledge of that, but I do work with some people who came here like from Germany and from Poland, and they came to study the Czech language and one girl that I work with, she is from a small town in Germany and she came to study Czech language here at Masarykova university and she really enjoyed it.

How would you describe your knowledge of the Czech Republic in terms of culture, traditions, law etc.?

I would say that I have a pretty good perception of Czech law with regard to foreigners, because, you know, I've got through the process of immigration. Some of the laws, I think, are very similar to other countries. Probably with regard to culture, probably not so much. I don't think Czechs are so open to share a lot of their cultural experiences. And with regard to politics, probably not so much, because I don't understand... I know that there is parliament, that you have a president, but the president doesn't really have any real power, it's the prime minister or whatever. So I don't really have strong base of knowledge about the Czech politics.

And are there any courses on this available? Do you know about any?

I don't know about any for like political science.

Or like cultural or how to learn about the environment...that they understand the culture and these things?

Probably I don't know about any courses through the university; however, there are plenty of like organisations, like even here in Brno we have a group that helps expats kind of become a part of the Brno community. They build like a bridge between expectations of expats to what

they can find here in Brno and they do a lot of planning for expats to participate in some of the local customs here in Brno. So I think from a cultural point, these are more accessible than, say like, a political.

Apart from the courses we mentioned is there any qualification you've obtain or you're planning to?

No.

Is it accessible for foreigners to get a training or a course here?

I...I don't know first-time knowledge, because it's really not my interest. However, I would say my guess would probably be a little difficult, because, for example you're an English speaker, native English speaker and you'd love the courses that are offered in the Czech Republic, the courses let's say someone from the West... I'd say that the Czech Republic is a little bit behind in some of the development courses, for example in my field, I work in a training and development and leadership development, some of the courses that are really popular being experienced in the Czech Republic were available in the States, you know, fifteen, maybe twenty years ago. So, from my perspective, I don't see any value in taking a course here in the Czech Republic for my particular field, because they're little dated. But I think from...from maybe a scientific perspective or something like that, I think, you know, you (...) some science or math or something, but you probably get more value, coz I think maybe the Czech Republic with it's influence from Russia and Germany were really, you know, (...) with Western countries with regard to the science. So maybe even further ahead.

In general terms, are foreigners given a fair opportunity to education in the Czech Republic?

I don't have first time knowledge, but I do have several friends from Africa, who came here to the Czech Republic to study, and I would say yes, it doesn't seem like they happened denied any admission into courses and from what I understand, there's a good balance with courses offered in English, so I don't have first-time knowledge, but my... my answer is probably that foreigners have probably good access to education.

Are there any barriers to education in the Czech Republic for foreigners?

Probably if it is...more courses offered in English, probably I think there's only like a few disciplines offered in English, like maybe engineering or business, but if some of the other

courses were offered, like law or medicine and something like that, maybe, you know, more foreigners would come. But I think, from my experience, which is not first-time, I think there are limited numbers of majors and disciplines that you could probably take here, like a for example, for me, I'd like to take a culinary cooking class, you know, just for fun. But if there's nothing offered in English, so I must speak Czech, you know, which I don't. Then there's nothing available like that.

So the last question is: Does your nationality affect in any way your access to education here?

Hmm... Probably a little bit, I mean, again, I don't have a first-time knowledge, but if I were to compare my experience, my American experience to my friends from Africa, I think the moment when someone knows that I'm from the United States, I think there's a little bit more respect, than, say, someone from Africa or some other countries like, you know, Vietnam or something like that. So I don't have any first-time knowledge, but just based on the total feedback from my friends of different nationalities, I think that, you know, the perception that America... or American expats have different level of service, I think kind of carries through a little bit. And has a little bit more positive influence.

- **Breno**

Have you ever studied Czech?

Yes, a little bit.

Why?

Because it's important to know the language. Sometimes you need it, not very often, but sometimes you need it.

How or where?

Well, because I'm a teacher I have access to the courses at the school. Whenever I have time and they have courses available, I could study some Czech. But I only studied two semesters, one of which wasn't very productive, so I don't know much.

How accessible would you say these courses are for foreigners?

You mean the courses by the schools, the private schools?

I mean the courses you have experience with.

The courses offered by the schools I think they're suitable because they're paid and they're quite expensive, so supposedly the teachers are good, but I've heard recently that there are courses offered by the government, but I think that, yes, they're cheap, anybody can go any time, there's no sequence, you don't have to go every day. If you miss a lesson, it doesn't mean that you're not going to be able to catch up... But the problem is that not many people know about them. I found out recently that there are many of them around, but I don't know, they're apparently funded, subsidised by the government even though they're offered by NGOs, they seem to be funded by the government, so the government does support them. But the problem is that I don't know, the government should make more of an effort to inform the foreigners about these courses. Because, for example, when we obtain our visas, when we go to the immigration police or the ministry of foreign affairs to do this or that paperwork, they never ever tell us about the existence of the Czech for foreigners, so we never know. Maybe there are some leaflets around, maybe there are some posters around, I don't know.. but if there are, I wouldn't understand because I don't speak Czech.

Do you think that your level of proficiency plays a decisive role when looking for a job?

Well, I guess it all depends on your area of expertise. I don't think it plays an important role when I'm looking for a job as an English teacher, but I've applied for a job recently, it was a completely different area, it was something related to marketing communication within the company and their subsidiaries around the world. Although I believe that I was qualified for the job, I just couldn't get it, because I didn't speak Czech. English was one of the requirements, that would be a good thing for me, but I had to speak Czech. But all I know, the only thing I'm qualified for, is English teaching and I don't need to speak Czech to teach English even for basics levels. Although, this varies from school to school. But I think yes, if you're in any other area, if the company is not international or there aren't many English speakers in the company, I think that speaking Czech plays a vital role, otherwise how are you going to communicate with your colleagues and your clients. So of course it's important here in the Czech Republic.

Have you ever studied or are you planning to at a university in the Czech Republic?

No.

How accessible would you say these courses are for foreigners?

When I first got here I did a quick research and I tried to find out how easy.. or let's put it this way, how cheap it would be for me to go to university in the Czech Republic and unfortunately, it is accessible, because if you can speak Czech, you can study for free, I've heard, but the problem is that not many people can speak Czech, because Czech is a language that takes some time and effort to learn. And I believe when you wanna follow a course, a higher education course in Czech, you have to have at least B2 or C1 level in the Common European Language Framework, which takes years in any language, Czech being one of them. If you want to take the course in English, it is possible, talking about university, but the problem is paid and it's quite expensive. I don't remember the prize now, but I think it's around 5000 Euros per semester or a year, which is cheaper than in the US, but still very expensive for most people.

How would you describe your knowledge of the Czech Republic in terms of culture, traditions, law etc.?

It's difficult to say.. I think this is the thing that you learn just by being interested and actually talking to people and reading a book here and there. Or actually when you need it, for example, if you need to know something about immigration laws because you're applying for a visa or so, then you get some basic facts on something, otherwise, I've never heard of any course on immigration or I don't know, I think it's the same as in any other countries, you just learn as it goes. You learn because you're interested and when you're not interested I'm sure you can get by and live here for many years without knowing much. If you like travelling, you'll know a lot about other countries, if you don't, you'll know only about the Czech Republic. What you know about the culture is what you see around you, what your friends tell you, but the opinions differ quite a lot. But no, I've never have an access to any sort of course on Czech culture or Czech law or anything like that and to be fair, I don't think I've heard of any of these courses in any other countries.. I think it's just normal.

Apart from the above mentioned courses, is there any qualification or training you have obtained or you are planning to obtain in the Czech Republic?

I'm not planning to obtain anything, there are, because I'm an English teacher, there are some courses available, there are some certificates or diplomas, but I'm not planning to take any of them here. It's possible to take any of these courses in other places around Europe or around the world even. It's just not time for me to take them here, but I could take them here, no problem at all. I believe that courses at work such as seminars, workshops and things like that, yes, I've taken them because they are part of my job, but apart from that no, there's nothing else I've learnt here.

In general terms, are foreigners given a fair opportunity to education in the Czech Republic?

Well, it depends on what you call fair. From the Czech's perspective, I believe it's fair to charge more money for foreigners to study in the Czech Republic, because I think that free education from the age of, who knows, 5 or 6 to the age of Master's degree or to the age of 26 I think or even PhD. is I think quite a good thing, but if charging foreigners is fair, because we would somehow subsidise the education for Czechs. On the other hand, it's quite pricey. I'd be happy with paying perhaps 10 000 or 20 000 for going to the university, but 5000 Euros is quite steep and I really don't know why I should pay 5000 Euros just to go to study for example English here in the Czech Republic when I could pay 4000 dollars and study English in England.

Are there any barriers?

I think so, there is a little bit of byrocracy there, but they're simply, they're common byrocracies. If you wanna take your Master's degree here, you'd have to get the nostrification of your diploma, of your bachelor's degree, but I don't think that it's that strict, I believe that if your course is somehow similar to the any of the courses in the Czech Republic, you'd get this nostrification... The other problem is that you'd have to contact the professor, tell them what your thesis is about, what your project for your thesis is about, so perhaps there are different areas of study here that aren't common in your country and that could be a problem. But, to be honest, because it's 5000 Euros, I didn't even try. So I don't know.

Does your nationality affects in any way your access to education? If so, how?

I don't know, perhaps when it comes to the language, because if you're from Slovakia, if you're from any other where they speak some kind of Slavic language, I believe that it's easier for you to learn Czech, also I know that for certain nationalities it is easier to get a visa, I'd say for example people from all over the European Union and Americans or Canadian people and the people from the so-called Commonwealth area, but apart from that I don't think that I'd be denied access to education while another person from another country would be accepted, just because I'm from one country and another person is from another country. I don't think it makes any sense.

- **Dusty**

Have you ever studied Czech?

So, I've studied... So before coming to the Czech Republic I'd not studied Czech, but since I've come to the Czech Republic I've had exposure to sorting Czech, then making an effort to learning Czech.

Why?

Well, I mean... overall, like anything you wanna integrate yourself into a culture, essentially like access to perhaps resources so you wanna, you have to understand that in order to have access to certain things or certain resources you're gonna need to familiarize yourself or have some kind of basic knowledge or foundation (...) certain laxes (...) certain things are part of my knowledge.

And how and where do you study?

Hmm, well like for me how I remember languages, sometimes like I... like I buy books, of course books just provide you, just a way of learning languages, and also of course I buy books from language, like for example like I buy Czech literature, might not be the proper way to learn a language of course coz you are learning more like formal ways, more like words that don't enter everyday conversation. I thinks that's kind of how I learn. In some ways that's how I learn Spanish and some other languages.

And do you know about any courses?

Yeah, I know of course... yeah there's courses they have at the library and these are courses I can basically register if I want to in terms of learning Czech. I just haven't done that because of the time or the money at the moment. Yes.

And do you think the courses are suitable to foreigners' needs?

Just for me or overall to foreigners? Both? Hmm, I mean... I suppose I just haven't taken any courses so I can't necessarily give an answer perhaps. I would say overall like when you're learning... like my experiences with courses for foreign languages is that... that yeah like, courses they do have a good bedrock if you (...)... they provide you a means to actually understand structure and basic grammatical elements so I'd say like a TOEFL for someone who's learning languages to have some TOEFL courses coz you... You might have a native, like a native teacher to kind of assist you in terms of certain problems.

Do you think your level of proficiency plays a decisive role when looking for a job?

My level of proficiency in terms of Czech? Hmm, I would say to a degree but obviously I'm coming from a perspective where it hasn't necessarily been a barrier because... like you know coming to a country where there's an interest in learning English or like an emphasis on English like to a degree I haven't had anything like in terms of a barrier, but it's at the same time like there's restrictions because it's like, more or less you're gonna be embed in this type of job like teaching. That's more or less like what you can do. That's been like an important aspect coz there are other things I'd like to do coz because I don't have quite a grasp in Czech I probably can't get those jobs.

Have you ever studied or are you planning to study at a university here?

Hopefully at some point I'd like to study at university. I don't have any time frame at the moment, but maybe next year or so I'd like to study.

And how accessible would you say these courses are for foreigners here in the Czech Republic?

Well, coz I have friends who are a part of a (...) so I'd say more or less I've heard from them their kind of experience, but I realize that at the same time that going through universities they are going through problems, so according to them it hasn't been as difficult, or hasn't been too difficult. Probably for someone who's coming from like an American perspective,

but I don't know, I mean Americans are doing this... everything. I know that there's Americans who are studying Czech and doing this and... I'd say that it hasn't been too difficult in terms of access like I can have access... I can go to these universities and ask, but of course what I'm saying there's still limitations of what I can most likely study or what's the purpose of it.

And how would you describe your knowledge of the Czech Republic in terms of culture, traditions, law?

Hmm, so what can I do? I guess I would say. There's probably obviously going through High School or learning university and learning through the American system. I think it's funny how, I'd say Czechoslovakia when, of course going through school like, you know the Czech Republic, you know, it's called the Czech Republic. You know obviously there's no such a place as Czechoslovakia, it's funny remembering how my teacher still called Czechoslovakia. So I think that type of that persistence, that perpetuation in terms of thinking about the Czech Republic in that way, or still thinking of it like as something that's so... like, obviously it still has associations of the USSR, all these types of things. I think that's still embedded in a lot of my culture. But me personally I try to understand my cultural aspects and elements, but obviously I'm not competent in all the cultural elements so major... like everyday is a learning experience for me and that's what I like about it like every day is something new, but for me I embrace these moments coz like I feel like a minority in this sense, minority in the sense that... I don't know. I just like being in this position and this is sort of how I experience this.

And are there any courses available on this here in the Czech Republic?

Any courses like, in terms of language courses?

No, culture, traditions, law...

I mean, in terms of my school. I mean, there's not.

I mean here in the Czech Republic. If you think or if you know about any courses that help foreigners to understand the culture and stuff.

Hmm, yeah. There are like the language schools that I go to. There's like a lot of... There's not like a course per semester but they'll do brief introductions, so like me I know that there's definitely courses out there but I haven't necessarily, like, made an effort to look into them, so I'd say that's more my responsibility (...).

And apart from the courses we mentioned, is there any qualifications or training you have obtained or you're planning to obtain here in the Czech Republic?

... That's just TEFL, teaching English and that's just like a certificate. That's just been... For me that's the only certificate that I'd require. And I mean, other than that there hasn't been anything that's required in terms of this certificate. I've been interested in possibly getting a masters or something along these lines here. But I would have to figure out investment in terms of future and time, all these things, so...

And how accessible these courses are in the Czech Republic if you wanna improve you qualification or get some?

How accessible? It's... I don't know that's... that's a difficult question I guess to answer at the same time because... Like they are accessible, but... It's accessible in the sense like I'd have to think I'd have to think about that question through like a couple of seconds. Yeah, I know things are there I mean there's resources. So there's accessibility there I guess, more or less the accessibility has to be free of external constraints so, hmm, like my schedule and then financial constraints. So like yeah, yeah what I'm saying is that I know they are there. I know that I can go online, so I know that there's that accessibility (...). But people who, hmm, might not have ready access to everything like that so... I don't know. I think I just have to reinforce. Everything's coming from a certain personal viewpoint coz I don't know. Like I know there's definitely Americans who are more competent in terms of the Czech language or in terms of studying so... I don't know. I'm just hesitant to a kind of general.

OK, and in general terms are foreigners given a fair opportunity to education in the Czech Republic?

That's another questions that's doomed to answer because I don't... I can't. I don't know I'm in a place... that I'm capable of answering that. So I don't wanna... I don't know if I wanna say anything, you know, yeah, I don't know how to answer the question coz I don't wanna make an assumption or anything like that. If I make an assumption I'm sure there's definitely people who are far more capable of answering this question. I don't know. I don't wanna answer this question.

OK, and do you know about any barrier?

In terms of education?

Education in the Czech Republic for foreigners.

Well, I mean, definitely knowing the Czech language probably would be a major barrier. Hmm, of course like financial. Those are probably like the major barriers. Hmm, so I guess there's an... I mean I'd still say yes of course like cultures, some cultural aspect or so like barriers but... Personally, as I was saying I kind of like barriers. They are very interesting, like how I think about it, err, Coz like some of my favourite artists like, within the language there's been a barrier, like when I think about it like Kafka. Like Kafka writing in the German language. Or thinking of someone like Samuel Becket. Like these are people who... they write in another language that's not their own language but they've created something that's so phenomenal. Radically different in terms of how they transform things. So I think like, for them like there's been cultural language barriers but like (...). They in a sense like they transformed certain aspect of how they think about it, so I guess (...). If I can get some time in the future kind of learn Czech, I don't know then maybe, I don't know if maybe I'd ever the ability to write in Czech. Then maybe I don't know. I think it'd be interesting (...) That's a long answer I guess.

Thank you. And does your nationality affect in anyway your access to education?

So you mean being American? Hmm, yeah obviously like language, I don't know if nationality in the sense of a perception. Like people thinking that because I'm an American I'm... like in some way to being able to access here. I think it does, but I'd say more or less in the language aspect but... but then again I don't know (smích) I don't know quite as much like these are things I'm still learning and processing so I think it's just because I'm a... I'm in a language barrier in kind of a way of learning everything in kind of that process of... I just think that it's like difficult. So unfortunately I know you can ask me these questions and do a research and all and in four or five months I could probably have more to say or I'd probably have some different answer to these questions.